

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA
Študijski program: Razredni pouk

Mladinska pripoved Maje Novak in branje v
nadaljevanjih v tretjem razredu osnovne šole
DIPLOMSKO DELO

Mentor: dr. Igor Saksida

Kandidatka: Karmen Hudi

Ljubljana, junij, 2011

Lektor:
Tomaž Petek, prof. slov.

Prevajalka:
Katja Veber, uni. dipl. prevajalka

ZAHVALA

Zahvalila bi se mentorju dr. Igorju Saksidi za strokovno pomoč in spodbudo pri nastajanju diplomskega dela.

Hvala učencem osnovne šole Ivana Skvarče iz Zagorja ob Savi, da ste prisluhnili in sprejeli knjigo Vile za vsakdanjo rabo.

Iskrena hvala mojim staršem za podporo in pomoč v času študija.

Posebna zahvala gre tebi, Uroš, hvala za vso podporo, spodbudne besede in pomoč v času nastajanja diplomskega dela. Hvala tudi hčerki Taji, ki me je bila v tem času pripravljena deliti s knjigami.

Zahvaljujem se tudi vsem ostalim, ki ste pripomogli k nastanku in oblikovanju diplomskega dela.

POVZETEK

Maja Novak je sodobna postmodernistična pisateljica, ki ustvarja za odrasle in tudi za otroke in mladino. V diplomskem delu je navedena njena bibliografija s kratkimi vsebinami literarnih del. Nadalje sem primerjala literaturo za odrasle s knjigami za otroke in mladino ter poiskala skupne značilnosti. Sledi temeljita analiza fantastične pripovedi z naslovom Vile za vsakdanjo rabo. Pregledala sem učni načrt za osnovno šolo, da bi ugotovila, ali se dela Novakove pojavljajo v njem. Poiskala in analizirala sem cilje, ki jih je mogoče doseči z obravnavo besedila v tretjem razredu osnovne šole. V praktičnem delu sem z metodo branja v nadaljevanjih knjigo Vile za vsakdanjo rabo predstavila v oddelku podaljšanega bivanja, in sicer z namenom, da ugotovim, ali je knjiga primerna za obravnavo pri 9-letnikih. Diplomsko delo vsebuje učne priprave z analizami ur. Z obravnavo celotnega besedila sem preverila, kako metoda branja v nadaljevanjih vpliva na motivacijo učencev za obravnavo knjige. Po analizi učnih ciljev sem ugotovila, da je večino mogoče doseči z obravnavo knjige Vile za vsakdanjo rabo. Branje v nadaljevanjih se je izkazalo kot primerna metoda obravnave literarnega dela in hkrati kot odlična motivacija. Ugotovila sem, da je pisateljica Maja Novak avtorica, ki si zasluži prostor v berilih naših osnovnošolcev.

KLJUČNE BESEDE: Maja Novak, fantastična pripoved, Vile za vsakdanjo rabo, učni načrt, branje v nadaljevanjih

ABSTRACT

Maja Novak is a contemporary post-modern writer of literature for adults as well as for children and youth. The present thesis starts with her bibliography and short summaries of her literary works. The following part includes a comparison of adult literature with child and youth literature and a presentation of their common characteristics. Then there is a comprehensive analysis of a fiction tale *Fairies for Everyday Use* (*Vile za vsakdanjo rabo*). The syllabus for elementary schools was checked in order to find out whether it includes Novak's works. The goals that could be reached by using the book in the 3rd year of elementary school were put forward and analyzed. In the part including practical experience the book *Fairies for Everyday Use* was read by using a continuous reading method in the after school care unit in order to find out if the book is suitable for 9-year old pupils. The thesis presents lesson plans and lesson analyses. The author studied the impact of the continuous reading method on the pupils' motivation for reading the book. The analysis of the learning goals revealed that the majority of them could be reached by using the book *Fairies for Everyday Use*. The continuous reading method proved to be a suitable method for reading a literary work and at the same time it served as an excellent motivation. The author believes Maja Novak is a writer who deserves to be in the readers for elementary school students.

KEY WORDS: Maja Novak, fiction tale, *Fairies for Everyday Use* (*Vile za vsakdanjo rabo*), curriculum, continuous reading

Kazalo

1. UVOD.....	1
2. ŽIVLJENJE IN DELO MAJE NOVAK.....	3
3. MAJA NOVAK – OTROŠKA IN MLADINSKA PISATELJICA	5
3.1 MLADINSKA KNJIŽEVNOST.....	5
3.1.1 Kufajn, Kufina in kamela Bombla.....	7
3.1.2 Vile za vsakdanjo rabo.....	11
3.1.3 Male živali iz velikih mest.....	13
3.1.4 Ura zoologije.....	16
3.2 Skupne značilnosti otroških in mladinskih del	22
4. MAJA NOVAK – AVTORICA LITERATURE ZA ODRASLE	27
4.1 Značilnosti kriminalnega žanra.....	27
4.1.1 Izza kongresa ali umor v teritorialnih vodah	29
4.1.2 Cimre	30
4.1.3 Karfanaum ali as killed	32
4.1.4 Mačja kuga.....	33
4.2 Skupne značilnosti del za odrasle	34
5. POSTMODERNIZEM IN MAJA NOVAK.....	39
5.1 Postmodernizem.....	39
5.2 Postmodernistične značilnosti v literaturi Maje Novak.....	40
6. PRIMERJAVA OTROŠKE IN ODRASLE LITERATURE	42
7. KAJ PRAVIJO RECENZENTI.....	44
7.1 Literatura za otroke in mladino.....	44
7.1.1 Vile za vsakdanjo rabo.....	44
7.1.2 Male živali iz velikih mest.....	45
7.2 Literatura za odrasle.....	45
7.2.1 Izza kongresa ali umor v teritorialnih vodah	45
7.2.2 Cimre	48
7.2.3 Mačja kuga.....	48
8. UČNI NAČRT.....	50
8.1 Zastopanost literature Maje Novak v učnem načrtu za osnovno šolo	50
8.2 Posodobljen učni načrt – analiza ciljev, ki jih je možno doseči z obravnavo knjige Vile za vsakdanjo rabo.....	50
9. PROJEKT BRANJA V NADALJEVANJIH	57
9.1 Opis projekta.....	57
9.2 Cilji branja fantastične pripovedi.....	58
9.3 Fantastična pripoved	58
9.4 O branju v nadaljevanjih.....	59
9.5 Učne priprave z analizami	61
10. ZAKLJUČEK	89
11. VIRI IN LITERATURA.....	92
11.1 VIRI	92
11.2 LITERATURA	92
12. PRILOGE	94

1. UVOD

Maja Novak, sodobna in ironije polna pisateljica, je v slovensko književnost vnesla nov, svojevrsten humor, svežino in besedno igro, kar je v našem literarnem prostoru vsekakor dobrodošlo.

Pisateljico večinoma poznajo kot postmodernistično avtorico kriminalnih romanov; kot taka je tudi najpogosteje omenjena pri literarnih kritikih, sicer pa njenim delom niso posvetili veliko pozornosti. Nekaj besed sta ji namenila recenzenta Jani Virk in Jurij Hudolin. Prvi je napisal recenzijo za romana *Izza kongresa ali umor v teritorialnih vodah* in *Cimre*, drugi pa recenzijo za zbirko kratkih zgodb *Zverjad*. Podatki o pisateljici in njenih delih so zelo razpršeni po različnih člankih in intervjujih v nekaterih publikacijah.

Bralcem je Novakova znana zlasti kot pisateljica del za odrasle, vendar pa vzporedno piše tudi za otroke in mladino. Večina njenih knjig za mlajše bralce je bila bolj ali manj neopazna ali pa v senci njene literature za odrasle. Njeno prvo delo za mlade bralce je *Kufajn, Kufina in kamela Bombola*, DZS, 1995. Leta 1998 je sledila druga knjiga za mlade bralce *Vile za vsakdanjo rabo*, ki je bila tudi nominirana za večernico 1998. Tako je občinstvo Novakovo spoznalo tudi kot otroško in mladinsko pisateljico. Napisala je še knjigo z naslovom *Male živali iz velikih mest*, leta 2003 pa je izdala pesniško zbirko z naslovom *Ura zoologije*.

Kriminalni roman žanrsko sicer sodi med trivialno literaturo, a dela Novakove se od tega odmikajo, saj iz njih kipi družbena kritičnost, prizori so ironično obarvani, opazni so pisateljčino izvrstno poznavanje družbenopolitičnih in ekonomskih razmer ter miselnost prebivalcev posameznih držav, njena literarna razgledanost, ki se kaže v številnih citatih, poznavanje tujih jezikov in še veliko, kar njena dela povzdigne nad trivialna in zadovolji zahtevnejše bralstvo.

V diplomskem delu bom predstavila zlasti otroško in mladinsko literaturo Maje Novak. Poiskala bom vzporednice z njeno književnostjo za odrasle, ki temelji zlasti na ironičnosti, avtobiografskem pisanju, na besednih igrah. Pozornost bom namenila tudi

primerjavi ženskih in moških likov ter njihovi pomembnosti, pozorna pa bom tudi na postmodernistične značilnosti, ki precej zaznamujejo pisateljičina dela. Ker Majo Novak poznajo le redki mladi bralci, si bom ogledala tudi prisotnost njenih del v posodobljenem učnem načrtu za slovenščino.

V nadaljevanju diplomskega dela se bom osredinila na otroška dela *Kufajn*, *Kufina in kamela Bombla*, *Vile za vsakdanjo rabo*, *Male živali iz velikih mest*, pesniško zbirko *Ura zoologije* ter na romane *Izza kongresa ali umor v teritorialnih vodah*, *Cimre*, *Mačja kuga in Karfanaum ali askilled*. Po temeljitnem branju pisateljičine bibliografije bom primerjala njena dela in poiskala skupne značilnosti. Pregledala bom tudi učni načrt in preverila, ali je katero izmed literarnih del Maje Novak navedeno v seznamu priporočene literature. Glede na skromno poznavanje pisateljičinih del v osnovni šoli sem se odločila, da eno izmed njenih knjig približam najzahtevnejšemu občinstvu, torej otrokom. Izbrala sem si knjigo, ki je že s samim naslovom pritegnila mojo pozornost.

Cilj diplomske naloge je podrobneje spoznati literaturo Maje Novak in zlasti predstaviti njeno fantastično pripoved *Vile za vsakdanjo rabo* v vsakdanji šoli v vsakdanjem razredu. V učnem načrtu bom poiskala cilje, ki jih je mogoče doseči s prebiranjem knjige *Vile za vsakdanjo rabo*. Menim, da lahko s primernim načinom branja zahtevnejše in kakovostne literature našim mladim bralcem pomagamo izoblikovati njihov bralni okus.

2. ŽIVLJENJE IN DELO MAJE NOVAK

Maja Novak se je rodila na dan knjige, tj. leta 1960, na Jesenicah. Že kot otrok si je v sedmem razredu osnovne šole nadvse želela postati pisateljica. Ko se je zaradi ločitve staršev z mamo preselila iz Nove Gorice v Ljubljano, je obupala nad svojim pisateljskim talentom in si nato nekaj let želela postati restavratorka. Obožuje namreč likovno umetnost in vse lepo. V enem od intervjujev je dejala: »Resnično se mi je zdelo, da si našel smisel življenja, če nežno, ljubeče, po nekaj kvadratnih centimetrov na dan, obnavljaš in oživljaš kakšno staro sliko« (Šprogar, 1995). Ker pozneje ni naredila sprejemnega izpita na likovni akademiji, je nato nekaj časa risala samo za lastno dušo. Vpisala se je na Visoko šolo za organizacijo dela v Kranju, smer računalništvo. Po letu dni se je prešolala na pravo, vendar pa je kmalu nato zanosila. Zazdelo se ji je, da bo mogoče otrok osmisli njeno življenje, a ji to ni bilo dovolj. Vrnila se je na pravo in diplomirala z odličnimi ocenami. Želela si je študirati mednarodno pravo, a tega študija v Ljubljani takrat ni bilo, v Zagrebu ni bila sprejeta, iz Beograda pa je prejela v cirilici na roko napisan dopis, tako da še danes ne ve, ali je bila sprejeta. Njena druga želja je bila pravosodje. Želela je sodelovati v pravi sodni drami – kot tožilec ali advokat. Razmišljala je tudi o samostojni advokaturi, a kaj, ko za to potrebuješ pravosodni izpit, ki ga ni mogoče opraviti, če nimaš pripravništva, tega pa je zelo težko dobiti. Vseeno ji je uspelo za eno leto postati pripravnica v zakonodajni službi skupščine. Zanj naj bi bilo to najnesrečnejše leto v njenem življenju. Pozneje je opravljala različna priložnostna dela – od poslovne sekretarke pa do tajnice in novinarke, večinoma pa je prevajala.

Ko je nekega dne za Pomursko založbo prevajala kriminalko, si je rekla, da bi nekaj podobnega zmogla napisati tudi sama. In tako je začela. Kar takoj se je lotila pisanja romana. Nekaj poglavij pred koncem je skoraj obupala, nato pa je v Tribuni opazila razpis za literarni prvenec. Bil je anonimen, časa je bilo en mesec; končala je torej roman *Izza kongresa ali umor v teritorialnih vodah* in ga poslala na natečaj.

Čez dva tedna je dobila priložnost za enoletno službo na Bližnjem vzhodu – v Jordaniji – kot poslovna sekretarka na delovišču gradbenega podjetja. Nekega dne ji je mama v Jordanijo po telefonu sporočila, da se založba Obzorja zanima za njene knjige.

Novakova pravi, da so se ji takrat odprla nebesa; vedela je, kaj hoče početi. Po vrnitvi iz Jordanije je nekaj časa delala pri reviji Slovenec kot novinarka v mednarodni redakciji, leto dni je bila tajnica na Slovenskem kongresu. Ko je zmanjkalo sredstev za kongres, si je rekla, da bo zaplava v samostojne kulturne vode. Tako je Maja Novak zdaj uradno samostojna pisateljica s polnim delovnim časom, česar pa niti po naključju ne počne. Nikdar ne piše naročenih besedil. V pogovoru z Jelko Šprogar pravi: »Rada delam tako, da ne delam, če se le da« (Šprogar, 1995).

Svoj prvi roman *Izza kongresa ali umor v teritorialnih vodah* je izdala leta 1993, pisati pa ga je začela že leta 1988. Matej Bogataj meni, da je roman bolj burleska kot detektivka. Delo ocenjuje kot samoozaveščen in zrežiran detektivski roman, ki obnavlja vse klišeje žanra, v katerem je napisan (prim. Bogataj, 1994). Ta roman je bil izbran med finalnih pet del za nagrado kresnik. Leta 1994 je izšel roman *Zarka*, ki ga pisateljica šteje le za pol romana, saj naj bi ga napisala samo zaradi vaje v slogu. Novakova se je po prvencu z romanom lotila tudi pisanja kratkih zgodb; leta 1995 je na natečaju urada za žensko politiko in časopisa Republika prejela prvo nagrado za kratko zgodbo *Zaliv boginje Bast*. Istega leta sta sledila izid otroške pravljice *Kufajn, Kufina in kamela Bombla* ali *Pravljica za Saro* in kriminalnega romana *Cimre*, ki se je potegoval tudi za roman leta – za nagrado kresnik. Leta 1996 je Novakova presenetila bralno občinstvo z zbirko kratkih zgodb *Zverjad*. Naslednje leto je izšel roman *Karfanaum ali as killed*. Leta 1998 je pisateljica razveselila mlade bralce s fantastično pripovedjo *Vile za vsakdanjo rabo*. Leta 2000 je izšel njen zadnji roman *Mačja kuga*. Njeno najnovejše delo za mlade, odraščajoče bralce je knjiga *Male živali iz velikih mest*. Da ji besedna igra ni tuja, Novakova dokazuje z zbirko pesmi z naslovom *Ura zoologije*, kjer se na povsem njen način posveča predvsem živalim.

3. MAJA NOVAK – OTROŠKA IN MLADINSKA PISATELJICA

3.1 MLADINSKA KNJIŽEVNOST

Otrokom in mladini je zaradi njihovega drugačnega doživljanja sveta in zmogljivosti branja namenjeno posebno čtivo, ki ga imenujemo mladinska književnost. Obstaja več različnih pojmovanj in prav tako poimenovanj te vrste literature. Pojem mladinska književnost je določen s tremi členi predmetnega področja literarne vede, in sicer z avtorjem, besedilom in z naslovnikom. Mladinska književnost je torej naslovniška zvrst književnosti, katere bistvo je umetniškost. Ta zvrst izhaja iz avtorjevega doživljanja otroštva, od nemladinske književnosti pa se loči po oblikovnih in vsebinskih značilnostih. Mladinska književnost je v prvi vrsti namenjena zlasti bralcu do starostne meje osemnajst let, nagovarja pa tudi odraslega bralca. To pomeni, da je mladinska književnost naslovniško univerzalna (prim. Saksida, 2001).

Na avtorje mladinske književnosti je vezano vživljanje v otroka, t. i. avtopoetike, za katero je značilno naslednje:

- Mladinska književnost je enakovredna nemladinski književnosti.
- Pisanje mladinske književnosti temelji na vračanju oz. vživljanju avtorja v otroštvo.
- Mladinska književnost nastaja iz potrebe po komunikaciji z otroštvom.
- Mladinska književnost se vsebinsko, idejno in slogovno povezuje s književnostjo za odrasle.
- Za mladinsko književnost so značilni: humor, igrivost, zvočnost, otroško čudenje, tabu teme. Predvsem sodobna mladinska književnost je znana po različnosti literarnih vrst, motivov in tem.
- Mladinska književnost je zanimiva za otroka in tudi za odraslega. Po izvrstnih delih – npr. Pavčka, Makarovičeve in Grafenauerja – radi sežejo otroci in tudi odrasli bralci (prim. Saksida, 2001).

Za mladinsko književnost so značilne različne perspektive, iz katerih avtor prikazuje besedilno resničnost. Ločimo dve osnovni perspektivi, ki se nadalje delita na več podtipov.

Prva in hkrati najstarejša je *perspektiva razcepa*. Zanj je značilen razkorak med odraslim in otrokom. *Perspektiva razcepa* se deli na *avtoritativno* in *evazorično perspektivo*.

Avtoritativna perspektiva je značilna za literaturo, ki je nastala v povojnem obdobju, izhaja pa iz avtorjeve težnje po prevzgoji mladega bralca v zglednega meščana, ki ima rad boga, starše in naravo. Značilna je težnja po vplivanju na naslovnika.

Evazorična perspektiva pa izhaja iz avtorjeve idealizacije otroštva, iz občudovanja otroške brezskrbnosti. Tu so opazni vzorci trivialne literature, zlasti umik v otroško idilo.

Druga perspektiva, katere glavna značilnost je ukinjanje razkoraka med odraslim in otrokom, se imenuje *perspektiva zblíževanja*. Deli se na: *nonsensno perspektivo oz. perspektivo jezikovno-predstavne igre, resničnostno perspektivo, perspektivo oporekanja, perspektivo čudenja, parbolično oz. fantastično perspektivo in na perspektivo spominjanja na otroštvo*.

Nonsensna perspektiva dosega zblíževanje s preoblikovanjem jezika v zvočne nize ali z nesmiselno kombinacijo sicer razumljivih besed.

Resničnostna perspektiva je določena s starostjo naslovnika, odraža pa avtorjevo vživljanje v otrokovo/mladostnikovo vsakdanjost. Ta perspektiva zajema poleg humorja tudi resnejše plati življenja otroka ali najstnika, npr. ločitev, beg od doma, nesrečno ljubezen. Poseben sklop te perspektive so zgodbe s kolektivnim junakom in pripovedi o prijateljstvu med otrokom in živaljo. Kolektiven junak je značilen za trivialna mladinska dela, kot so: *Pet prijateljev* pisateljice Enid Blyton, zbirka knjig Bogdana Novaka z naslovom *Zvesti prijatelji*.

Perspektiva oporekanja se prav tako povezuje z opisovanjem realne otroške/mladostniške osebe z uporniško držo proti svetu. Ta drža se kaže v rabi jezika, nosilci zgodb so izobčeni posamezniki. Ta perspektiva se večkrat pojavlja v fantastičnih pripovedih, značilna pa je tudi za mladinsko dramatiko.

Perspektiva čudenja temelji na posebnem doživljanju otroštva, na otrokovem prisluškovanju poetizirane resničnosti in zlasti naravi. Sama perspektiva odraža otroško naklonjenost čudežem v realnem svetu.

Za *parbolično/fantastično/pravljično perspektivo* je značilno avtorjevo vživljanje v otroško pojasnjevanje sveta. Za to perspektivo je značilna simbolika spopada dobrega z zlom. Ta vrsta perspektive je značilna za basni, mitološka besedila, umetne pravljice.

Parabolika je značilna tudi za fantastične pripovedi, kjer dogajanje poteka na dveh ravneh.

Kadar avtor mladinske književnosti črpa iz vračanja v lastno otroštvo, se to imenuje *perspektiva spominjanja na otroštvo*. Ta perspektiva skoraj v celoti zajema mladinsko prozo, le izjemoma se pojavlja v poeziji (prim. Saksida, 2005).

Zaključujem pa z zanimivo mislijo, ki sem jo prebrala med študijem literature: »V odraslem živi otrok kot igrivo in uporniško bitje v vsakdanjosti in fantaziji kot čudež in prekletstvo« (prav tam: 13).

3.1.1 Kufajn, Kufina in kamela Bombla

Že sam naslov knjige navda mlade bralce z radovednostjo, saj je vse prej kot običajen. Zvedavo bralec odpre knjigo, na platnicah katere se skozi ključavnico vrat vidi konja, kamelo, zajca in mačko. Kdo sta torej Kufajn in Kufina in – sploh – kakšna imena so to? Začetek zgodbe je pravljichen: »Nekoč sta živela Kufajn in Kufina.« Vselila sta se v stanovanje, kjer je živela deklica Sara s svojo mamico. Kufajn je bil podoben zelenemu perzijskemu mačku, le da je bil veliko bolj živahen. Kufina je bila povsem podobna Kufinu; razlikovati se ju je dalo le po ušesih. Kufajn je imel pokončna trikotna ušesa s svetlo vijoličastimi dlačicami, Kufina pa je imela viseča ušesa. Obe živali sta zelo radi razkazovali svoj rep in se šopirili. Sara je imela rada gledališče, pravljice in cirkus, kar je bilo kot nalašč za Kufajna in Kufino, ki sta tako v Sari našla občinstvo za svoje nenehno šopirjenje. Deklica je govorila, kot govorijo vsi otroci, stvari, ki so bile dobre, so bile »kufajn, ku fine« ali pa »fulšpon« in »kul«. To pa ni bilo všeč Sarini mamici, ki je bila učiteljica slovenščine in je iz hčerinih besed vztrajno preganjala vse besede, kot so: »špon«, »kul«, »kufajn« in »ku fina«. Sara je tako vsak dan poslušala pridige o rabi slovenskega jezika. Ko se je Kufajn v dnevno sobo prišel šopirit in razkazovat, je Sara vzkliknila: »Mami, glej, Kufajn!« Mamica, ki je kot vsi odrasli takrat ravno gledala televizijo ali pa postavljala vejice v zvezke z domačimi nalogami, je ježno rekla Sari, da se napačno izraža. Enak scenarij je sledil, ko se je razkazovala Kufina. Tako je bila Sara nesrečna ob nenehnem poslušanju pridig, nesrečna je bila tudi mamica, saj ji ni bilo všeč hčerino izražanje. Če bi se vsaj malo ozrla okrog sebe, bi videla, za kaj gre. Le Kufajn in Kufina sta ostala in bila sta srečna.

Nato je Sara spoznala Merija. Bil je princ na debelem belem konju, ki se je rad prepiral; menil je, da vse ve. Ime mu je bilo Galahad Garcia Esterhazy y Paraguas Drugi. Princ in

konj sta imela rodovnik in temu primerno opravo. Nekoč, ko sta bila Meri in konj pri Sari na čaju in piškotih, sta spoznala Kufajna in Kufino, ki sta se ravno šopirila. Konj sprva ni bil navdušen nad zelenima perzijskima mačkoma, saj je menil, da si bo moral z njima deliti piškote. Ko pa je Sara povedala, da nič ne jesta, ampak se le redno šopirita, se je sprijaznil z njuno prisotnostjo. Razložila je tudi, kako motita njeno mamico, ki misli, da hči govori napačno slovenščino. Meri se je domislil primerne prebivališča za Kufajna in Kufino, kjer bi se lahko po mili volji šopirila in razkazovala rep. Konjev oče je pripovedoval, kako je na enem izmed svojih številnih popotovanj naletel na hiško z opečnato verando in vrtom, kjer so rasli kiviji in bambus, v kotu pa je rjavel morski pes. Po Merijevem mnenju bi bil to idealen dom za Kufajna in Kufino, Sara pa bi ju lahko tam seveda obiskovala. Kar takoj so se odpravili v hišico z vrtom. Le kako je na njen vrt prišel rjaveči morski pes? Ko se je rodil, v svoji preproščini seveda ni vedel, da morski psi ne govorijo, prepevajo ali žvižgajo, ne glede na razpoloženje. Zato je rjovel na vse grlo, da so se ladje potapljale. Začelo ga je peči v škrgah, nehal je rjoveti, toda bilo je prepozno. V spričevalo so mu napisali, da je njegovo vedenje neprimerno in da rjove. Pri prepisu spričevala so se večkrat zmotili in nazadnje je pisalo, da rjavi. Starša sta bila presenečena in postavila sta ga v kot vrta z bambusom in kiviji, pricementirali so ga na betonski podstavek, da se ubožec ni mogel niti premikati. Upali so, da bo tam na svoj način srečen. Tam je sameval in od solz ter morske vode rjavel še vrsto let. Družbo mu je delal tukan Tuk, grd ptič z grdimi navadami. Priletel je iz Južne Amerike in imel je velik hudoben rumeno-rdeč kljun, s katerim je udarjal po ubogem morskem psu, da je donelo po vsem vrtu: »Tuk, tuk, tuk!« Morski pes se je tolažil s pisanjem pesmi, ki pa so bile slabe. Kadar je bil res poklapan, je potrto vzdihnil: »Ma ja?« ali: »Ma ne?« Ob teh besedah je v bambusu nekaj zaškrabljal in vrt so preplavile ognjeno rdeče lisice iz rodov Maja in Mane. Te so razkopale gredo s peteršiljem, potacale radič, puščale dlako, vse pokradle in na svojih spretnih tačkah plen odnesle v brloge, kjer so odraščali njihovi mladiči. Ko je morski pes spet pesnil, so v vrt prišli Sara, Meri, konj, Kufajn in Kufina. Galahad Garcia je vprašal, ali naj bi bila to pesem; Sara ga je z ostrogami zbodla v trebuh. Rekla mu je, naj najprej sam poskusi napisati pesem, nato pa kritizira druge. Ni mu uspelo. Ker se je ptič Tuk grdo obnašal, ga je Galahad Garcia pregnal, da je za vedno odletel nazaj v Južno Ameriko. Morskemu psu je odleglo, saj ga Tuk ne bo več kljuval. Vrt je bil čudovit. Kufajn si je kot pravi moški poiskal udoben prostor, urejanje novega doma je prepustil Kufini, sam pa zaspal. Bal se je le, da ga Kufinini sorodniki – Kuli, Fulšponi in drugi – ne bi obiskali. Kufina se je energično lotila pospravljanja in se

odločila, da temeljito očisti morskega psa, da se bo mogoče lahko celo premikal. Ta je spet začutil, da se ga loteva poklapanost, zavzdihnil je »ma ne« in že so prišle lisice rodov Mane in Maja, vse uničile in pokradle ter izginile. Niti konj jih ni uspel pregneti. Vrt so skušali zaščititi z različnimi ograjami, a lisice so vedno vse uničile. Nenadoma je njihovo delo prekinil nenavaden hrup, ki se je grozeče približeval. Ograja se je zašibila in na vrt je v vsej svoji veličini treščila kamela Bombla, za njo pa je bil na drugem koncu vzd droben Arabec, ki je na vso moč tekkel za kamelo. Arabec je kričal: »Nemorem. « Kamele ni izpustil, saj je menil, da sodita skupaj, tako kot beseda »nemorem«. Kamela je besnela po vrtu in se končno ustavila pred vodnjakom, kjer je pila. Ko je Sara Arabcu razložila, da se »nemorem« piše narazen, je ugotovil, da mu ni treba ves čas držati kamele, in jo je z olajšanjem spustil, saj ga je vlekla po makadamskih cestah, trnju, med kaktusi, on pa je zanjo plačal celih sto zlatnikov. Ob tej Arabčevi zgodbi je morski pes rekel »ma ne« in že so se pojavile lisice. Nemorem je navdušeno zaploskal, kajti kamela Bombla je najnevarnejša uničevalka teh lisic. In kako je kamela Bombla postala sovražnica in uničevalka teh lisic? Bilo je nekaj let pred začetkom te zgodbe. V puščavi mesta Karfanaum se je zbrala velika karavana kamel, ki je odhajala na najnevarnejšo in najbolj tvegano vseh poti. Namenjeni so bili namreč v oazo RaisabenSidi, ki je ležala onstran najbolj krute in zahrbtne slane puščave Sarafija. S seboj so nosili dragocen tovor – znanje, domišljijo, zabavo; karavana je nosila tisoč izvodov knjige Nove arabske pravljice. Vsaka knjiga je bila napisana na roko, ilustrirana s čopičem iz kamelje dlake in vezana v tanko mehko usnje; tehtala je kar pet kilogramov. Meščani Karfanauma so najeli najboljše vodiče kamel iz ljudstva Tuaregov. Na čelu te kolone je ponosno stala mlada lepa trigrba kamela Bombila. Bila je edina trigrba kamela. Zelo je bila ponosna, ker je dobila odgovorno vlogo vodje karavane; bila je namreč zelo častihlepna in je neprestano ponavljala: »Ko bom bila starejša, bom sultanova lovska kamela. « Od tod njeno ime Bombila. Ob sončnem zahodu je karavana s kamelo Bombilo na čelu odšla na nevarno pot. Nikoli več se ni vrnila v Karfanaum in nikdar ni prispela v oazo RaisabenSidi. Zaman so jih čakali in iskali. Ničesar niso našli, karavana je skrivnostno izginila. Pravljice so bile izgubljene. Vse do danes je ta skrivnost ostala nerazjasnjena; nihče ne ve, kaj se je zgodilo. No, nihče, razen Arabca Nemorem. Ta je nekoč na bazarju na drugem koncu sveta kupil zbegano dvogrbo kamelo z imenom Bombla. Ko jo je pozneje jezdil, je ugotovil, da se zna kamela pogovarjati. A žal sta govorila vsak svoje narečje in se nista razumela. Bombla je tako napisala svojo zgodbo, saj se vsa arabska narečja pišejo enako. Tako je

kamela v puščavski pesek s sprednjim desnim parkljem napisala svojo zgodbo. Veter je zabrisal črke; tako je le Nemozem poznal strašno skrivnost sarafijske karavane. V vrtu rjavečega morskega psa je svojo skrivnost zaupal prijateljem. Pet dni je karavana potovala po puščavi. Zadnji dan je začelo primanjkovati vode. Kamele so seveda črpale zaloge iz svojih grb, toda Tuaregi so pozabili na vse in razmišljali le o vodi. »Ma ja, « je zavzdihnil žejni Tuareg. Ma ja v arabščini pomeni voda, kar je žal zapečatilo usodo karavane. To je bil znak rodovom ognjeno rdečih lisic Maja in Mane, ki so pritekale iz vseh koncev, da bi videle, kaj se izplača odnesti. Ker ni bilo ničesar zanimivega, so napadle karavano. Stare in izkušene kamele v karavani so vedele, kako je treba ravnati, mlada Bombila pa lisic še nikdar ni videla, zato se je na smrt prestrašila, zavpila in zbežljala neznano kam. Preostale kamele so seveda zbežljale za njo, ker so navajene slediti kameli pred seboj. Tuaregi so tekli za njimi in na tleh so ostale le knjige, ki so jih lisice zaplenile in odnesle v brloge svojim mladičem. Kamela Bombila je bežala in izgubila grbo ter tako postala dvogrba kamela Bombla. Ko se je končno ustavila, je začela razmišljati in postalo jo je zelo sram. Prisegla je, da ne bo nikdar več mislila, da je najpametnejša na svetu. Prisegla je tudi, da se bo maščevala lisicam rodov Maja in Mane, in neusmiljeno preganjala njihove pripadnike.

V vrtu so vsi začeli klicati lisice, da bi se jim Bombla maščevala. Na vrtu so se prikazale vse lisice, kar jih je bilo; s seboj so pripeljale celo mladičke, ki so želeli na svoj prvi roparski pohod. Težko je opisati boj med Bomblo in petnajst tisoč ognjeno rdečih lisic. Kamela je lisice pošteno premikastila in velja povedati, da ni nobene usmrtila. Po borbi so se zbrale in se z mladički vred izselile. Kolona lisic s kovčki se je vlekla kilometre daleč. Bitka je imela še dve posledici. Konj Galahad Garcia Esterhazy y Paraguas Drugi je rekel med bitko, da se bo preimenoval v Ferda, če kamela zmaga. Merijev konj se tako danes res imenuje Ferdo, Bombla pa je med borbo izgubila še drugo grbo, ko je z nje smukala lisice. Tako se zdaj imenuje Bom in je ostala v hiši sredi vrta rjavečega morskega psa. Nemozem si je oddahnil, ker se je kamele znebil, in si je namesto nje kupil motorno kosilnico. Kameli je obljubil, da se bo še vrnil na obisk, Kufini pa je podaril svojo naglavno ruto, ki je bila ravno prava za čiščenje. Kufina je zdrgnila morskega psa, da se je zableščal kot nova podmornica, in zganil rep. Premaknil se je, pomigal s plavutjo in veselo skočil z betonskega podstavka v vodnjak ter po rovih odplaval naravnost v morje, kjer se je oženil in dobil otroke. Vsi njegovi otroci pa seveda rjujejo. Sara je takoj, ko je vse uredila, odhitela domov; mamica je ni niti

pogrešala, saj je vneto popravljala domače naloge. Ob vhodu na vrt hiše so na bakreno ploščo napisali, kdo živi v hiši, Kufajn pa je čisto spodaj pripisal, da je Kulom in Fulšponom vstop prepovedan.

3.1.2 Vile za vsakdanjo rabo

Knjiga je zanimiva dogodivščina, kjer se prepletata resničnostna in neresničnostna dogajalna plast. Tako je nadzgodba odsev realnosti in je predstavljena v lihih poglavjih, v sodih poglavjih te fantastične pripovedi pa je slika povsem drugačna, saj Novakova bralca popelje v pravljичno vilinsko kraljestvo z bitji iz neresničnostnega sveta. Pripoved je na eni strani zelo življenjska, kar omogoča mlademu bralcu identifikacijo s knjižnimi junaki, in na drugi strani polna pravljичnih junakov.

Zgodba govori o enajstletni deklici Sabini, ki je predstavljena v nadzgodbi. Model za Sabino je bila avtoričina hči Sara, ki je bila med nastajanjem zgodbe Sabininih let. Sabina je zaljubljena v sošolca Tomaža. Nekega dne skupaj pišeta domačo nalogo z naslovom Najlepši kraj na svetu. Tak kraj za Sabino obstaja ob morju, kjer je bila na počitnicah s starši, preden sta se ločila. Zmoti ju prevzetna sošolka Barbara z zlatimi kodri, ki je ljubosumna na Sabino. Ker deklico na ta kraj vežejo lepi spomini, je ob morje postavljeno tudi vilinsko kraljestvo. Tu pa nastopi plastična punčka, ki spregovori in trdi, da ni nikakršna igrāča, ampak vilinska kraljica. Mojca, petnajstletna Tomaževa sestra, v vile ne verjame, tudi Tomaž omahuje, le Sabina je prepričana o obstoju vilinskega kraljestva. Sabina je dala svoji plahi mami kovanec za srečo, kar povzroči potemnitev sonca v vilinskem kraljestvu, Sabinini mami pa težave na predavanju za nosečnice. Potemnitev sonca v vilinskem kraljestvu je tudi vzrok za prihod vilinske kraljice Akspraksinje, ki otrokom razloži, zakaj ima eno oko modro, drugo oko pa zeleno. Sabina seveda želi mami vrniti kovanec, a kaj, ko tu nastopi njena ljubosumna sošolka Barbara, ki ji kovanec ukrade in izgine. Tako Tomaž in Sabina skupaj odpotujeta na morje k prijateljici Tomaževe nenavadne babice, da bi našla vile, ki bi jima pomagale rešiti Barbaro iz rok zlobnih zmajk. V zgodbo so vpleteni tudi domišljjski svet, ki nastopi v razlagalnih zgodbah o kraljici Akspraksinji, psu Fingoldu, o vilinskem mestu, zmajeva zgodba, zgodba o Lužibusu in Mužibusu ter zgodba o urah, v nadzgodbi pa se prepletata resničnostna in neresničnostna dogajalna plast.

Osebe iz Sabinine realnosti imajo svoje vzporednice v domišljijem svetu. Tako prepoznamo »Zmrdo«, učiteljico slovenščine, v dvorni svetovalci Helenbor, Tomaževa sestro Mojco v generalki MelvinDorati, gospo Hijacinto, ki jo moti Barbarina glasna glasba v zmajki. Tudi Kor Leonina z možem Kiriлом se vrne v resničnostni svet, potem ko prepusti vladanje vilinski kraljici, hčeri Akspraksinji. Domišljijski svet vilinskega kraljestva junakom omogoča izpolnitev želja, ki so v realnosti neizpolnljive. Tako se lahko Tomaževa sestra Mojca vojskuje, pes Fingold ni več sam, kajti dobi prijateljico Akspraksinjo. Na drugi strani pa v resničnostnem svetu končno zaživita Kor Leonina in Kirił, ki v vilinskem svetu zaradi obilice dolžnosti nista mogla niti slikati niti voziti kamiona. Kor Leonina, ki je prijateljica Tomaževe babice, v hišici ob morju dan za dnem slika vilinsko kraljestvo, kjer je vsak kamen drugačne barve.

Razplet zgodbe omogoči pogumna Sabina, ki prepriča strahopetnega Tomaža, da premaga svoj strah, in se pokaže v svoji najboljši luči. Sabina začne ponoči slikati ljudi iz vilinskega kraljestva, ki so podobni ljudem iz realnosti. Tako naslika generalico Melvin Dorato, ki je na moč podobna debeli Tomaževi sestri Mojci. Pri slikanju jo zmoti slikarka, ki ji razkrije, da je Kor Leonina in da naj naslika vse ljudi, med slikanjem pa bo nastajala zgodba o njih. Medtem nekdo potrka in pred vrati stoji sama kraljica Akspraksinja, visoka in vitka. Tudi Tomaž se je zbudil in strmел v svojo sestro Mojco v generalski uniformi. Mojca ugotovi, da bo navsezadnje morala spet verjeti v vile. Dogovorijo se, kako bodo napadli zmajke in rešili Barbaro ter dobili nazaj kovanec za srečo, ki je povzročil vso zmedo. Tomaž se domisli, da bi jih lahko vila pomanjšala in bi se v jamo spustili v vodnih kapljicah. Združili so moči in rešili Barbaro, dobili kovanec in tako je v vilinskem kraljestvu spet posijalo sonce. Sabina ni obsojala Barbarinega dejanja, s katerim je vse zapletla, saj skozi splet dogodkov spozna, da se moramo sprejemati z dobrimi in tudi s slabimi lastnostmi. Tudi vile imajo svoje napake, prav tako kot ljudje, in prav te napake jih naredijo zanimive in nenadomestljive. Najzanimivejše je zadnje poglavje o urah, ki ga pripoveduje Akspraksinja. Izklincevalec ur Anuminas ima težave, ker nikogar ne osreči z napovedjo točnega časa. Zato na koncu reče le, da je ura za vsakega toliko, kolikor si sam želi.

3.1.3 Male živali iz velikih mest

Pisateljčin pozitiven in topel odnos do živali veje iz velike večine njenih del. Tako je tudi v zgodbi *Male živali iz velikih mest*, kjer kot glavni junaki seveda nastopajo živali. A te živali niso kakšne mogočne, spoštovanja vredne živali, kot je npr. lev ali slon. Novakova se je odločila pisati o živalih, ki se nekaterim ne zdijo niti omembe vredne. V vlogah glavnih junakov nastopajo morski prašiček, vrabček in dve zlati ribici. Vsaki živali je namenjeno celotno poglavje.

Prva je zgodba morskega prašička Kozima, ki je last tiskarja Bartolomeja iz Firenc in ki ima poseben talent: zna namreč brati, pesniti in pisati. Ves čas sanja, kako imenitno bi bilo, če bi bil konj, lev ali pa planinski orel. Vse njegove sanje pa so se razblinile, ko se je nekega dne uzrl v prazni medeninasti skledi za britje. Zagledal je podobo majhne živalce s kratko resasto dlako z živimi črnimi očesci, okroglimi uhlji terz dolgima sekalcema in – groza vseh groz – imel je ogromen trebuh, ki je zavzemal večino njegovega telesa. Bil je samo morski prašiček. Ob tem spoznanju so se njegove sanje sesule v pepel. Od žalosti se mu je paralo srce. Pesmi, ki jih je s svojo pisavo grizel v bilke sena, je nekega dne začel žalosten jesti, saj se mu pesnjenje ni zdelo smiselno, če bo za vedno ostal majhen nepomemben morski prašiček. Jedel je popisane bilke in iz oči so mu lile vroče solze. Ždel je v kletki in žrl, a nič ni zapolnilo praznine v njem; postajala je vse večja ter se naselila v srce in možgane.

Tudi Kozimov gospodar, mojster Bartolomej, je bil žalosten, saj je bil njegov dober prijatelj iz Sienne zaprt v mestnem zaporu. Bartolomej mu je želel pomagati; poprosil je, ali sme v ječo prijatelju nesti nekaj knjig ter papir in črnilo, da bi si jetnik krajšal čas. Seveda mu je bil hvaležen, toda želel si je nekoga, s katerim bi se lahko pogovarjal. Takrat se je tiskarju posvetilo in odločil se je, da mu podari Kozima. Niti opazil ni, da potrta žival ne more lajšati muk njegovemu prijatelju, Kozimu pa je bilo v njegovi otopelosti prav tako vseeno, da zapušča mojstra. Ječar se je malce ponorčeval iz Kozima, nato pa ga je dal jetniku Galeazzu Gastonu, ki se ga tako je razveselil, da je takoj napisal nekaj verzov o Kozimu. Prašiček je zapiskal, jetnik pa je rekel, da bilo zanimivo razumeti Kozimov jezik. Takrat se mu je zazdelo, da je v Galeazzu našel nekoga, ki ga razume. Kozimo je tako poslušal jetnikove zgodbe o tem, kako je bil bogat in kako se je zabaval dolge noči. Vesel je bil, da ima vsaj Kozima, ki ga posluša.

Takrat je morski prašiček spoznal, da je prijateljstvo pomembnejše od tega, ali si lev ali pesnik. Strašansko si je želel pomagati jetniku, saj se mu je zdelo, da bi bila vsa njegova hrepenenja ob tem pri priči pozabljena. Pomagalo mu je znanje branja in pisanja. Ko je ječar Galeazzu prinesel hrano, se je Kozimo pretvarjal, da je mrtev; ječar je zbežal, misleč, da ima kolero, pozabil je zakleniti vrata zapora in tako je Galeazzo pobegnil. Šel je do Bartolomeja, vzel konja Virtuoza, se poslovil in odšel. V zaporu pa se je Kozimo skobacal na noge in navihano pomežiknil življenju. Bartolomej je šel v ječo po Kozima, in ko je ugotovil, da mu nič ne manjka, ga je odnesel v delavnico in mu do konca življenja stregel s peteršiljem in poslušal njegovo grgranje, saj je menil, da se v prašičkovi glavi skriva precej več, kot je videti. Kozimo je za družbo dobil lepo samičko. V stari obledeli knjigi, kjer je avtorica naletela na zgodbo, piše, da jo je pripovedoval mlad pesnik, ki mu je bilo ime Kozimo, rad je jedel peteršilj in bil močno podoben morskemu prašičku.

Druga zgodba pripoveduje o dveh zlatih ribicah, Avreliju in Gaji. Najprej je k Lučki prišel Avrelij, ki je visel v vrečki na mestnem sejmu pri stojnici s keglji. Lučka si je ribico želela na vso moč, njena mama, ki ni znala skrbeti za živali, pa ne. Zato se je potrudila, da ni zadela nobenega keglja. Toda lastniku stojnice se je Lučka zasmilila in podaril ji je Avrelija. Deklica je bila srečna in doma je dala ribico v posodo za bovlo. Avrelij je bil z novim domom zadovoljen, saj boljšega še ni imel. Lučka je z mamo stanovala v majhnem stanovanju, kjer sta bili podnajemnici bogate Uršine mame, ki je bila Lučkinih let. Deklici se nista razumeli. Ko je bila Urša na smučanju, je Lučka pridno skrbela za Uršino mačko, si prislužila nekaj denarja in Avreliju kupila pravi akvarij. Nato je Avrelij dobil še družbo, zlato ribico Gajo, s katero sta hitro postala prijatelja in dan za dnem prestavljala kamenčke v akvariju. Lučka je ves čas trdila, da sta Avrelij in Gaja srečni ribici. Urša se je pobahala, da bo za enajsti rojstni dan od očka dobila za darilo čudovit dragocen kamen – Plamen tisočerih misli. Lučka je Urši kamen malce zavidala, Urša pa ni bila navdušena nad njim, saj je bil kamen majhen. Na zabavo so prišli mestni mogotci, kamen pa so stražili policisti, ki so bili razporejeni po vsej hiši. Takrat se je namreč po mestu potikal premeten tat. Lučka in njena mama seveda nista bili povabljeni na zabavo. Urši kamen ni bil všeč in se je na moč dolgočasila. Čudovit neznanec, ki je bil vsem gostom všeč, je Uršo prosil za ples. Nenadoma pa so ugasnile vse luči. Ko je Uršin oče privil varovalko, je ugotovil, da je Plamen tisočerih misli izginil. Vsi so se zagnali na lov za prebrisanim tatom, ki je pobegnil skozi vrata Lučkine

sobe. Nič ni pomagalo, kamna niso našli, neznancu, ki je bil na zabavi, pa tudi niso mogli dokazati krivde. Zavarovalnica je razpisala bogato nagrado za najditelja kamna; tako je Lučkina mama prebrala v dnevnem časopisu. Rekla si je, da bi bilo to dovolj za nov akvarij in novo, lepše stanovanje. Ko je tako razmišljala, je k njej pritekla Lučka, ki je kričala, da se Gaja davi s kamenčkom. Rešil jo je Avrelij, ki se je zaletel v njen bok in Gaja je izpljunila kamen. Bil je Plamen tisočerih misli, ki ga je polnočni tat zagrebel v pesek med kamenčki. Če ribici ne bi tako pridno delali, kamna ne bi našli. Na zabavi, ki sta jo Lučka in mama pripravili v novem stanovanju, so se vsi zbrali okrog velikega novega akvarija in trdili, da sta Gaja in Avrelij res srečni ribici.

Glavni živalski junak tretje zgodbe je vrabček, pravzaprav čistokrven velemestni vrabec Ciril, ki se ne boji nikogar, no, skoraj nikogar, razen seveda ptičjih sovražnikov, tj. mačk. Ciril živi v Parizu. Prav tako pa živi v Parizu Filipusis, ki mu je dano mesto in dogajanje v njem spremljati samo od zgoraj, z visokega cerkvenega zvonika, dan in noč z istega mesta, z enega samega zornega kota. Filipusis je namreč kamnit odtočni žleb. Ko je Ciril nekega dne letal nad mestom, se je odločil za počitek in si za kraj pristanka izbral nikogar drugega kot Filipusisa, ki se je ob dotiku Cirilovih krempljčkov užaljeno zadr. Ciril se mu je opravičil, rekoč, da ni vedel, da je ta pošast živa. Filipusis mu je razložil, da je odtočni žleb, in potožil, da ga nihče ne vpraša, kako se kot tak počuti, še huje, nihče ne ve, da je sploh živ. Ko se je Ciril prepričal, da ni v nevarnosti, torej da žleb ni v nikakršnem sorodu z mačkami, se je pomiril. Žleb mu je povedal, da je pravzaprav zmaj z levjimi prsmi, bikovim trupom, s kozjimi bedri in z ribjim repom. Ciril je Filipusisu zaupal, kako strašne so mačke in da kljub strahu pred njimi kar odleti. Ob teh besedah se je zmaj zdrznil. Rekel je, da naj Ciril ceni svobodo, ki mu je dana, ter da si on že vse življenje želi vsaj enkrat poleteti nad mestom in si ga pošteno ogledati od blizu. Pojasnil je, da njegova krila ne bi vzdržala njegovega težkega betonskega telesa, če bi poskušal leteti. Ciril se je zamislil; bilo mu je neznansko hudo ob prijateljevem obupu in joku. Premišljeval je, kako pomagati, in paralo se mu je srce. Sicer se je nečesa domislil, a kaj, ko je bila njegova zamisel povezana z mački, kar pa bi bilo zanj seveda zelo tvegano. Filipusis je rekel, da ima vsak pravico do strahov, in se pogreznil v molk. Ciril je odletel po pomoč, in to kljub tveganju, saj se je nalezal žlebove žalosti. Odletel je do mačka Grigorija, ki je bil lep ruski maček s temno modro ovratnico, posejano z rubini. Grigorij je pripadal trgovcu s čarobnimi predmeti, in kadar je bil take volje, je ležal v košari izložbe in se razkazoval mimoidočim. Tako je bilo tudi, ko je k

njemu priletel Ciril. Grigorij je Cirilu povedal, da je ribji maček, torej je lososa in kaviar in ne mačk, zato naj se ga ne boji. Ciril mu je razložil, da potrebuje njegovo čarovniško znanje, da bi pomagal prijatelju. Muc ga je zavrnil, češ da ga prijatelji ne zanimajo in da je on edini na svetu. Ciril ga je rotil, da mora nujno pomagati Filipusisu, a maček je rekel, da ne, če sam nima nič od tega. Rekel je, da si ne bo belil glave zaradi nekoga, ki ga ne pozna in mu ne more koristiti. Ciril je stal kakor okamenel; vseeno mu je bilo, da ga lahko Grigorij z enim samim zamahom pokonča. Zavpil je, da je Grigorij grd in da mu nič ne pomagata čudovita dlaka ter ogrlica z rubini, če je njegovo srce grdo, če grdo razmišlja. Skakal je okrog mačka in preteče opletal s perutmi, ko se je končno zavedel, da je to nevarno, in je odletel proti Filipusisovi cerkvi.

Muc je čisto pri miru stal do večera, nato pa odšel v prodajalno do police s čarobno literaturo in vztrajno bral bukve. Bolele so ga namreč besede, da je grd. Ciril je zmaju poklapano razložil, da se ni posrečilo, in se je ponudil, da mu bo vsak dan opisoval mostove v mestu. Nato sta zagledala Grigorija, ki je plezal na streho in s seboj vlekel ogromno knjigo. Osorno je zapihal, da bo začel. Zmaju ni bilo nič jasno, a tiste noči je s pomočjo mačka in po zaslugi pogumnega vrabčka Cirila nad mestom letel kamniti žleb, ki se je presrečno smehljal. Medtem pa je Ciril svojim prijateljicam vrabčevkam razlagal o svojem pogumnem dejanju.

3.1.4 Ura zoologije

To je pisateljčina pesniška zbirka, ki je izšla leta 2003. Po naslovu sodeč, je povezana z živalmi. Zbirka zajema petindvajset zanimivih pesmi, vsaka pesem pa ima tudi svojo barvno ilustracijo, katerih avtorica je Maja Šubic. Posvetilo na prvi strani je precej nenavadno in napoveduje drugačno, zanimivo branje:

*Te pesmi so za tiste,
katerih mački niso debeli,
ne razvajeni,
ne središče vesolja
in se tega sploh ne zavedajo.
In seveda so za debele, razvajene mačke.*

Purpurus, škrlatni lev

V pesmi srečamo leva Purpura v škrlatni pižami z učenim latinskim imenom Pantheraleo. Lev je znan po tem, da neprestano prede, in vsi v savani vedo, da kadar prede, lenari. Ni mu mar, da se žirafe zgražajo in levinje zmajujejo z glavami nad njegovo lenobo.

Tihožitje

Že sam naslov pesmi je lenoben in miren; takšni so tudi povodni konji, ki so junaki teh štirih kitic. Tem velikim živalim v Nilu je nadvse dolgčas in nenehno zehajo. Ničesar ne znajo – ne brati, ne plesti, ne delati sklec. A kljub dolgočasnemu življenju večinoma vsi dočakajo sto let. Seveda pa je pesem na drugi strani lahko tudi prispodoba za človekovo življenje, ki naj ne bi bilo dolgočasno, ampak polno barv, igre in čudenja.

Bleferji

Junak pesmi je spet maček, tokrat črne barve. V očeh črnega utrujenega mačka preberemo zgodbo njegovega napornega življenja, kar opravičuje njegovo utrujenost in potrebo po spancu. Maček razlaga gospodarju, da je ves dan iskal žlahtne kovine, vrtal naftne vrtine. Pravi, da je krtom pomagal ravnati krtine ter da je vkuhaval v med sončne žarke za zimo in je zato zaspan. Življenje tega črnega mačka je pa res naporno.

O razvoju vrst

Duhoviti verzi, ki bralca popeljejo v svet domišljije, kjer so glavni junaki spet mačke. Tokrat je glavni maček Žak, ki je kot vsak tipičen predstavnik njegove vrste že ovohal vsa vrata stanovanja, a manjkajo mu prsti, da bi odpiral okna in vrata. Avtoričina mama se boji, da bo Žak po Darwinovi teoriji evolvirал, saj je vse v. Tako bo, ko bo žito na poljih že seglo ljudem do kolen in bo muc s sosedovo Elen naredil cel kup otrok, ki bodo večji odpiranja oken in vrat. Nič ne bo več varno pred mački... bančni sefi, zlatarne... Nov rod mačkov bo stopal po svetu v pajacih, s štruco kruha, z rdečo ruto okrog vratu po zadnjih nogah. Saj Darwin ni pri pravi. Ali pač?

Jurovski park

Že sam naslov zveni nekako znano in nakazuje tematiko pesmi, saj smo že vsi slišali za Jurski park, serijo filmov o dinosavrih. Tudi tu je glavni junak t. i. zaver, in sicer ihtiozaver, kar pomeni, da neprestano ihti in hrepeni po tem, da bi ga končno odkrili.

Sam in zapuščen vesla po morju in se smili samemu sebi. Pretaka solze, a morje, ki je slano se za to ne spremeni. Obupan se hrani z morskimi sadeži in v temačnih globinah morja razmišlja o svoji osamljenosti. Želi si biti znamenita pošast iz LochNessa, da bi bil priljubljen, da bi pritegnil pozornost znanstvenikov. Toda zdaj ga je minila želja po slavi, saj je opazil zadnjo predstavnico ihtiozavrinj, Niko. Otroški bralec vidi kot glavnega junaka seveda jurskega plazilca, vendar pa lahko predstavlja tudi osamljenega posameznika, ki hrepeni po pozornosti.

Formula ena

O ne, to ne bo pesem o priljubljenih dirkah, saj potem ne bi sodila v to zbirko. Tudi v živalskem svetu imamo hitre živali in med najhitrejših sodi lepa dolgonoga mačka gepard. Vsak del gepardovega telesa – tace, trebuh, pike, uhlji, rep čekani – se z navdušenjem preda dirjanju. Ob branju kar vidimo mogočno veliko in vitko žival med divjim tekom. Naj omenim še zelo duhovito ilustracijo geparda s čelado in z obleko v gibanju.

Zaloge za zimo

Še ena lahkotna pesem o živalih, tokrat o vevericah, ki si kopičijo zaloge kostanjev za zimo, ki jih nikoli več ne bodo našle. Bralci pa moramo zato paziti na svoje glave med potepom po gozdu, da nas ne zadene kakšen kostanj.

Hrepenenje

... nekam daleč ...

... na sonce ... na toplo ... Od tod ...

Vsak izmed nas kdaj hrepeni in si želi oditi daleč proč. Proč od skrbi, proč od ujetosti v trenutek. Smo kot lastovice, ki se zbirajo na žici, da odlete na Galapagos, kjer jih legvan že čaka, da bo slišal zgodbe o severu. Gnezda jih nič več ne kličejo. Je pesem res o lastovkah?

Nosorogi

Ljudje se večkrat sporečemo. Vzroki so seveda zelo različni; eden izmed njih je tudi vzgoja otrok, ki ni ne črna in ne bela. Pravilno najdemo nekje vmes. Tudi dve nosoroginji, junakinji te pesmi, seveda črna in bela, sta se sporekli zaradi vzgoje svojih otrok. Dobivata se le še ob mlaki, kjer pijejo zebre, saj so te črne in bele, torej nevtralne.

Črna, ki živi v gozdu, pravi, da njen mladič vedno stopa za njo, da mu s telesom utira pot med trnjem. A bela nosoroginja, prebivalka savane, ima svojega mladiča vedno pred seboj, da ga ima ves čas na očeh. Katera nosoroginja ima prav?

Ura zoologije

Le kdo bi si mislil, da imajo severni medvedi pod toplo belo dlako črno kožo. Pa jo imajo. In ta koža kakor sončni kolektor lovi redke sončne žarke, da je medvedom toplo. In medvedi imajo – kdo bi si mislil – tudi spodnje perilo pastelnih barv in bombažne trenirke, rdeče majice, hlače s škotskimi vzorci in pižame. Vse te barve in prijetne tkanine najdemo pod belim kožuhom in črno medvedovo kožo.

Tako tudi pod belo človekovo masko lahko najdemo številne barve in vzorce, če si le utegnemo vzeti nekaj trenutkov časa za to. Saj smo vsi kot medvedi.

Egoisti

V džungli z vej bingljajo opičji repi in telefonski kabli. Opice kapucinke, ki brbljajo v slušalke, se ne zmenijo za to, da kabli nikamor ne vodijo. Tudi tiste z mobilniki še niso ugotovile, da je zmanjkalo baterij. Prav vsaka kapucinka začne pogovor z besedami: »Nekaj pomembnega moraš izvedeti. « Seveda tisti na drugi strani žice ne pride nikdar na vrsto. Zakaj? Opica sploh ne posluša, le govori, govori in ne sliši niti molka. Govori pa seveda neskončno dolgo le o sebi. Pomembna je le ona sama, ne zanimajo je težave sogovornika. Smo ljudje te egoistične opice, ki ne znajo poslušati?

Kamele bi rade ostale doma

Kamele nimajo nič kaj prijetnih značajev, saj pogosto pljuvajo, grizejo in godrnjajo. A nomadi se kljub tem neprijetnim lastnostim ne podajo na pot skozi puščavo brez njih. Nikomur pa se ne posveti, da kamele godrnjajo prav zaradi teh nenehnih selitev. One bi namreč raje ostale doma, čeprav nekateri popotniki prisegajo na lepoto širnih obzorij. Ljudje smo različni in tako je tudi prav. Kamele bi tako čepele doma, polnile grbe z vodo samo iz navade in njihove neprijetne lastnosti bi izginile. Tudi mi smo včasih radi doma.

Junaška

Glavni nesojeni junak te pesmi je maček Miki, ki ga zbudi hrup vrabcev v živi meji. Miki pa bi kot pravi maček seveda rad še spal, saj je imel naporno noč. Pred njegovo

odejo ležita kot mrtvi dve plastični miški. Jezen je vstal in se skril v košaro za perilo. Po nevihti je Miki spet zlovoljen, saj ne mara groma in strel. Nekoč je celo srečal pravega ptiča, ki se je pred njim skril.

Internacionala

Tokrat je pesem uporniško obarvana. Upira pa se majhna živalca iz gozdne podrasti, mogoče jež ali pa polh. Ne mara namreč prihajajoče zime, mraza in vsega, kar sodi zraven. Glasno poziva k upor, da bi pregnal zimo. Nato ugotovi, da se proti zimski nadlogi bori sam in da so se prijatelji poskrili. Spozna, da je tudi sam pravzaprav zelo zaspan in da ga nič ne zanima.

Spet se v teh verzih najde tudi človek, ko njegova želja po upor, splahni, brž ko opazi, da so prijatelji vdani v usodo vsakdana.

Miniature

Verzi, polni nedolžnih otroških sanj. Otrok si domišlja, da je njegov maček Taček v resnici črni panter, pomanjšan, seveda, saj bi sicer prestrašil sosedo, ki se boji zveri. Želi si imeti še druge miniaturne živali: žirafa, pudljo, slone, gnuje in pa kravo, da bi očka in mamica zjutraj pila kavo s svežim mlekom.

Očimu Mirku

Po naslovu sodeč, so naslednji verzi avtobiografsko obarvani, saj so bili avtoričini starši ločeni, živela pa je nekaj časa na Primorskem. Golob je glavni junak, in sicer je ta golob, ki je bil nekoč poštar, Zdaj v pokoju. A kljub temu se vsak dan odpravi na sprehod zaradi starih časov, ko je še letal med Trstom in Prago. Leta sem in tja za lastno zabavo, o ničemer ne razmišlja, le prebira nebo.

Leseni gradovi

Toliko igrač imam, pa ne vem, kaj naj počnem. Ko bi vsaj že kmalu odrasel. Potem bi lahko... Zveni znano? Tudi mladi bober v pesmi ne ve, kaj bi počel. Dolgčas mu je in ne ve, kam bi s svojo mladostjo in svobodo, ki ju seveda ne zna ceniti. Sanja o zidanju mogočnih stolpov in gradov, o pravljicnih vilah. In lepo je sanjati.

Tožba reševalca križank

Reševanje križank je lahko prav prijetno preživljanje prostega časa. A kaj, ko nam jo vse te besede prav rade zagodejo. Vse so si tako podobne – katera je prava, katero je treba vpisati v prazne prostorčke. Je kivi tokrat rastlina ali žival? Le kaj je arni? Ko so poimenovali stvari, živali in rastline, bi lahko res malce bolj uporabili svojo domišljijo in ugankarjem skrajšali prebedene noči.

»Vrti se kakor maček okrog vrele kaše. «

Poznamo precej rekov in pregovorov in mednje sodi tudi zgornji, ki je naslov pesmi. Avtorica, ki je več kot očitno velika poznavalka in ljubiteljica mačje vrste, nam namreč razlaga, da se mački sploh ne vrtijo okrog vroče kaše, ker je preprosto ne marajo. Torej tega ne bomo uporabljali, kadar bo kdo želel nekaj povedati, pa si ne bo upal, saj je zdaj vsem jasno, da mački kaše ne marajo in jim ne pade na pamet, da bi se vrteli okrog nje.

Ene silno simpatične beštje

Le kdo so te simpatične beštje? In kaj sploh je beštja? Bitje, seveda. In ta bitja so netopirji, ki nam, ljudem, že od nekdaj burijo domišljijo in s katerimi jih veliko straši svoje otroke, češ da so zlobni. Ne, netopirji so prijazna simpatična bitja, ki zavladajo ponoči. So samo netopirji in nikakor ne vampirji; ljudem se že na daleč izogibajo.

Kriminalka

Ne, nobenega umora ni v pesmi, kot bi mogoče lahko sklepali, po naslovu sodeč. To je simpatična zgodba o mačku, ki je z mize ukradel čokolado, da je ostal le ovojni papir. Zdaj seveda ta prebrisani tat trdi, da ima alibi, da je ves čas spal in da je priden muc. Tudi kosilo bo kar preskočil, saj sploh ni več lačen; kar na zofi bo ležal.

Mestni vrabci

Simpatična pesem o drobcenih ptičjih prebivalcih vsakega mesta. Ti so postali pogumni in samozavestni in se kot taki ne zadovoljijo več samo z drobtinicami, ampak kradejo sendviče pred McDonaldsom. Mogoče so se napili in mogoče so preprosto odrasli in se zavedeli svojih vrabčjih pravic. Kljub temu jim ne gre zameriti njihove predrznosti, saj so pravzaprav prav simpatična bitja. Ali poznamo tudi kakšnega človeškega vrabca?

Haiku

Že naslov pesmi nam pove, da gre za preprost trivrstični haiku. Glavni junak je tudi tokrat maček. Ta maček je mlad; kot vsi mladi mački se tudi on igra. Odbija se od sten, želi pa si celo tekati po stropu. Tudi otroci so v svojih nedolžnih sanjah podobni temu mačku, saj se v svoji preprostosti želijo dotakniti najmanj neba.

Gameboy

Zabavna, malce kaotična pesem o mačku Jacku, muhah, gameboyu in o PokemonCrashu. Včasih so mačke lovile miši, toda danes to ni več tako, saj miši ni v hiši ali kot pravi pesnica: »No mouse in the house. « A maček lovi muhe le, dokler letajo, ko se ustavijo, pa jih mora vsa družina spodbujati k letenju, sicer maček misli, da je pokvarjena. Prava zmešnjava, ko mama stoji na lestvi in priganja muho na stropu, ki je gospod muc ne doseže. Ja, takšni so mački v letu 2000.

Zakaj ima moja puma hudo ven vrženo ime

Spet pravljica pesem o razburljivem otroškem svetu, ki ga odrasli seveda ne razumejo. Deklica si je v prodajalni s plastičnimi ponaredki živali, kamor je starši seveda ne pustijo, kupila – meni nič, tebi – nič pravo pumo. A da starši ne bi znoreli, je bila puma v konzervi, v takšni, kot so tiste za očkovo pivo. Odprla je torej konzervo, na kateri je pisalo Nevarno, iz nje pa so pokukali ljubeč smrček in dvojce drobnih prijaznih oči. Dva prijetna starčka za sosednjo mizo sta menila, da je živalca hrček.

3.2 Skupne značilnosti otroških in mladinskih del

Otroška/mladinska književnost je književnost, ki je prilagojena sposobnostim in interesom mladega bralca. Ta glede na izkušnje in znanje ne premore dovolj vednosti, da bi bil lahko kos literaturi za odrasle. To pa seveda ne pomeni, da otroška in mladinska literatura nista kakovostni. Ravno nasprotno, Maja Novak v enem izmed intervjujev trdi, da je težje pisati za otroke kot za odrasle, saj otrok v svoji preprostosti in iskrenosti kar hitro ugotovi, kdaj se je pisatelj resnično potrudil in je imel ob pisanju svojega dela pred očmi ciljno občinstvo, torej mladega bralca (prim. Čater, 1999).

Novakova je v intervjuju povedala tudi: »Drugače pa mislim, da se značilnosti dobre otroške literature ne razlikujejo bistveno od značilnosti dobre literature nasploh.« (Prav tam: 64) Ustvarjalec besedila za otroke in mladino mora tako upoštevati dejstvo, da se otrok rad igra in igra se tudi z besedo, najprej z glasovi, a pozneje že kuje rime, si izmišlja nove besede. Pozneje se igrajo s predmeti, z žogami, s punčkami in z

avtomobilčki ter jim pripisujejo čudežne lastnosti. Če pisatelj želi, da bo mladi bralec posegel po njegovi knjigi in da je ne bo razočaran odložil na polico po nekaj prebranih vrsticah, mora upoštevati ta igrivi svet. Seveda pa so tudi in zlasti otroci esteti, zato je pomembna tudi zunanost knjig, ki jih pritegnejo, če so zanimivo ilustrirane. Vse prevečkrat sama pogrešam bogato ilustracijo v otroških knjigah, zlasti v tistih za najmlajše, ki šele vstopajo v svet branja, saj ilustracije burijo njihovo domišljijo. Ker otroci v različnih starostnih obdobjih posegajo po različnih vrstah knjig, morajo pisatelji upoštevati tudi to in poznati psihologijo otroka.

Maja Novak je svoja dela za otroke in mladino namenila tistim nekoliko večjim otrokom. Menim, da so njena dela primerna za otroke, ki so starejši od deset let. Seveda pa to ne pomeni, da starši ne smejo prebirati teh knjig mlajšim otrokom, le razumeli jih bodo drugače. Sicer pa si prav vsak bralec interpretira prebrano delo po svoje. Otroške knjige so s svojim pravljичnim svetom primerne tudi za odrasle, ki se skozi tovrstno literaturo spet vrnejo v igriv otroški svet.

Tako kot dela za odrasle imajo tudi otroška dela Maje Novak kar precej skupnih značilnosti. V vseh knjigah nastopajo živali, ki pa nimajo samo vloge hišnih ljubljencev, ampak so v večini primerov glavni akterji zgodb. Edina knjiga, ki se manj posveča živalim, je knjiga z naslovom *Vile za vsakdanjo rabo*, pa tudi tu naletimo na hrčke in psa. V knjigi *Kufajn, Kufina in kamela Bombla* se vsa zgodba vrti okrog deklince Sare in njenih prijateljic živali, katerih Sarina prezaposlena mamica seveda sploh ne opazi. Naslednja knjiga nam temo o živalih sporoča že v samem naslovu, in sicer *Male živali velikih mest*. Tu seveda ni govora o slonih, dinozavrih, levih in o drugih mogočnih živalih, ampaksamo o preprostih živalcah: hrčku, zlatih ribicah in vrabcu. Te živali pa imajo kljub svoji majhnosti velik vpliv na človeka. Novakova nam skozi te zgodbe sporoča, da velikost ni pomembna. Prav posebna, tako rekoč živalska pa je njena zbirka pesmi, ki nosi naslov *Ure zoologije*. Spet so glavni junaki pesmi živali, kjer pa prevladujejo najrazličnejši mački, ne manjka pa tudi živali, kot so: levi, zebre, nosorogi, dinozavri in kamele. Starejšemu bralcu te preproste pesmi sporočajo še precej več kot samo slike iz živalskega sveta, saj prav vsaka nosi še globlji pomen.

Otroci imajo nadvse radi pravljичne like, kot so: vile, zmaji, živali pisanih barv s človeškimi lastnostmi, skratka svet, kjer se realnost prepleta s fantastičnimi elementi.

Maja Novak se je tega pri ustvarjanju del za mlade bralce zavedala in tudi v veliki meri upoštevala. Tako spoznamo Kufajna in Kufino, nadvse zanimiva mačka, ki se najraje na svetu šopirita s svojima košatima repoma. V tej knjigi pa nikakor ne smemo mimo rjovečega morskega psa, ki je priklenjen na verigo in ki pesni žalostne pesmi, na lisice rodov Maja in Mane in njihovo sovražnico ter zapriseženo uničevalko kamelo Bomblo. V *Vilah za vsakdanjo rabo* bralca potegne v pravljichen svet vile Akspraksinje, ki vlada v vilinskem kraljestvu. Spoznamo tudi orjaškega psa Fingolda, zbiratelje hrčke in seveda tipičnega junaka pravljic, zmaja. Dogajanje v *Vilah za vsakdanjo rabo* je dvoplastno. Skozi poglavja se menjata resničnostna in neresničnostna dogajalna plast. Realno dogajanje spremljamo v nadzgodbi, ki je v lihih poglavjih, pravljichni junaki pa nas vabijo medse v sodih poglavjih; pogoj je le, da verjamemo v njihov obstoj.

Maja Novak je povedala da je treba mlademu bralcu ponuditi trdno zgrajeno zgodbo z začetkom, jedrom in s koncem. To pa seveda ni dovolj za otroško uspešnico. Knjiga mora biti napeta, pripovedovati pa mora o stvareh, ki zanimajo mlade: o ljubezni, odraščanju, ki je vse prej kot preprosto, pravičnosti in o pravici razmišljanja s svojo glavo. Izvrstno je tudi, če ima zgodba srečen konec, torej če je dobro nagrajeno in zlo kaznovano. Konec koncev imajo tudi odrasli radi srečne, kar nekako pravljичne konce zgodb. Novakova pa sicer ni ravno privrženka moraliziranja in žuganja s prstom v mladinski literaturi (prim. Čater 1999).

Tega imajo otroci in mladostniki večinoma dovolj že doma in v šoli, v knjigah pa se znajdejo v drugačnem svetu, kjer ni mame in očeta, ki kar naprej ponavljata: »Saj sem ti rekel/-la, da bo tako. «

V nadaljevanju bom primerjala zgradbo pisateljičinih zgodb. Prav v vseh delih za otroke in mladino je Novakova upoštevala zgradbo z začetkom, jedrom in seveda s srečnim koncem, kjer se vse razplete. V *Vilah za vsakdanjo rabo* se zgodba zaplete, ko Sabini ljubosumna sošolka Barbara ukrade kovanec za srečo, ki je sicer last Sabinine mame in izgine. V vilinskem kraljestvu je zaradi kraje kovanca sonce potemnelo. Sabina in njena simpatija Tomaž se tako odpravita reševat Barbaro, ki so jo ujele hudobne zmajke. Seveda se v zgodbo vključijo še bitja iz neresničnostnega sveta: vilinska kraljica Akspraksinja, zmajevke, zmaji, orjaški pes Fingold, nagajiva Kontestina, navihana hudička Lužibus in Mužibus ter drugi. Zgodba se razplete, ko Sabina in Tomaž, ki se končno opogumita, s pomočjo vil rešita Barbaro iz krempljev hudobnih zmajev. Tako v

vilinskem kraljestvo spet sije sonce, Sabinina mamica pa s svojim kovancem nima treme pri predavanjih. Tako se v resničnostnem svetu vsem izpolnijo želje in vsi junaki spet verjamejo v vile, ki pa niso popolne in ne uživajo v brezdelju, ampak delajo, so polne skrbi in so povsem običajne vile za vsakdanjo rabo.

Tudi Kufajn in Kufina, ki sta Sari povzročala težave z njeno mamo, sta našla svoj prostor v hišici z vrtom, kjer ju je Sara lahko obiskala. Tudi tu imamo srečen razplet zgodbe, kjer spet spoznamo pravljичne junake, ki pa so odraslim, kakršna je resna Sarina mamica, seveda nedosegljivi.

Zelo srečno in pravljичno se končajo tudi vse tri zgodbe v knjigi *Male živali velikih mest*, kjer drobcene, neopazne živali postanejo junaki. V pesmih iz zbirke *Ure zoologije* pa bi težko govorila o srečnih koncih, saj nekatere pesmi pravzaprav ničesar ne pripovedujejo oziroma nimajo zapleta, vrha in razpleta.

Posebna odlika Maje Novak je seveda pisateljčino najmočnejše orožje, in to je beseda. Jezik, s katerim nagovarja mladega bralca, je otrokom blizu, vsebuje veliko slengovskih izrazov, kar pritegne mladega bralca, da se poistoveti z junaki zgodb. V njenih zgodbah naletimo tudi na izmišljarije, nenavadna imena, na duhovite besede. V knjigi *Kufajn, Kufina in kamela Bombla*, nam že sam naslov pove, da nas čakajo nenavadna imena, ki pa imajo seveda svoj pomen in prav vsako izmed njih skriva v sebi zgodbo. Kufajn in Kufina sta posebna mačka, ki se rada šopirita in živita pri deklici Sari. Ker je Sarina mamica profesorica slovenščine, vsakič ošteva Saro, ko reče: »Glej, mami, Kufajn.« Seveda se mamica ob teh besedah jezi, ker njena hči uporablja tako neprimerne besede. Spoznamo še Kule in Fulšpone. Vse te besede so mlademu bralcu seveda zelo blizu, motijo pa odrasle, kakršna je Sarina mamica. V *Vilah za vsakdanjo rabo* spoznamo dva hudička s prisrčnima imenoma Lužibus in Mužibus. Prav tako je nenavadno ime vilinske kraljice, ki se imenuje Akspraksinja. V tem delu bralca ob dvoplastnosti dogajanja – zgodba in nadzgodba – preseneti tudi dvojnost jezika. V nadzgodbi, ki se dogaja v resničnostnem svetu, bralci naletijo ne jezik mladine, ki jim je seveda blizu. Na drugi strani pa je pravljичnost vilinskega kraljestva podkrepljena z jezikom, ki je bogat, pesniški, včasih rahlo starinsko obarvan. Opazna sta tudi arhaizacija in ilirizem v pravljичnih sodih razdelkih. Vsi ti elementi hkrati se vsekakor ne skladajo s klasično fantastično pripovedjo, kar naredi Majo Novak še bolj drugačno; prav po tej jezikovni

inovativnosti močno izstopa iz kroga pisateljev za otroke in mladino. Pri *Malih živalih velikih mest* in v pesniški zbirki *Ura zoologije* jezik nekoliko manj izstopa, a ni zato nič manj kakovosten.

Maja Novak se je pri ustvarjanju za mlade bralce dobro zavedala, kaj jih pritegne. Pri tem ji je bila v veliko pomoč njena hči Sara. Njene knjige so polne pravljичnih elementov in fantastičnih prvin, a vendar imajo še nekaj, kar jih loči od preostalih del. V prav vseh knjigah je pisateljica imela pred seboj tudi mladega bralca z njegovimi strahovi, težavami, z interesi. Zato je v njenih delih prisotna aktualizacija in potem njene vile niso pravljичno lepe in krhke, ampak so povsem običajna bitja, torej vile za vsakdanjo rabo. Te vile niso popolne, ampak imajo precej težav, prav tako kot ljudje. V njenih knjigah naletimo na moderne predmete, mamice samohranilke, ki nimajo denarja, in na bogate razvajene dekle. Tudi v pesmih iz zbirke *Ure zoologije* se v verzih skriva veliko težav modernega sveta, s katerim se spopadamo iz dneva v dan.

Nihče od bralcev teh knjig, pa naj je še tako nepozoren, pa ne more mimo dejstva, da so vse knjige opremljene z drobcem satiričnosti in humorja, kar naredi branje še bolj simpatično, junake pa tako bralec še bolj vzljubi. Opisi glavnih junakov so tako duhoviti, da si njihove komične podobe bralec brez težav priključuje predse in tako ima vsak svojega Kufajna, Kufino, Akspraksinjo, Lužibusa, Fingolda, Kozima in številne živali, ki so glavni junaki v zbirki pesmi.

Živali, fantastične prvine, prepletanje realnosti in otroških sanj, srečni konci, bogat jezik, satiričnost in aktualizacija so značilnosti, ki jih vsekakor opazimo ob branju knjig, ki jih je Novakova namenila mlajšim bralcem.

4. MAJA NOVAK – AVTORICA LITERATURE ZA ODRASLE

4.1 Značilnosti kriminalnega žanra

Romane Maje Novak, obravnavane v diplomskem delu, lahko na osnovi teorij kriminalnega žanra uvrstimo prav v to skupino. Med prebiranjem literature o kriminalnem žanru naletimo na več teorij, ki pa so si med seboj bolj ali manj podobne.

Če povzamem temeljne skupne značilnosti kriminalke v Kmeclovih knjigah *Od pridige do kriminalke* in *Mala literarna teorija*, Hladnikove *Trivialne literature* in knjige več avtorjev *Memento umori*, teorija detektivskega romana, lahko izluščim bistvena dejstva, značilna za žanr kriminalnega romana:

- bralcu kriminalke nudijo intelektualni užitek in pred njega postavijo bolj ali manj zagonetno miselno nalogo;
- za kriminalni žanr so značilni utrjeni elementi, tematika in motivi;
- storilec zločina je nepričakovana oseba, ki še zdaleč ni osumljena;
- bralec med napetim branjem »tekmuje« z detektivom pri raziskavi zločina in iskanju osebe, ki je zločin zakrivila;
- zločin je na koncu romana vedno razvozlan.

Vse omenjene značilnosti kriminalnega romana lahko poleg drugih zasledimo tudi v obravnavanih romanih Novakove. Ne velja pa zanjo pravilo Helmuta Heissenbüttela v knjigi *Memento umori*, teorija detektivskega romana, ki pravi, da se jezikovna tradicija kriminalnega romana le poredko povezuje z drugimi zvrstmi. Pravi tudi, da ima kriminalni žanr svoja jezikovna in stilistična pravila, ki so ukrojena po meri alegoričnega pripovedovanja. Vsekakor Novakova s svojimi romani odstopa od jezikovne tradicije kriminalnih romanov, saj so njena dela nabita z ironijo, s parodijo, so polna postmodernističnih značilnosti.

Ne sme biti ljubezenske zgodbe. Splošno gledano, velja kriminalni žanr v literaturi že kar vnaprejza plažo, saj ne sporoča ničesar vzvišenega o človeku, v njej se ponavljajo umori in goljufige. A vendar je kljub vsej svoji nevzvišenosti brana povsod. Knjige s kriminalistično vsebino dosegajo posledično tudi precej visoko naklado. Takšno zanimanje za kriminalke kaže, da ima ta žanr neki poseben čar, ki ga kakovostna sodobna literatura pogosto žal nima. Pisci kriminalk se bolj ali manj držijo določenih

pisateljskih postopkov, ki knjigi obljublajo uspeh. V precej obsežni literaturi, ki se ukvarja s kriminalko kot književno vrsto, je najbolj znana Dinejeva zbirka »dvajsetih pravil za pisanje detektivske pripovedi«. S. S. Van Dine je bil tudi sam pisec kriminalk. Naj omenim najzanimivejše:

- Bralec in detektiv morata imeti enake možnost za razkritje »slučaja«. Vse sledi morajo biti natančno ugotovljene in napisane.
- Storilca je treba ugotoviti z logičnim raziskovanjem, ne po naključju in nemotivirano.
- Detektivka mora graditi na enem detektivu; detektiv je samo tisti, ki naj odkriva.
- V detektivki preprosto mora biti truplo in bolj kot je mrtvo, bolje je.
- Hudodelstvo je treba pojasniti s povsem naturalističnimi sredstvi.
- Storilec mora biti oseba, ki je v pripovedi dovolj pomembna in opazna, torej oseba, ki je za bralca zanimiva. Prav tako mora biti storilec en sam.
- Način umora in njegovo odkrivanje morata biti racionalna in znanstvena.
- Detektivka ne prenese dolgotrajnih opisov, zamujanj s postranskimi stvarmi, subtilnih značajskih analiz, preintenzivnega truda okrog »atmosfere«.
- Storilec ne sme biti poklicni gangster.
- Postopek v detektivki se ne sme nikoli izkazati kot nesreča ali samomor, saj bi s tovrstnim koncem pisec zgodbe izigral bralčevo naklonjenost in zaupanje.
- Vsi prestopki v detektivki morajo biti osebno motivirani; izsevati morajo iz bralčeve vsakdanje izkušnje.

Naj omenim še nekaj postopkov po Dinu, ki se jih mora vsak pisatelj, ki kaj da nase pri pisanju detektivk, nujno izogibati:

- Ugotavljanje storilca s primerjanjem cigaretnih ogorkov, ki so ostali na kraju zločina, in vrste cigaret, ki jih kadi osumljenec.
- Spiritistične seje, ki se je storilec tako ustraši, da se sam izda.
- Ponarejeni prstni odtisi.
- Ponarejen alibi.
- Pes, ki ne laja, in s tem izda, da je storilec oseba iz hiše.
- Zavajajoče prelaganje odgovornosti na dvojčka, sorodnika ali na podobnega človeka, ki je sicer nedolžen.

- Injekcije ali narkotične kapljice.
- Umor v zaprtem prostoru, v katerega vdre policija.
- Test besednega asociiranja kot sredstvo za odkrivanje krivde.
- Šifra ali šifrirano pismo, ki ga na koncu detektiv dešifrira

(prim. Chersterton, Van Dine in drugi, 1982).

Teh pravil naj bi se pisci kriminalk čimbolj natančno držali, seveda pa je za Novakovo značilno, da rada krši pravila, ki jih sicer prej zelo natančno prouči.

Tako v svojem prvcu *Izza kongresa ali umor v teritorialnih vodah* Novakova sledi strogim merilom kriminalnega romana, hkrati pa se izogne slovesu t. i. literarne plaže s svojstveno uporabo literarnih prvin, kot je izjemno obvladanje jezika, »štrli« iz poplave kriminalk in konkurira kakovostni literaturi.

4.1.1 Izza kongresa ali umor v teritorialnih vodah

Delo je literarni prvenec Maje Novak in hkrati tudi ena redkih kriminalk na Slovenskem, ki upošteva stroga merila žanrske literature. Kljub ujetosti v žanr kriminalke pa lahko roman, zahvaljujoč avtoričinemu obvladovanju jezika, konkurira tudi besedilom visokokakovostne literature. Zgodba romana je postavljena na Hrvaško, v Dubrovnik, kjer konec osemdesetih let preteklega stoletja poteka kongres pisateljev kriminalnih romanov z različnih koncev sveta. Ker na srečanju takšnih pisateljev ne more biti komornega vzdušja in ker se spodobi, da so na njem v zraku ideje, zamisli, analize o vsakovrstnih umorih in sploh nizkih strasteh človeške duše, se nekega dne pripeti umor, ki se zgodi natanko tako, kot je opisan v knjigi *Umor na odprtem morju*, katere avtor je eden izmed udeležencev kongresa. Žrtev umora je zadavljena med brodolomom, kar povzroči lov na morilca, kjer sodelujejo vsi udeleženci kongresa in seveda dubrovniška policija z vsemi tragikomičnimi značilnostmi propadajoče socialistične samoupravne jugoslovanske policije. Lovu na morilca se pridruži tudi strastna bralka kriminalk Miki Arzenšek, brezposelna pravnica iz Slovenije. Miki se je kongresa udeležila s svojo prijateljico, turistično vodičko, ki skrbi za pisano pisateljsko družino. Lov na storilca je zaradi številnih osumljencev ter cele kopice argumentov, protiargumentov in nepričakovanih obratov podoben hoji skozi zaviti labirint. Kot se za pravo kriminalko spodobi, je na koncu umor pojasnjen in morilec razkrinkan, junakinja

pa je seveda Miki, ki ima nekaj več kot policisti in pisci kriminalk, to je strast po iskanju resnice.

Maja Novak je v romanu ustvarila klimo, kjer se umor naravnost mora zgoditi, hkrati pa poskrbi za to, da iskanje morilca poteka kolektivno, s sodelovanjem vseh vpletenih. Kar se tiče konstrukcije sveta, je delo primer detektivskega romana v kar najbolj klasični maniri – po vzoru Agathe Christie.

Roman je stilno zaznamovan s postmodernizmom. Pisanje Novakove je dobro podkrepljeno z njenim izvrstnim obvladovanjem jezika, dobrim občutkom za fragment in s precej neobičajno svetovljanskostjo, ki duhovito karikira udeležence kongresa, ki prihajajo z različnih koncev sveta. Prav to in odlično poznavanje političnih razmer daje romanu lahkotnost, ki osvežuje slovenski literarni prostor.

Večja težava po mnenju Mateja Bogataja je obdelava same teme, kajti romanu se ves čas pozna vpliv zunajliterarne resničnosti. Dogajanje poteka od petka do ponedeljka v mesecu avgustu, leta 1988, kar povzroči številne aluzije na politična dogajanja v tistem obdobju – od citatov slavnih politikov do procesa proti četverici, kar je v zgodbi na trenutke za bralca lahko precej vsiljivo in moteče. Bogataj meni, da takšna aktualizacija romana izrazito škodi Novakovi. Zlasti pa to škodi kriminalnemu žanru, ki naj ne bi bil namenjen prikazovanju političnih razmer in odnosu avtorja do njih. Torej je pečat časa, v katerem je res močno izstopala politika, preveč odtisnjen v romanu. Kritik omenja tudi kozmopolitskost, ki z uporabo kar šestih različnih jezikov močno bode v oči. Motijo pa ga tudi t. i. marginalije, za katere meni, da so zamudne in neučinkovite pripombe pod črto.

4.1.2 Cimre

Drugi kriminalni roman Novakove z naslovom *Cimre* je stilno in konceptualno soroden njenemu prvencu *Izza kongresa ali umor v teritorialnih vodah*. Že v samem naslovu bralec opazi pisateljičino besedno igro, gre namreč za anagram besede cimre, ki je beseda crime. To v angleškem jeziku pomeni umor, kar napoveduje tematiko romana. Tudi tu sta junakinji ženskega spola; s svojo duhovitostjo in z lucidnostjo smeši tiste, ki bi morali poklicno reševati zagonetne umore. Ta dvojica je sestavljena iz aktivne diplomirane pravnice Rebeke, ki uživa v prebiranju detektivskih in kriminalnih zgodb ter se na vso moč želi z njimi tudi poklicno ukvarjati, in pasivne študentke prava in

pesnice Jane, ki je preveč lenobna, da bi vzela lastno usodo v svoje roke. Tudi tu se pojavi temeljno vprašanje, kdo je morilec; kot v prvencu *Izza kongresa* je razdeljen med več ljudi, ki razpletajo zagoneten klobčič dogodkov. Po pravilih kriminalnega žanra se morilca seveda odkrije šele na koncu, seveda pod budnim očesom Rebeke, ki ima vedno zadnjo besedo. V začetku zgodbe se zgodi umor in žrtev je Janin fant. Rebeka najprej meni, da je morilka Jana, zato se na vso moč trudi, da bi prijateljico oprala krivde. Pozneje, ko spozna, da Jana ni morilka, pa z minimalno pomočjo moških odkriva sledi resnice, ki ob koncu pride na dan. Prvi del romana, ki je povezan z umorom, je Novakova naslovila *Crime*, torej zločin, v drugem delu z naslovom *Cimre* pa je razkrinkan storilec.

Zanimivo je, kot v oceni knjige piše Matej Bogataj, da je roman pisan skozi dve dopolnjujoči se optiki – prva je dnevnik, prvoosebna in precej objektivna pripoved nosilke preiskujočega uma, druga pa je dnevnik malce avtistične, nevrotične in zaradi pomanjkanja ciljev zmedene, a zato še bolj nedolžne osumljenke. Tako je roman dvodelen in hote zmeden, saj imamo na eni strani notranjo objektivnost nad svetom razočarane, zaradi simuliranja hospitalizirane Jane in na drugi strani objektivni pripovedni tok, kjer kar mrgoli zaostrenih dialogov (prim. Bogataj, 1995).

Lik Jane Kranjc, glavne osumljenke, odpira tudi številna tematska obzorja ženske proze. V ospredju so Janini težavni odnosi s preveč posesivno materjo, z uspešno poslovno žensko, ki svojo hčer dresira in sovraži, ji ubija osebnost in zasebnost, pri tem pa resnico nenehno zastira s starševskimi frazami o dobronamernosti lastnih dejanj in vseh možnostih, ki jih ima v življenju njena edinka. Med priljubljene teme ženske proze sodijo tudi odnosi v samozajedavski ženski skupnosti, kakršna prebiva prav v Janinem stanovanju. Njihovi odnosi so naravnost taboriščni – zavistni, privoščljivi, mučiteljski, opravljivo ubijalsko sovražni. Takšne teme so tudi ženski odnos do moškega in konkretni odnosi osrednjih ženskih likov do istega moškega, umorjenca; razkrivajo tudi značilne ženske taktike in tipe: ponižno in vdano materinskega, osvajalno zapeljivega, distanciranega, vsekakor pa obremenjenega z neenakopravnostjo družbenih vlog, ki jih obema – moškemu in ženski – pripisuje okolje. V taki skupnosti je lik osrednje, ljubiteljske detektivke Rebeke osvežujoče osvobodilen.

S spretno rabo narečja se norčuje iz slovenskega lokalpatriotizma. Podobno kakor prvi roman je tudi ta zaznamovan s številnimi jezikovnimi eksperimenti. Delo je, čeprav ga avtorica postmodernistično razgrajuje, napisano zelo enovito.

4.1.3 Karfanaum ali as killed

S tretjim romanom je Novakova že na samem začetku prekršila prav vsa žanrska pravila kriminalke, saj bralcu že na začetku pove, kdo je morilec. Od detektiva in raziskovanja umora je svoj literarni pogled usmerila k tistemu, ki je umor zakrivil, njegovim občutenjem in doživljanjem okolja, k njegovi razlagi za dokončni obračun z žrtvijo.

V nasprotju z znanim okoljem v prejšnjih romanih poteka dogajanje tokrat v eksotičnih puščavskih območjih Jordanije, kar daje delu svojevrsten pečat. Glavni nosilci romana so slovenski gradbinci na enem izmed nekdanj resnično številnih in bolj ali manj finančno neuspešnih deloviščih naših podjetij v tujini.

Zgodba se dogaja v arabski puščavi, v kraju Karfanaum, kjer slovensko podjetje leta 1991, torej med slovensko osamosvojitvijo, gradi vojaške objekte za iraško vojsko. Skupina delavcev z delovodjami je povsem izolirana in se ne sme ravnati po svoji volji in logiki, ampak se mora pogosto podrežati nerazumljivim ukazom iraških oficirjev, kjer se izrisuje jomiselnost Arabcev, njihova zvijačnost, zahrbtnost in preračunljivost. Ta kulturna drugačnost in izoliranost ter misterioznost arabske puščave dajejo romanu skrivnostno, na trenutke celo mračno vzdušje. Glavni akter zgodbe na gradbišču je Kostantin, ki ga kličejo Kosta. Gre za sektorskega vodjo. Poleg njega so tu še tri vodje: Ljubo, ki je v Sloveniji pustil ženo in dva otroka, samski Pavle in Matjaž, ki ga Kosta opisuje kot čudaka, ki je na gradbišču udomačil psa. Osrednjo zgodbo Koste in njegovo ljubezen do radožive Vlaste ovije avtorica s širšo in z večpomensko metaforo, ki jo pomagajo razvozlati tu in tam potresena namigovanja na sočasne dogodke doma v začetku devetdesetih let preteklega stoletja. Soočenje dveh svetov – za ograje ujetega in strogo nadzorovanega prostorčka Slovencev na eni ter neskončne puščavske pokrajine pod oblastjo brezkompromisnih Arabcev na drugi strani – je mogoče brati kot portret slovenskega narodnega položaja v objemu Jugoslavije. Ob koncu romana se slovenski zidarji poskušajo preriniti čez varovalne ograje delovišča, hočejo proč, čeprav so vanje naperjene puške jordanskih vojakov, da iz vsega nastane kaos, iz katerega se zgodi nov zločin.

V tem romanu je Novakova kot glavno figuro prvič izbrala moškega. Prvoosebni pripovedovalec je na varnem v slovenskem preiskovalnem zaporu na Dobu, kjer se loti opisovanja dogodkov. Od njega izvemo za potek in sklep dogodkov na daljnem gradbišču, ki jih sproži eksplozivni prihod ženskega bitja, Vlaste, med trop zdolgočassenih moških. Motnja, ki jo v sistemu pomeni prihod ženske v uniformno puščavsko enklavo, še posebej vpliva na Kosto, pripovedovalca zgodbe. Iz njegove skrivne zaljubljenosti požene lepa mladika nevoščljivosti, zamerljivosti in sovraštva, da se zdi, kot da bi bil zmožen marsičesa.

Sivkasta, brezбриžna, v nerazpoznavno gmoto zmečkana dejanskost nikakor ni dokončno literarno zavetišče Maje Novak. Svojo literarno spretnost enako kot v prejšnjih romanih še vedno gradi na duhovitih drobcih in domiselnih epizodah, odličnem ravnanju z literarno strukturo ter jezikovni igrivosti in na dovršenosti.

4.1.4 Mačja kuga

To je groteskna zgodba o koncu sveta, ki je ob prelomu stoletja zašel v naš predalpski prostor. Junaka romana sta slovenska Ira in Filip. Ira je bila že kot deklica nekako vase zaprta in takšna je tudi ostala; o sebi meni, da je nihče, da ne obstaja; le redko govori z ljudmi, saj je nihče ne razume. Na drugi strani pa je naravnost obsedena z živalmi, ki nekako čutijo njeno obupanost. Filip je bil v otroštvu Irin sošolec, ki je v očeh sošolcev želel imeti status uglednega pisatelja; neprestano se udeležuje literarnih natečajev – prireditelji so ga raje vtaknili med komisijo. Ira, precej nenavadna figura za glavno junakinjo romana, je obkrožena z bolj ali manj sebi enakimi, torej s čudakinjami. Prva je gospa, ki ji za širjenje podjetja – Imperija – ni nič sveto. Nič bolj ni prizemljena slepa slikarka Erzulie – hči prebeglega oficirja, kaj šele sestre dvojčici, Marga in Greta, tipična primera kruhoborskega nižjega sloja, ki se dopolnjujeta in delata ena v imenu druge. Med moškimi liki torej še najbolj izstopa Filip, sicer pa tudi v tem delu prevladujejo ženske. Vsi liki že precej mejijo na fantastične, groteskne like, ki ves čas prehajajo iz sanjskega sveta v realnost in nazaj. Ira si izmenjuje sanje s Filipom, pozneje pa še z Erzulie. Liki so tudi značajsko nenavadno in nerealistično označeni. Tudi fabula poudarja fantastičnost romana, saj mačja kuga skoraj pokonča vse junake. Bolezen v deželo prinesejo nenavadne turške mačke pasme van, ki jih pripeljeta Ira in Filip – Ira zaradi svojih ambicij in ambicij gospe, Filip pa zaradi svojega ideala čistosti. Ker mačke

van niso cepljene proti mačji kugi, začno kmalu po prihodu v Slovenijo umirati; ko umre zadnja mačka, virus napade ljudi. Ta apokaliptičen prizvok zgodbe nakazuje, da bo s Slovenci konec, ko bodo trgovali z najrazličnejšimi rečmi in pri tem izgubili posluš za stvari, nemerljive z denarjem in uspehom. Kljub tragičnem umiranju ljudi v zgodbi pa junaki vztrajajo. Kajti vztrajati je treba zato, ker si vržen, da vztrajaš, na dlani pa je tudi poanta: mačka van. Tako mačja kuga skoraj pokonča Slovence, željne kapitalizma in trga. Torej bo Slovencev konec, kakor hitro bodo trgovali z vsem mogočim, ne meneč se za lepoto in presežnost, in ko bodo izgubili posluš za stvari, nemerljive z denarjem. Ostrina in kritika banalne vsakdanjosti dajeta romanu močen satirični prizvok. Poleg opazne in za Novakovo tako značilne satiričnosti ima roman tudi apokaliptične tendence, poudarjene z biblijskimi prizori ter navezavo na mitološke in magične obrede. Vsebinsko bogato, skoraj prenasršeno zgodbo nadgrajuje še jezikovna raba, polna kopičenja, naštevanja, podrobnega opisovanja, ki na trenutke bralca precej izčrpajo. Nenazadnje pa je – kot v vseh delih Novakove – tudi tu v ospredju pripoved o ženskah, ki so bolj ali manj nenavadne; prav v tem je njihov čar.

4.2 Skupne značilnosti del za odrasle

Iz prav vseh del Maje Novak, ki so namenjena odraslemu bralcu, vejejo ironične puščice, ki dajejo njenemu slogu tako izvirne in prepoznavne značilnosti. Ta ironija in parodija kažeta na njeno izvrstno poznavanje družbenopolitičnih in ekonomskih razmer med nastajanjem njenih del. Precej opazna je tudi izjemna literarna in splošna razgledanost Novakove, ki s pogostimi citati znanih svetovnih pisateljev in drugih oseb popestri nemalokatero stran v svojih delih.

Glavni junaki v pisateljičinih delih so vse prej kot srečni, lepi, priljubljeni, skratka popolni. Vsak izmed njih je poseben, poln dvomov vase, v konfliktu z okolico. Opazno je tudi, da so v vseh delih v ospredju ženski liki. Tako v romanu *Izza kongresa* drži vse niti v rokah pravica brez službe Mihaela Arzenšek, ki prevzame pobudo pri iskanju morilca, in je tudi prepričana, da ga bo odkrila. Seveda nastopajo tudi moški, ki pa močnim ženskim likom niso kos. Že sam naslov romana *Cimre* nam pove, da je Novakova za protagoniste dogajanja spet postavila ženske like. V ospredju sta tu dva zanimiva ženska lika, zasanjana Jana, ki ima premalo volje, da bi vzela lastno usodo v svoje roke, zato nenehno tarna, popolno Janino nasprotje pa je preračunljiva Rebeka,

Janina znanka, ki je kraljica manipulacij, kombinacij in ima sploh vedno povsod zadnjo besedo. Tu naletimo še na podnajemnice v Janinem stanovanju, ki so pomembne akterke romana: Fanika, Tanja, Meri in Alba. Pomembna je tudi Janina mama, prevladuje tudi v romanu *Mačja kuga*, kjer poleg Ire naletimo še na nekaj ženskih, precej čudaških likov. Edina vidnejša moška vloga v tem delu pripada Filipu, ki je bil Irin sošolec. Pa še ta je pod nenehnim vplivom žensk, ki z njim manipulirajo.

Moški liki so v kriminalnih romanih manj opazni in so nemalokrat tudi žrtve umorov (*Cimre*, *Karfanaum*), medtem ko so ženske, ki jih Novakova vedno prikazuje kot posebne, močne osebnosti – so morilke ali pa skušajo rešiti umor in razkrinkati morilca, pri čemer so zelo spretni in uporabijo vsa sredstva, vključujoč ženski šarm in pretkanost. Premik glavne osebe z ženske na moškega naredi Novakova le v romanu *Karfanaum ali as killed*, kjer zgodbo o zločinu v arabski puščavi pripoveduje moški gradbinec Kosta. Pa vendar tudi tu glavno vlogo, čeprav posredno, odigra ženska Vlasta, ki umori kar tri moške, krivdo za vse zločine pa prevali na moškega – Kosto, ki se s tem zaradi ljubezni do Vlaste sprijazni in v zaporu na Dobu služi kazen za zločine, ki jih je zakrivila ženska.

Ko smo že pri likih v romanih, ne morem mimo opazke, da imajo osebe, ki nastopajo v delih Novakove, nadvse zanimive lastnosti, pogosto se spopadajo s težavami, so v nenehnem konfliktu z okolico in celo sami s seboj. Pisateljica stopnjuje poudarjanje kompleksnih osebnosti. Tako v njenem prvencu *Izza kongresa ali umor v teritorialnih vodah* močne ženske akterke poleg odločnosti, da bodo razkrinkale morilca, še nimajo izrazitih psihičnih težav. Se pa njen poudarek pri detajlnem opisu psihičnih lastnosti glavnih akterk, ki imajo pogoste težave v odnosih s sočlovekom, v romanu *Cimre* že močno opazi in ti nenehno trgajo glavno nit dogajanja. Sledil je roman *Karfanaum ali as killed*, ki na zločin namiguje že v samem naslovu. To stopnjuje še kraj dogajanja, slovensko gradbišče v jordanski puščavi, kjer med že tako osamljenimi delavci odnosi postanejo še bolj napeti, ko se na »sajtu« pojavi mlada privlačna Vlasta, kar potegne za seboj plaz nenavadnih dogodkov, konfliktov in nenazadnje tudi umorov. Ostane pa nam še *Mačja kuga*, kjer se nam Novakova predstavi v precej drugačni luči. Tokrat imamo opravka s fantastičnim in z žanrsko neujemljivim pisanjem. Če se osredinim na like, lahko trdim, da so ti res nekaj posebnega, imajo pa precej fantastičnih in tudi grotesknih lastnosti. Glavne literarne osebe nenehno prehajajo iz sanjskega sveta v realnost in nazaj ter si celo delijo sanje. Prav vse osebe so nenavadne in zlasti glavna junakinja Ira lažje

komunicira z živalmi kot z ljudmi. Poleg Ire pa je v tem nenavadnem delu z apokaliptičnim prizvokom še precej nenavadnih oseb, ki dajejo zgodbi poseben čar in ki vedno znova presenečajo bralca.

Opazna je tudi prisotnost nekaterih avtobiografskih elementov, saj se kraji iz avtoričinega življenjepisa pojavljajo v njenih delih in so tudi zelo podrobno opisani. V kriminalnem romanu *Cimrej e Jana*, ena izmed glavnih akterk zgodbe, doma s Primorske, kjer še živijo njeni starši, prav tako je Maja Novak rojena v Novi Gorici. Nadalje je tako kot Novakova tudi Jana v Cimrah študirala pravo. Prav tako vlogo brezposelne pravnice igra Mihaela Arzenšek v prvem delu Novakove *Izza kongresa ali umor v teritorialnih vodah*. Tudi v delu *Kafarnaum ali as killed* najdemo del pisateljičinega življenja, saj je leto dni delala v jordanski puščavi kot poslovna sekretarka na delovišču gradbenega podjetja.

Še ena značilnost, skupna vsem delom Novakove, je postmodernistični slog pisanja, ki veje iz vseh del, in jih močno zaznamuje. Glede na dejstvo, da se avtorica v svojih delih loteva zlasti žanrske literature, kjer prevladuje kriminalka, je ta privrženost kriminalnemu žanru vsekakor rdeča nit vseh njenih romanov. Pri tem pa bolj ali manj upošteva pravila za pisanje tega žanra in se zgleduje po tujih avtoricah, kot sta Agata Christie in Ruth Randall. V svojem pisateljskem prvencu, knjigi *Izza kongresa ali umor v teritorialnih vodah*, se je pisateljica še držala klasične detektivske zgodbe z upoštevanjem vseh pravil. V drugem romanu, *Cimre*, se že odmika od klasične kriminalke, saj precej pozornosti nameni naelektrenim odnosom med glavnimi ženskimi akterkami v romanu. Seveda sledi delo, kjer avtorica že takoj na začetku, tako rekoč na prvi strani romana, pove, kdo je morilec: *Karfanaum ali as killed*.

Naslednja jezikovna lastnost romanov je precej zanimiva, saj avtorica pritegne bralčev interes že na samem začetku branja z zanimivimi naslovi svojih del, saj prav vsak naslov knjižnega dela nosi v sebi neko dodatno sporočilo.

Prvi roman *Izza kongresa ali umor v teritorialnih vodah* namiguje na tematiko romana, del naslova pa je v 19. stoletju že uporabil Ivan Tavčar (*Izza kongresa*, 1905 - 1908). Drugi roman – *Cimre* – v naslovu skriva anagram angleške besede crime (zločin) in že napove žanr svojega dela. Roman je razdeljen na dva dela. Prvi nosi naslov Crime, kjer

izvemo za zločin, drugi del pa Cimre, kjer spoznamo morilca. Cimre so hkrati tudi pomembne protagonistke same zgodbe. V kriminalnem romanu *Karfanaum ali as killed* nam prvi del naslova predstavi kraj, kamor je dogajanje postavljeno, drugi del, as killed, pa spet nakazuje na umor. As killed je namreč besedna igra, ki izhaja iz gradbeniškega besednjaka as bulit in pomeni risanje gradbišča takšnega, kot trenutno je. Četrty roman *Mačja kuga* v svojem naslovu ne skriva kakšnega anagrama, ampak bralcu sporoča rdečo nit zgodbe, ki v tem primeru ni zločin, so pa kljub temu tudi tu opazni elementi, ki jih uporablja Novakova v vseh svojih delih.

Prisotnost živalskih likov je še ena skupna točka v romanih Maje Novak. V prvem romanu *Izza kongresa ali umor v teritorialnih vodah* se živali še ne pojavljajo; predpostavljam, da je to zato, ker se je pisateljica še močno držala pravil za pisanje prave kriminalke. V njeni drugi knjigi *Cimre* se že pojavijo živali, in sicer psi. Junakinja Jana jih sovraži in ni naključje, da imajo Janini starši, s katerimi se ne razume, na svojem domu v Volčji Dragi psa. Poleg psov je v romanu prisoten še pav. V tretjem delu za odrasle bralce, *Karfanaum ali as killed*, spet naletimo na pse, tokrat puščavske, in pa na ptiče, ki se v knjigi pojavijo vedno, preden nekdo umre. V *Mačji kugi*, precej nenavadni knjigi, pa imajo živali tako rekoč glavno vlogo. Ira, glavna akterka romana, je vase obrnjena ženska; komunikacijo z okoljem ji omogoča samo živalski svet. Z ljudmi le redko komunicira, je pa obsedena z živalmi, ki čutijo njeno drugačnost in ki jo sprejmejo. Zaposlena je v trgovini z malimi živalmi in iz Turčije pripelje posebne mačke pasme van, ki so endemične in budijo slo po življenju, čeprav je to tragično. Mačke van zbolijo za kugo, in ko pomrejo, se virus preseli na ljudi.

Maja Novak slovi kot mojstrica jezika in besedne igre, kar s pridom uporablja pri svojem pisanju. Vsa njena dela za odrasle so polna citatov znanih oseb, tudi iz zgodovine in pisateljskih krogov. Majo Novak lahko vsekakor štejemo za poliglotko, saj obvlada številne tuje jezike, kar je zlasti opazno v njenem prvencu *Izza kongresa ali umor v teritorialnih vodah*, kjer uporablja tuje jezike zlasti v orisih oseb, ki jih opisuje, na drugi strani pa tem opisom doda še kanček njej tako posebne ironije. Polne citatov so tudi *Cimre*, kjer zlasti iz Rebekinih ust kar vrejo modre misli bolj ali manj znanih osebnosti. Najdemo pa tudi nekaj primerov pristnega primorskega dialekta, ki ga pisateljica obvlada. Bralca Novakova nemalokrat osupne tudi s kletvicami, ki so vse prej kot nedolžne. Tudi v *Karfanaumu ali as killed* naletimo na številne psovke, zato pa

je citatov malo. Verjetno je to posledica manj izobraženih likov, saj so ti večinoma delavci na gradbišču. V *Mačji kugi*, ki se že žanrsko razlikuje od preostalih del, naletimo na precej citatov iz Biblije, kar navda bralca z apokaliptičnim občutkom. Tudi sicer je jezik zelo bogat; pisateljica se poslužuje dolgih detajlnih opisov in kopičenja, kar je za bralca večkrat moteče. S temi opisi tudi nenehno prekinja tok dogodkov, tako da bralec kar nekako pozabi na vsebino knjige. Vsekakor je jezik Maje Novak izjemen, zahteva pa tudi zbranega, pozornega bralca, ki mu ne zadostuje samo žanrska literatura.

Zadnja, toda zato nič manj pomembna in očitna skupna točka v vseh romanih Maje Novak, je izrazita družbena kritičnost, kjer bralca iz vrstice v vrstico preseneča z izredno dobrim poznavanjem političnih razmer v Sloveniji, omenja tudi policijo, ki se ji – roko na srce – ne zdi najuspešnejša. V svojem prvencu se avtorica pokaže kot zelo dovzetna za politične razmere med ustvarjanjem. Takrat je bil namreč aktualen razvpit proces proti četverici in to zunajliterarno resničnost podkrepi s številnimi citati slavnih politikov, ki so v takratnem procesu razburjali javnost. Puščice ironije izpod peresa Novakove tako letijo na neuvršenost naše nekdanje države, ljudi na vplivnih položajih iz nekdanje Jugoslavije, montirane sodne procese in nenazadnje tudi na nesposobnost in nevednost tedanje policije.

Tudi v romanu *Cimre* je prisotna družbena kritičnost, ki pa je tokrat bolj prikrita. Pripovedovalki zgodbe Jana in Rebeka nenehno polemizirata in vseskozi nagovarjata bralce, zlasti bralce kriminalk. Seveda se norčujeta iz likov, ki so značilni za kriminalke, iz policistov, detektivov, iz pravnikov. Na družbeno kritičnost ter očitne namige na leto 1991 in odcepitev Slovenije od Jugoslavije naletimo spet v knjigi *Karfanaum ali as killed*. Celo v jordanski puščavi, daleč stran od doma, so se delavci pogovarjali o odcepitvi Slovenije.

5. POSTMODERNIZEM IN MAJA NOVAK

5.1 Postmodernizem

»Postmodernizem je vodilni literarni slog na prelomu iz 20. v 21. stoletje. Najpogosteje je opredeljen kot vračanje k preteklim literarnim smerem, zvrstem, vrstam in oblikam s pomočjo simuliranja, imitiranja, citiranja in medbesedilnosti. Upoveduje resničnost, ki se razpira kot neizčrpna zaloga možnosti, kot mešanje zgodovinske stvarnosti in izmišljije pa tudi klasične in trivialne književnosti.« (Borovnik, 2001: 188)

Obdobje osemdesetih in devetdesetih let preteklega stoletja tako daje številne možnosti za razcvet književnosti in se obenem spogleduje z zgodovinskim, ljubezenskim, erotičnim in s kriminalnim žanrom. Opazen je tudi razcvet parodije in grotesknosti. Literatura postmodernizma poudarja, da so njena dela namenjena bralcu, in kot taka ni sama sebi namen. Seveda vsa slovenska proza po obdobju modernizma še zdaleč ni v celoti postmodernistična, je pa ta slog vsekakor njen osrednji in vodilni.

»V osemdesetih letih preteklega stoletja so na slovenske avtorje vplivali zlasti tuji avtorji, kot so: U. Eco, G. G. Marquez, L. Borges, P. Süskind, P. Handke, D. Kiš, M. Pavić, M. Kundera in tudi F. Kafka in H. Hesse. Pridružili so se jim še avtorji ameriške metafikcije – Barth, Coover, Pynchon in Barthelme.« (Prav tam: 188.)

Zelo opazno je, da zna generacija avtorjev, rojena okoli leta 1960, v svojih delih uporabiti najrazličnejša znanja s področja filmske in glasbene umetnosti ter da njihovo delo tvori predvsem svetovna medijska, klasična in množična kultura. Večina postmodernističnih avtorjev oznanja, da sodi v generacijo brez karizmatičnih mentorjev in velikih literarnih programov, ki so bili značilni za poprejšnja obdobja. Med zgodnje ustvarjalce postmodernizma sodijo Marko Švabič, Branko Gradišnik, Emil Filipčič, Uroš Kalčič, Boris Jukič, Franjo Frančič, Milan Kleč, Andrej Morovič, Jani Virk in Vlado Žabot. Slovenska proza v osemdesetih in devetdesetih letih prejšnjega stoletja stopa v novo avtonomnost. Na so je nedvomno vplivali tudi izdaja nekaterih literarnih del, katerih izid bi bil v preteklosti vprašljiv, in novi pogledi na nekoč v ozadje odrinjene avtorje, kot so: Edvard Kocbek, Zorko Simčič in Slavko Grum. Ti avtorji se niso sramovali avtonomnega pripovedovalca. Drugačno pripovedovalčevo vlogo z razbremenjenim odnosom do najrazličnejših tradicij je narekovalo spoznanje, da

svoboda na družbeni ravni ni mogoča, saj jo omejujejo številne norme in konvencije. Kar šteje, je položaj posameznika v določeni skupnosti.

V primerjavi z obdobjem modernizma je postmodernizem veliko bolj komunikativen in kritičen, saj črpa svoj navdih iz družbe, zoper katero je usmerjen. Postmodernizem daje tako ne le prednost krajšim oblikam pred romanom, ampak tudi pravico do drugačnosti. Med prve slovenske ustvarjalce, ki so doživeli izrazit prehod iz modernizma v postmodernizem, štejemo Branka Gradišnika, ki je svojo prozo gradil s tipičnimi postmodernističnimi elementi, to je z imitiranjem klasičnih trivialnih žanrov, s prepisovanjem in z dopisovanjem že obstoječih besedil, s parodiranjem, z mešanjem literarne fikcije in zgodovinske resnice. Gradišnik ostaja v svojih delih zvest slikoviti fabuli, polni fantastičnih elementov. V svojih delih pa sledi tudi postmodernistični poetiki, ki zahteva, da mora biti metafikcijsko besedilo kot prvotno besedilo izbrisano tako, da je prvotno besedilo razpoznavno le še v obrisih. Žanr kriminalke je Gradišnik poglobil in parodiral ter utrl pot kriminalnemu romanu Maje Novak *Izza kongresa ali umor v teritorialnih vodah* in romanu *Cimre* (prim. Borovnik, 2001).

5.2 Postmodernistične značilnosti v literaturi Maje Novak

Maja Novak v Stopovem intervjuju zatrjuje, da je zanjo obdobje postmodernizma prišlo kot nalašč. Že prej se je zanimala za marginalno literaturo in tudi citatni, palimpsestni način pisanja ji je bil precej blizu. Pravi tudi, da ji je dal postmodernizem krila ter da se ga je oprijela z obema rokama (prim. Sever, 1995).

V romanu *Cimre* imamo opravka z ironizacijo oblike gotskega romana. V obeh delih se Novakova poslužuje številnih notranjih pogovorov z bralci kriminalk, le-te ozavešča in jih s kančkom humorja postavlja na trdna tla. Od bralca romana zahtevata intelektualno distanco do tragičnega dogajanja, pri čemer nam romana razodevata avtoričino natančno poznavanje teorije kriminalnega žanra, ki tako postane predmet posmehovanja in najrazličnejših manipulacij. S tretjim romanom *Karfanaum ali as killed* je pisateljica prekršila vsa pravila kriminalnega žanra, ko je že na začetku romana bralcu sporočila, kdo je morilec. Svoj literarni pogled je tu bolj usmerila k morilcu, njegovim občutenjem ob močnem doživljanju okolja. Vsebinsko lahko ta roman pojmuje kot prehodno obdobje v ustvarjanju pisateljice. Nad dogajanjem je posmehljivo vzvišena ali pa ga zaznava hladno kot kronistka. Ideologije in dogme postavlja na stranski tir, obenem pa z

izjemnim smislom za jezikovno igro in medbesedilnost nenehno razpravlja z bralcem, ki je zanjo edina prava avtoriteta. Večkrat se pisateljica v svojih delih razodene kot večno otroško in negotovo bitje, ki prav zaradi teh lastnosti lahko vidi odraslim skrit in nedostopen svet. Tega nam Novakova odkriva nekaj let pozneje, ko začne ustvarjanje del za otroke. Z njimi je močno popestrila izbor otroške literature za malce zahtevnejše bralce, ki hlepijo po knjigah, polnih znanstvene fantastike na eni in realnega najstniškega spopadanja z vsakodnevnimi težavami na drugi strani. Mlade pa tudi tiste starejše bralce tako navdušuje njena izjemna sposobnost za besedno igro, ki je bolj ali manj prisotna v vsakem stavku njenih knjig.

6. PRIMERJAVA OTROŠKE IN ODRASLE LITERATURE

Le stežka bi potegnili ostro in natančno ločnico med literaturo za otroke in mladino ter čtivom, ki je namenjeno odraslemu bralcu. Po kakovostni otroški knjigi z veseljem posežejo tudi odrasli, ki pravljice iz otroštva tako podoživijo na precej drugačen način, se vrnejo v svet otroštva in odkrijejo nove, še neznane elemente v teh knjigah.

Literature za otroke sama ne bi priporočala otrokom, ki šele vstopajo v bogat in nenavaden svet pravljič, saj je jezik avtorice s svojo izvirnostjo in z bogatostjo kar preveč zahteven za bralca začetnika. Seveda pa se da to rešiti tako, da starši skupaj z radovednim otrokom vzamejo v roke eno izmed knjig Maje Novak in odpotujejo v prečudovito deželo povsem vsakdanjih vil, Kufajnov, Kufin, rjavečega morskega psa, zlatih ribic. Za bralca ali še bolje pripovedovalca zgodb ni lepšega kot radovedne otroške oči, ki odtavajo v pravljičen svet in zasanjano molčijo, čeprav je pravljice že kar nekaj časa konec.

Maja Novak vsekakor ni potegnila ostre ločnice med deli za mlade in odrasle bralce, saj obstaja kar nekaj skupnih točk v knjigah, namenjenim različnemu ciljnemu občinstvu. To je tudi razumljivo, saj ima vsak pisatelj svoj prepoznavni slog; po mojem mnenju iz prav vseh pisateljičinih del – tistih za odraslega bralca in knjig za mlajše – veje pisateljičin prepoznaven bogat jezik ter zanjo tako poseben in drugačen humor. Novakova v svojem delu za osnovno zgodbo bolj ali manj uporablja lastne življenjske izkušnje, kar je precej dobro razvidno iz njenih intervjujev ali če bralec prebere njen življenjepis.

Bralec opazi tudi, da je v knjigah za mlajše in v tistih za odrasle bralce v ospredju ženski lik, ki nosi močne izrazite osebnostne lastnosti. Ob ženskih likih Maje Novak so moške vloge manj opazne in podrejene ženskam. Tako se s Kufajnom in Kufino, prikupnima mačkoma, v svet pravljič poda deklica Sara, Lučka pa se v knjigi *Male živali iz velikih mest* veseli svojih zlatih ribic, Avrelija in Gaje. Prav tako nas najstnica Sabina povabi v pravljični svet vil in seveda je ona tista, ki je pogumnejša od svojega prijatelja Tomaža. Dekleta so torej tista, ki so v ospredju, so pogumna, močna, odločna,

tu in tam dvomijo vase, a vendar so junakinje. Le v malokateri knjigi, namenjeni mlademu bralcu, so junakinje ženskega spola, zlasti če prelistamo knjige avtorjev, ki so ustvarjali pred desetletji. A Maja Novak se ni ozirala na pravila in stereotipe, ženski lik je postavila v ospredje, ker jih bolj pozna. Pravzaprav pisatelji večinoma izpostavijo moške junake, pisateljice pa poudarijo junake ženskega spola. Nenazadnje pa je tako tudi prav, saj lahko le pisateljica iz lastnih izkušenj ve, kako je, če si najstnica, imaš mozolje pa še zaljubljena si v sošolca. Avtorica je povedala, da izhaja iz družine močnih žensk (prim. Sever, 1995), kakršne nas presenetijo tudi v njenih knjigah. Novakova je tudi v zasebnem življenju vajena bolj življenja v družbi močnih žensk kot moških. Njena starša sta namreč ločena pa tudi pisateljica živi sama v družbi svoje hčere.

Nadvse zanimiv je tudi pisateljičin stik z bralcem, ki je na eni strani zelo močen; bralca dobesedno nagovarja in ga vabi, naj sodeluje pri razpletu umorov, na drugi strani pa se avtorica umakne in prevzame samo vlogo objektivnega opazovalca in pripovedovalca zgodbe. Takšen način pripovedovanja bralca vsekakor pritegne in je značilen za obdobje postmodernizma.

Novakova v svoja dela nevsiljivo, pa vendar zelo opazno vpleta tudi delčke humorja, skozi katere izraža svojo družbeno kritično naravnost. Humornost je prisotna v otroških in mladinskih delih pa tudi v literaturi za odrasle. Zanimivo je, da humorne drobce v knjigah vsak tip bralca zazna na svoj način, tisti s širšo bralno izkušnostjo seveda doživljajo humor drugače kot mladi bralci, ki so šele vstopili v čarobni svet knjig.

7. KAJ PRAVIJO RECENZENTI

Žal ne obstajajo recenzije vseh knjig Maje Novak. Navedla bom torej tiste, ki mi jih je uspelo najti.

7.1 Literatura za otroke in mladino

7.1.1 Vile za vsakdanjo rabo

To prisrčno in zanimivo knjigo, namenjeno otrokom in tudi starejšim ljubiteljem kvalitetne mladinske literature, Igor Saksida v spremni besedi označi kot »za bralca razveseljivo in zanimivo dogodivščino«. Poleg tega šteje Novakovo in njena dela med posebnost slovenske literature. Meni, da je ta knjiga nenavadna, presenetljiva in zlasti »zmuzljiva« za interpretacijo. Vzroke za zahtevnost interpretacije Saksida vidi v strukturi besedila, ki nosi naslednje značilnosti:

- dvoplastnost dogajanja;
- slogovna inovativnost;
- druženje različnih perspektiv in medbesedilne navezave.

Knjiga je po žanru t. i. fantastična pripoved, kar pomeni, da je zanjo značilna dvoplastnost dogajanja: resničnostna in neresničnostna dogajalna plast. Resničnostna plast v delu je nadzgodba, ki prevladuje v lihih poglavjih. Tu spoznamo deklico Sabino, njenega sošolca Tomaža in Barbaro, v katero je zagledan Tomaž. V sodih poglavjih pa se v realno dogajanje seveda vključijo očarljiva bitja iz neresničnostnega sveta: vilinska kraljica Akspraksinja, zmaji, zmajevke, orjaški pes Fingold, vila Kor Leonina in drugi. Ta pravljичni svet sestavljajo še nizi zgodb o nastanku in dogodkih v vilinskem kraljestvu. Te pravljice na svojevrsten način zavirajo dogajanje v resničnostnem svetu, torej v nadzgodbi.

Kot nekaj posebnega pa Saksida označi zadnje, dvanajsto poglavje, ki je najbolj nenavadno in hkrati najbolj bistveno za razumevanje forme knjige *Vile za vsakdanjo rabo*. V tem zaključku se skriva ključek za odkrivanje povednosti celotne fantastične pripovedi: vile so, če verjamemo vanje, če jih »prepoznamo« iz stvarnosti.

Saksida kot posebnost navaja tudi slogovno značilnost tega proznega dela. Bralec takoj zazna vključevanje slengovskih prvin, ki jih zasledimo v nadzgodbi, za katero še zlasti velja ta t. i. pogovorni slog. Povsem drugače pa je v sodih, pravljичnih poglavjih, kjer je zelo izrazit lirski – poetičen slog.

Kot tretjo slogovno prvino recezent navaja arhaizacijo besednega reda, ki na trenutke deluje precej humorno. Če primerjamo *Vile za vsakdanjo rabo* s klasično fantastično pripovedjo, delo res izstopa s slogovno inovativnostjo. Kot tretjo izstopajočo značilnost strukture besedila pa Saksida omenja večperspektivnost in medbesedilnost.

V delu prevladuje in izstopa pravljlična perspektiva, ki pa ji tesno za petami sledi tudi za Novakovo tako izstopajoča in njej lastna komična perspektiva. Tako se v tej izredni fantastični pripovedi nerazložljiva in skrivnostna pravljlična perspektiva po nekakšni narobe logiki druži s komično perspektivo, ki je perspektiva obvladovanja sveta (prim. Saksida, 1998).

7.1.2 Male živali iz velikih mest

»Zbirka *Male živali iz velikih mest* je vsekakor delo, ki bo navdušilo, « pravi v svoji kratki recenziji knjige Dušan Čater. Knjigo namenja zlasti mladim odraščajočim bralcem. Knjižno delo, sestavljeno iz treh na prvi pogled nepovezanih pripovedi, je za avtorico tako zelo značilno večplastno, mamljivo odeto s primerami in prispodobami, podkrepljeno s pravo mero poduka in zelo opazne intelektualne širine. Poudarjeno je tudi pisateljičino jezikovno in fabulativno mojstrstvo, ki je močno podprto z referencami avtoričine zakladnice vseobčega znanja. Novakova v tem delu zelo natančno, v zanjo edinstvenem slogu natančno karakterizira like, ki tvorijo pripovedno tkivo. Pripoved se dogaja v velikem mestu, ki je prva skupna točka vseh treh zgodb. Poleg tega, da živijo v velikem mestu, pa imajo morski prašiček Kozimo, ribici Avrelij in Gaja ter kamniti zmaj Filipus in pogumni vrabček Ciril še eno pomembno skupno točko. Prav vsi junaki, pravzaprav se imajo sami za nejunake, so vsak na svoj način razočarani nad svojo pojavo, ki jim je bila dana, ne da bi jih kdorkoli vprašal, ali se strinjajo s tem. Recezent ne omenja redkih ilustracij Uroša Hrovata, ki so glede na ciljno občinstvo, ki je mlajše, precej skromne, zlasti pa je moteče, da ilustracije niso barvne (prim. Čater, 1999).

7.2 Literatura za odrasle

7.2.1 Izza kongresa ali umor v teritorialnih vodah

Jani Virk je v recenziji na zavihku knjige zapisal, da je to prozno delo Novakove ena redkih slovenskih kriminalk, ki na eni strani upošteva stroge standarde žanrske literature, po drugi strani pa z načinom artikulacije in obvladovanjem jezikovne materije lahko konkurira besedilom t. i. visoke literature.

Virk za posebno odliko romana šteje dejstvo, da je zgodba, ki vešče stopnjuje napetost in tudi zahtevnejšim bralcem kriminalk nastavlja dovolj zank, ugank in pasti, ves čas pripovedovana s prefinjeno ironijo in samoironijo, ki tu in tam v zgodbi izbruhne v osvežilnih curkih humorja; bralcu omogoča, da drsi po besedilu s samoumevnim bralnim užitkom. Številni detajlni opisi dogajanja in oseb dajejo poseben čar kriminalki, so pa tem delu resnično kos le vešči bralci, saj ti uživajo v številnih izvirnih in neponovljivih besednih igrah Novakove, ki je na tem področju res izjemna. Virk roman *Izza kongresa ali umor v teritorialnih vodah* slogovno uvršča v literarno obdobje postmodernizma, kamor bolj ali manj sodijo vsa avtoričina dela. Novakova v svoje pisanje vključuje številne citate, reference, aluzije, metafikcionalnost in še marsikaj, kar njeno delo naredi nadvse aktualno. Posebno pisateljsko spretnost Virk zazna pri avtoričinem koncipiranju zgodbe, saj seta v precejšnji meri zapleta, razvija in razpleta prek dialogov in pri tem ohranja intenzivno dinamiko. Seveda pa tudi Jani Virk ni mogel mimo odličnega obvladovanja jezika Novakove. Avtorici pripisuje izjemen občutek za fragment, ki je obvezen za dobro kriminalko. Poudarja tudi za slovenske razmere precej neobičajno svetovljanskost, ki duhovito določuje in karikira udeležence kongresa, ki prihajajo z različnih koncev sveta.

Romanu daje lahkotnost prav ta svetovljanskost, ki jo zaznamuje avtoričino dobro poznavanje političnih razmer, dogodkov in kulturnih mentalitet. Na koncu Virk delo označi kot primerno ne le za ljubitelje kriminalnega žanra, ampak tudi za tiste, ki hlepijo po kakovostnem branju, in nenazadnje za tiste, ki niso verjeli, da je mogoče slovensko literaturo pisati tudi drugače (prim. Virk, 1993).

Kot protiutež tej pozitivni Virkovi recenziji pa je Matej Bogataj v *Dialogih kriminalko* precej skritiziral. Že s samim naslovom članka, ki se glasi *Bolj burleska kot detektivka*, izraža svoje nezadovoljstvo z literarnim delom Maje Novak. Matej Bogataj si tu, kot pravi tudi sam, pljuva v lastno skledo, saj je tudi sam ves čas poudarjal, da bo domača literatura razvita, emancipirana in suverena šele takrat, ko bo imela razvite žanre,

predvsem kriminalko, detektivko, horor, erotično prozo in podobno. Delo Novakove dokazuje, da naša literatura še ni zrela za čisti žanr, torej kljub številnim žanrskim besedilom nismo še nič bližje samozadostnosti literature in dehierarhaciji žanrov, ki sta predpogoj za očiščenje vseh zunajliterarnih funkcij literature, ki se kaže zlasti v zunanji vlogi književnosti.

Roman *Izza kongresa ali umor v teritorialnih vodah* Bogataj označi za samoozaveščen in samozažiralen detektivski roman, torej za nekakšno detektivsko metafikcijo. Sam roman je poleg ponavljanja enih in istih obrazcev, zapletov in podobnega še dodatno distanciran in potujen, vendar pa kljub temu – ali pa mogoče ravno zato – obnavlja vse klišeje kriminalnega žanra. Novakova v romanu torej ustvari klimo, v kateri se umor naravnost mora zgoditi, obenem pa poskrbi za to, da bo odkrivanje umora potekalo čimbolj naravnost in kolektivno, s sodelovanjem vseh vpletenih. Bogataj označi roman Novakove za primer klasičnega detektivskega romana po vzoru Agathe Christie.

Kot večji problem v literarnem delu Bogataj omenja obdelavo teme, saj je ves čas močno prisotna zunajliterarna resničnost. Zgodba se namreč dogaja od petka do ponedeljka, in sicer v avgustu 1988. Roman vsebuje veliko aluzij na politično resničnost vse od citatov takrat aktualnih politikov pa do procesa proti četverici, ki pade v zgodbo v bližini Dubrovnika. Prisotnost zunajliterarne stvarnosti se zdi recezentu precej vsiljiva, saj pravi: »Koga zanima JBTZ ali Ertl, če se sooči s še toplim zadavljenim truplom lažnega bivšega policaja, ki piše detektivke? In kaj je proces proti današnjim aferam?« (Bogataj, 1994: 66.)

Bogataj torej meni, da tovrstna aktualizacija romanu Maje Novak vse prej kot koristi. Zlasti pa aktualizacija škodi žanru samemu. Kritika motita še dve stvari, in sicer samoozaveščenost, ki se trudi biti sproščena in duhovita, vendar s tem zmanjšuje napetost kriminalke, na drugi strani pa rušenje identifikacije med junaki in avtorjem ruši identifikacijo bralca z junaki. Vse to so vzroki, da je roman nenapet, lahkoten in nikakor neduhovit.

Bralec romana *Izza kongresa* postane že v prvem poglavju pozoren na številne tuje jezike, ki so vpleteni v besedilo. Avtorica sicer pokaže sijajno razgledanost, kar je Bogataj označil za »kozmpolitskost, ki bralca bode v oči. « (Prav tam: 67.) V delu

samem se pojavi kar šest tujih jezikov, ki so dosledno prevedeni v opombah, kjer je prostor tudi za marginalije, ki jim Bogataj pravi zamudne in neučinkovite pripombe pod črto.

Bogataj sklene svojo kritično oceno z besedami, da je roman namenjen t. i. »prefriganemu bralcu, bralcu visoke literature, ki »kukr« potrebuje potujitev, ta potujitev pa ima kot posledico parodije žanrov in ne čistih žanrskih izdelkov. «(Prav tam: 67.)

7.2.2 Cimre

»*Cimre* so povsem berljivo in zabavno branje, z vidika zakonitosti žanra bolj čiste in boljše od Umora v teritorialnih vodah, še vedno pa v tisti liniji domačega pisanja še ne polno uveljavljenih žanrov, ki najprej potujejo, model ironično preigravajo in parodirajo, ne da bi obstajali njegova tradicija oziroma usidranost v literaturo, « (Bogataj, 1995: 131) sklene svojo kritiko Matej Bogataj v Literaturi. Kritik je opazil, da ima tako kot v prvem romanu Novakove tudi v *Cimrah* opraviti z dvema junakinjama, z Židino Rebeko in njeno prijateljico Jano, študentko prava. Presenetljivo se mu zdi dejstvo, da je roman napisan skozi dve dopolnjujoči se, izpovedujoči se optiki. Prva je prvoosebna inprecej objektivna pripoved nosilke preiskujočega uma, druga pa dnevnik malce avtistične, nevrotične in zmedene osumljenke. S takšnim načinom pisanja celoten roman razpade na dva dela, in sicer na precej zmedeno izpoved zafrustrirane in nad svetom razočarane Jane na eni ter objektivni pripovedni tok Rebeke, v katerem kar mrgoli zaostrenih dialogov na drugi strani. V ospredju pisateljičinega zanimanja v romanu *Cimre* nista niti hladno in preračunljivo pripovedovanje zgodbe niti objektivnost pri popisovanju dogodka, s katerim odkrijemo storilca, ampak postavljanje okolja in situacij, v katerih lahko junaki briljirajo s svojim znanjem detektivk in z osupljivim poznavanjem splošne literature, kjer neredko tudi citirajo v izvirniku (prim. Bogataj, 1995).

7.2.3 Mačja kuga

»Prisrčno morasto tkivo, ob katerem se bralec mora sneti z verige. « (Vončina, 2000: 66) S temi besedami sklene oceno knjige *Mačja kuga* Danijel Vončina. To nenavadno in precej drugačno delo Maje Novak Vončina označi kot groteskno zgodbo o koncu sveta, ko je samega sebe použil zmaj porabniške družbe ob prelomu stoletja. Junaka zgodbe

imenuje za slovenska Janka in Metko, tukaj sta Ira in Filip. Ira je bila že kot otrok zaprta vase in takšna tudi ostaja; o sebi misli, da je nihče, da sploh ne obstaja. Vendar pa je Ira obsedena z živalmi, ki nekako začutijo njeno obupano mirnost. Na drugi strani pa je FilipIrin nekdanji sošolec, ki želi veljati za uglednega pisatelja. Seveda pa imata Janko in Metka tudi svojo hišico, ki pa je tokrat – kot pravi Vončina – napolnjena z nenavadnimi belimi mačkami pasme van, ki si prisvajajo najrazličnejše predmete. Tudi hudobna čarovnica pride, le da je ta v romanu Novakove v obliki mačje kuge, in ko umrejo vse mačke v državi, kuga napade ljudi (prim. Vončina, 2000).

V spremni besedi k *Mačji kugi* Črnigoj like iz knjige označi za čudaške in nekako na meji resničnosti, hkrati pa so njihova občutja, dejanja in boj z vestjo povsem realna. Kritik je v literarnem delu našel tudi ostanke kriminalnega žanra, saj vedno nekdo umira. Sicer pa Črnigoj Novakovo z *Mačjo kugo* uvrsti v elitni krog postmodernističnih pisateljev, kamor sodita tudi Jani Virk in Vlado Žabot (prim. Črnigoj, 2002).

8. UČNI NAČRT

8.1 Zastopanost literature Maje Novak v učnem načrtu za osnovno šolo

Vsaka knjiga, ki jo preberemo, ker to nekdo od nas zahteva, nas navda z nezadovoljstvom, še preden sploh sežemo po njej, na drugi strani pa nas vsaka knjiga, ki jo vzamemo v roke, ker si tega res želimo, navda z zadovoljstvom. V današnjem modernem času, ko žal le redko kakšen dan mine brez tako imenovanih čudežev sodobnega sveta, kot so: računalnik, televizor, radio, imamo žal vse redkeje čas za branje, zlasti za kakovostno branje. V tem hitrem tempu življenja nam nekaj pomenijo le knjige, ki smo jih prebrali nepričakovano, povsem mimogrede, in ne zato, ker bi bili v to primorani. Preprosto obstajajo knjige, ki se nas dotaknejo, postanejo del nas, skratka nas prevzamejo. Le z branjem takšnih knjig si mlad človek lahko pomaga pri oblikovanju življenjskih načel in vrednot, ki nas vodijo skozi življenje. Pri izbiri knjig, ki jih bomo bolj ali manj natančno in z žarom prebrali, pa nam lahko pomagajo tudi vrstniki, ki jih mladostniki najpogosteje povprašamo za mnenje, starši in ne nazadnje učitelji s priporočilnimi seznamami za bralno značko, pozneje pa še za obvezno domače branje.

Učni načrti so namenjeni učiteljem, da lahko ob poplavi raznovrstne in bolj ali manj kakovostne literature izberejo tisto leposlovje, ki je primerno starosti učencev, bralnim sposobnostim, učni snovi in ne nazadnje tudi bralnim interesom otrok. Dela Maje Novak se mi zdijo po večkratnem temeljitem branju zelo kakovostna in primerna za mlade bralce. Prav zato sem se odločila natančneje pregledati učni načrt za devetletno osnovno šolo, upajoč, da bom med priporočenim izborom poezije in literature za osnovnošolce našla tudi katero izmed pisateljčinih knjig; žal na pestrem seznamu knjig Maje Novak ni. Kriminalni roman *Cimre* je bil leta 2003 osrednja knjiga pri pisanju eseja za Cankarjevo priznanje; torej vsaj tu niso pozabili nanjo.

8.2 Posodobljen učni načrt – analiza ciljev, ki jih je možno doseči z obravnavo knjige Vile za vsakdanjo rabo

Pregledala sem posodobljen učni načrt (marec 2011), da bi poiskala učne cilje, ki jih je mogoče doseči z obravnavo fantastične pripovedi *Vile za vsakdanjo rabo*. Ker sem projekt branja v nadaljevanju izvajala v 3. razredu, se bom tudi pri izboru ciljev osredinila na cilje ob koncu 1. triletnja.

Splošne cilje sem na kratko povzela, saj menim, da jih lahko kompetenten učitelj doseže z branjem poljubne kakovostne domače in tuje literature, upoštevajoč starost in interese učencev.

Učenci torej pri pouku slovenščine kritično sprejemajo umetnostna besedila, branje pa jim predstavlja užitek in prijetno doživetje. V tretjem razredu je večina učencev še precej šibka v branju, zato jim je v večje veselje zlasti poslušanje. Seveda pa ga lahko kombiniramo z branjem krajših preprostejših odlomkov. Učenci so motivirani za poslušanje, branje, pisanje in za govorjenje. Učenci spoznavajo, da jim izboljšanje sporazumevalnih dejavnosti omogoča kakovostnejše in samostojnejše spoznavanje sveta. Izrednega pomena je pozitiven odnos do umetnostnih besedil, saj bodo le takšni učenci posegli po knjigi tudi doma, v prostem času, na počitnicah. Literarnoestetsko doživetje ob kakovostni literaturi je treba podpreti tudi z osnovnimi pojmi literarne teorije. To pripomore k lažjemu razumevanju in vrednotenju prebrane ali slišane literature.

Pregled operativnih ciljev, ki jih je mogoče doseči z obravnavo fantastične pripovedi *Vile za vsakdanjo rabo*.

Razvijanje recepcijske zmožnosti z branjem/s poslušanjem/z gledanjem, uprizoritev umetnostnih besedil in govorjenje/pisanje o njih

- Učenci/učenke doživljajo interpretativno prebrano pravljico.

Pravljico nadomestimo s fantastično pripovedjo. V njej pa zasledimo tudi pravljичne prvine, npr. v poglavju, kjer ima Akspraksinja tri snubce: lovca, izvrstnega jezdeca in učenjaka. Pozoren bralec pa najde tudi številne druge pravljичne prvine, kot so: zmaji, princeske itn.

- Učenci/učenke berejo neznano umetnostno besedilo.

V knjigi učencem ponudimo za branje odlomke iz nadzgodbe, saj imajo preprostejši jezik. Seveda pa se lahko bolj izurjeni bralci spopadejo tudi s poetičnim jezikom, ki je značilen za zgodbe iz Vilinskega kraljestva.

- Učenci/učenke ob besedilu spoznavajo in opazujejo razlike med svetom, v katerem živijo, in domišljjskim svetom v književnem besedilu.

Življenje Sabine je precej podobno življenju bralcev, lahko pa ga primerjajo z Akspraksinjo in drugimi nenavadnimi pravljичnimi junaki.

- Učenci/učenke prepoznavajo prvine pravljice: formalni začetek in konec, preteklik, za pravljico značilen pripovedni ton.

Ker je vsako drugo poglavje v knjigi neke vrste pravljica, lahko učenci poiščejo njene značilnosti.

- Učenci/učenke prepoznavajo za pravljico značilne književne osebe, čudeže in pravljичno dogajanje, nedoločenost kraja in časa dogajanja.

Ta cilj lahko dosežemo pri branju zgodbe o zlobnih zmajkah, saj spoznamo tri princeske, tri kraljestva, dva hudobna zmaja, čaranje.

- Učenci/učenke ločujejo pravljico in pripoved (besedilni svet je/ni oblikovan skladno z zakonitostmi realnega sveta).

V fantastični pripovedi se realni in pravljичni, fantastični svet izmenjujeta in občasno prepletata. Že tretješolci brez težav prepoznajo pravljična poglavja, poleg tega pa so tudi napisana z drugačno pisavo.

Književna oseba:

- Učenci/učenke se vživljajo v književno osebo, ki je sicer drugačna od njih, a jim je še vedno zelo podobna.

Razlagajo lahko vzroke za določeno ravnanje književnih oseb, povedo, kako bi sami ravnali na njihovem mestu. Zanimivo bi bilo vživljanje v Barbaro, ki je na začetku zgodbe malce negativen lik. Z ljubosumjem pa se slej ko prej tudi srečajo vsi otroci.

- Učenci/učenke prepoznavajo glavno knjižno osebo ter »dobre« in »slabe« književne osebe ter povedo, zakaj se jim zdijo take.
- Učenci/učenke izluščijo tiste motive za ravnanje književnih oseb, ki jih poznajo iz lastnih izkušenj.
- Učenci/učenke privzemajo zorni kot ene književne osebe.
- Učenci/učenke upovedujejo čustva in razpoloženja književnih oseb, ugotovitve utemeljujejo s podatki iz besedila.

Te cilje lahko dosežemo s pogovorom o književnih osebah; učenci sami utemeljijo, zakaj je določena oseba pozitivna/negativna, kritično lahko vrednotijo ravnanje Barbare, Sabine, Tomaža, Mojce in drugih likov. Zelo dober način za privzemanje zornega kota junakov iz *Vil za vsakdanjo rabo* je dramatizacija krajših odlomkov in igre, kjer se učenci spremenijo v določene like in jih posnemajo. Zanimivo je tudi pisno poustvarjanje. Učenci lahko pišejo sami ali v dvojicah/skupinah: Fingold piše pismo mami, Barbara se opraviči Sabini, hudička Lužibus in Mužibus vabita na zabavo.

Književni prostor in čas

- Učenci/učenke izražajo predstavo književnega prostora v obravnavanem književnem besedilu in svojo predstavo primerjajo s predstavami sošolcev.

V obravnavani knjigi je književni prostor jasno določen in opisan, razviden je tudi iz ilustracij. Učenci ga lahko tudi sami narišejo, opišejo Tomaževo stanovanje, hišico ob morju, Vilinsko kraljestvo, kraško jamo.

- Učenci/učenke ločujejo realni in domišljjski svet, razlikujejo pravljčni in realistični dogajalni prostor.

Proti koncu obravnavane knjige se fantastični in realistični svet prepleteta, vendar ju učenci lahko ločijo. Tudi različnost pisave v poglavjih jasno govori, kje se zgodba dogaja. Ta cilj lahko dosežemo z branjem povedi iz knjige (Kontestini sta ponagajala navihana hudička. Barbarino mamo je močno skrbelo za hčerko.), učenci pa imajo tablici s sliko vilinskega kraljestva in Tomaževega doma (izdelajo ju sami) ter ustrezno dvigujejo tablice. Bolj vešči učenci lahko povedi tvorijo tudi sami.

Dogajanje in tema

- Učenci/učenke zaznavajo in doživljajo posamezne dogodke v besedilu kot zaokrožene celote.

Razlagalne zgodbe iz Vilinskega kraljestva, ki jih pripovedujejo fantastični liki, so že same po sebi zaokrožene celote, razdeljene v poglavja. Te zgodbe zavirajo glavno zgodbo, da učenci ob pravljčnih likih zlahka pozabijo na iskanje izginule Barbare.

- Učenci/učenke obnavljajo zgodbo tako, kot so jo/ga slišali/prebrali.

Vsa poglavja iz knjige lahko učenci obnovijo z različnimi delavnostmi. Zelo primerno je obnavljanje s podajanjem žogice med učenci. Vsak pove kakšen stavek in poda žogico naprej. Če ne znajo nadaljevati, samo podajo žogico naprej. Zanimiva dejavnost je tudi urejanje povedi iz poglavja v pravilen vrstni red. Liste s povedmi ali z odlomki ustrezno postavi v vrsto. Prav tako je za ponovitev vsebine primerna igrica drži/ne drži. Učenci ob pravih trditvah vstanejo, ob napačnih pa počepnejo/sedejo. Starejši učenci lahko tudi sami sestavijo in berejo povedi, s katerimi obnovijo zgodbo.

Avtor in pripovedovalec

- Učenci/učenke razumejo, da avtor besedila ni tisti, ki jim ga pripoveduje.

Ta cilj dosežemo s pogovarjanjem o pisateljih in pisateljicah. Pred začetkom branja knjige učencem pokažemo knjigo, sami lahko preberejo, kdo jo je napisal. Pokažemo

jim lahko fotografijo avtorja. Starejši učenci lahko tudi sami raziskujejo in poiščejo podatke o pisateljih.

Razvijanje recepcijske zmožnosti s tvorjenjem/(po)ustvarjanjem ob umetnostnih besedilih (pisanje, interpretativno branje, govorjenje)

Proza:

- Učenci/učenke upovedujejo domišljijske svetove, tako da postavijo sami sebe za osrednjo književno osebo oziroma o književni osebi pišejo in govorijo kot o sebi.

Učenci lahko pišejo, kako bi ravnali, če bi bili fantastičen lik iz knjige; zanimivo bi bilo poslušati, kako bi se vživeli v vlogo Barbare in se opravičili Sabini za krajo kovanca. Pri nalogi vživljanja v književne osebe dam učencem na izbiro pisanje in govorjenje, prav tako jih ne silim, da svoja besedila preberejo sošolcem.

- Učenci/učenke kot avtorji besedila pojasnjujejo vzroke za ravnanje književnih oseb.

Pri pojasnjevanju vzrokov za ravnanje književnih oseb se učenci oprejo na lastne izkušnje, upoštevajo pa tudi že prebrana besedila.

- Učenci/učenke ob koncu triletja tvorijo narobe pravljice oziroma povezujejo več pravljič.

Ob poslušanju razlagalne zgodbe o nastanku zmajk lahko učenci napišejo narobe pravljico, kjer so zmaji dobrega srca, princeske razvajene. Lahko spremenijo že znano pravljico. Zabavno je tudi skupinsko pisanje narobe pravljice. Vsak učenec pove po en stavek.

- Učenci/učenke ob koncu triletja tvorijo pripoved, ki je omejena z zakonitostmi realnega sveta.

Zanimivo bi bilo pisanje pripovedi skozi oči Barbarine mame, ki išče svojo hči. Na ta način bi se učenci tudi vživeli v svoje starše, ki so nemalokrat v skrbeh zanje.

Glasno interpretativno branje književnih besedil

- Učenci/učenke pri pripovedovanju/branju pravljič uporabljajo poseben pravljični ton.

V knjigi *Vile za vsakdanjo rabo* je jezik v poglavjih iz domišljijskega sveta precej zahteven za tretješolce. Lahko interpretativno prebirajo posamezne izbrane odlomke. Zanimivo bi bilo prirediti tekmovanje v branju.

- Učenci/učenke pri pripovedovanju/branju s posebej oblikovanim govorom označijo osebe.
- Učenci/učenke v razredu uprizorijo dramsko besedilo (književno besedilo dramatizirajo in nadgradijo z gledališkimi izraznimi sredstvi: igra vlog, izdelava lutk, nakazovanje scene, kostumov).

Cilja se lahko doseže, ko učenci sami glasno berejo poglavja. Že prej jih opozorimo na lastnosti oseb, ki se pojavijo v odlomku, na upoštevanje ločil.

Še bolje pa učenci označijo osebe z govorom, kadar odigrajo prizore in imajo na voljo pripomočke. Ponavadi učenci zelo radi odigrajo prizore. Učitelj jim pomaga pri razdelitvi vlog, upošteva interese in sposobnosti učencev. Pomembno je, da sodelujejo prav vsi učenci. Takšne dramatizacije včasih prerastejo v mini gledališke predstave za starše, sosednje razrede in so izvrsten način za izboljšanje razrednega vzdušja. Tudi učno šibkejši učenci v dramatizacijah presenetijo in blestijo. Neverjetno je, kako se mirna deklica spremeni v navihanega hudička Lužibusa, ker nosi rogove in dolg jezik.

Govorni nastop

- Učenci/učenke obnovijo književno besedilo; pojasnijo, zakaj so se odločili za izbrano besedilo.
- Učenci/učenke izrazijo/predstavijo svoje mnenje o prebranem.
- Učenci/učenke predstavijo narobe pravljico, nadaljevanje zgodbe.

Govorne nastope pri branju v nadaljevanjih lahko uporabimo kot motivacijo za branje naslednjega poglavja. Ob koncu projekta lahko učenci sami predstavijo knjigo *Vile za vsakdanjo rabo* in skušajo z zanimivo predstavitvijo za branje navdušiti prijatelje.

Pridobivanje literarnovednega znanja

- Učenci/učenke ob razvijanju zmožnosti doživljanja, razumevanja in vrednotenja književnih besedil razumejo in uporabljajo naslednje izraze: pravljica, naslov, pisatelji, ilustrator, igravec, odlomek, pripoved, književna oseba.

Med obravnavo fantastične pripovedi je učitelj pozoren, da ustrezno in dosledno uporablja naštetе literarne pojme. Tudi učenci jih lahko razlagajo s svojimi besedami.

Med predlaganimi vsebinami literatura Maje Novak v novem učnem načrtu sicer ni omenjena, vendar pa se lahko obravnava, saj je omenjen sodobni avtor po izbiri učitelja in učenca.

Knjiga *Vile za vsakdanjo rabo* bi bila glede na cilje, ki jih je mogoče doseči z branjem, primerna za domače branje v 5. ali 6. razredu; značilnosti fantastične pripovedi se namreč obravnavajo v drugi triadi osnovne šole.

9. PROJEKT BRANJA V NADALJEVANJIH

9.1 Opis projekta

Po temeljitnem branju vse otroške in mladinske literature Maje Novak sem se odločila, da učencem skušam predstaviti fantastično pripoved *Vile za vsakdanjo rabo*. Knjiga obsega dvanajst poglavij, želela pa sem, da otroci slišijo celotno knjigo. Še vedno se spomnim, kako zelo me je zanimalo, kaj se dogaja v knjigah, katerih odlomke smo brali v osnovnošolskih klopih. Sicer tako radovedni bralci v knjižnici sami posežejo po knjigi, vendar pa obstaja še tista druga, večja skupina otrok, ki rada posluša pripovedovanje ali branje knjig. Knjigo bodo učenci spoznali od prve do zadnje strani, in sicer prek branja v nadaljevanjih.

Branje knjige z motivacijo in s poustvarjalnimi dejavnostmi zahteva kar precej časa, zato sem se odločila, da projekt izvedem v oddelku podaljšanega bivanja (OPB) na šoli, kjer sem pred časom poučevala. Knjiga se mi je zdela vsebinsko primerna za petošolce, a je teh je OPB-ju zelo malo, prav tako četrtošolcev. Prvošolci in drugošolci se mi prav tako niso zdeli primerni, saj so poglavja dolga, njihova motiviranost za poslušanje pa traja kakšne dve ali tri strani. Tako mi je na koncu ostal tretji razred.

Najprej sem za dovoljenje prosila ravnateljico OŠ Ivana Skvarče, ki se je z mojim projektom strinjala, seveda ob predhodnem dogovoru z učiteljico in s pisnim privoljenjem staršev otrok, ki bodo z menoj spoznavali povsem običajne vile, tj. *Vile za vsakdanjo rabo*.

Učiteljica, ki poučuje v 3. razredu OPB-ja, se je strinjala s projektom, povedala pa mi je tudi, da imajo učenci precej obšolskih dejavnosti, zato bom težko našla otroke, ki bodo redno obiskovali bralne urice. Ker se je šolsko leto že počasi končevalo, je bila večina učencev nezainteresirana za sodelovanje, zlasti fantov knjiga ni zanimala. Sem pa našla skupino desetih otrok, samih deklic, ki so bile pripravljene prisluhniti fantastični pripovedi.

Glede na to, da ima knjiga 12 poglavij, sem se odločila za 14 zaporednih dni branja. Prva ura je bila namenjena spoznavanju in predstavitvi načina dela, naslednjih 12 ur smo prebirali po eno poglavje, zadnja ura pa je bila namenjena analizi, izdelavi plakata.

Zavedam se, da je dobra učna priprava zelo pomembna za izvedbo ure, vendar pa se je včasih ni treba natančno držati, saj mora biti učitelj fleksibilen in do določene mere slediti učencem. Do vsakega cilja vodi več poti in tako je lahko za en učni cilj več povsem različnih učnih priprav. Odločila sem se, da bodo moje priprave sprotne, za vsako uro posebej, saj bom le tako lahko sledila željam in interesom otrok. Po vsakem poglavju, ki ga bodo deklice slišale, bom tudi analizirala potek ure, ki bo hkrati vodilo k pripravi naslednje.

9.2 Cilji branja fantastične pripovedi

Učencem želim predstaviti pisateljico in njeno delo *Vile za vsakdanjo rabo* ter jih motivirati za branje preostalih avtoričinih del. Dokazati želim, da je vsebina fantastične pripovedi primerna za učence 3. razreda. Preverila bom, katere cilje iz učnega načrta je mogoče doseči z obravnavo omenjene knjige. Zanima me, ali se bo učencem zdelo zanimivejše dogajanje iz realnega sveta, t. i. nadzgodba, ali fantastične zgodbe iz Vilinskega kraljestva. Preveriti želim tudi, kako pripovedovanje vpliva na večjo motivacijo pri poslušanju fantastične pripovedi. Namen mojega projekta je tudi preveriti, do kod sega otroška domišljija, saj se mi zdi knjiga Novakove zelo primerna za to. Moj glavni namen pa je, da otroci fantastično pripoved spoznajo v celoti, jo po svoje interpretirajo, se vsak na svoj način uživajo v glavne junake, vse to brez občutka, da morajo pozorno poslušati, da bodo potem znali odgovoriti na vprašanja. V domišljajskem svetu namreč ni pravih in nepravilnih odgovorov.

9.3 Fantastična pripoved

Začetki fantastične pripoved sežejo v leto 1952, ko je nemška raziskovalka Anna Krüger opazila razliko med ljudsko in umetno pravljico ter nove tendence sodobne fantastične proze za mladino.

Ta novi žanr je poimenovala »fantastična pustolovska zgodba.« V tej novi literarni zvrsti je avtorica kot temeljno značilnost izpostavila dva svetova, v katerih se dogaja zgodba: realni in irealni svet, svet resničnosti in svet fantastike. Oba svetova pa sta v sami zgodbi enakovredna.

Prva je termin »fantastična pripoved« predlagala Rut Koch, ki se je leta 1959 posvetila raziskovanju te literarne zvrsti. Prvine fantastične pripovedi naj bi bile prisotne že v romanu Jonathana Swifta *Gulliverjeva potovanja*, sledi delo Lewisa Carolla *Alica v*

čudežni deželi. Pravi razcvet pa je fantastična pripoved doživela s pohodom Pike Nogavičke, švedske pisateljice Astrid Lidgren. To literarno delo je prineslo razcvet fantastične pripovedi po vsej Evropi, tudi v Sloveniji. V sedemdesetih letih se je dokončno uveljavil termin fantastična pripoved, ki ga je pri nas uvedla Metka Simončič (prim. Kobe, 1987). Metka Kordigel Aberšek fantastično pripoved definira kot dogajanje na dveh ravninah: realni in fantastični; prehajanje iz realne na fantastično ravnino pa je mogoče razložiti z razlogi, ki veljajo v realnem svetu. V fantastičnem svetu veljajo zakoni otrokovih želja, pripoved se konča z vrnitvijo v realni svet (prim. Kordigel Aberšek, 2008).

Fantastična pripoved je srednje dolgo besedilo razdeljeno na krajša poglavja, ki predstavljajo zaključeno celoto. Njena temeljna značilnost je vdor fantastičnega v realni svet. Dogajanje je dvodimenzionalno, točno je znano, kdaj se zgodba dogaja na fantastični in kdaj na realni ravni. Realno dogajanje je največkrat postavljeno v pisateljev čas. Tudi čas je dvodimenzionalen. Junaki fantastične pripovedi so osebe iz resničnega sveta, največkrat otroci z natančno opisanimi značajmi. Otroci se ves čas zavedajo vdora fantastičnega sveta v samo zgodbo. Vdor fantastike pri otrocih sproži presenečenje, čudenje, navdušenje ali strah – otrok ostane realen (prim. Kobe, 1987).

Nekaj slovenskih fantastičnih pripovedi:

- Vitomil Zupan: *Potovanja v tisočera mesta*;
- Kristina Brenkova: *Deklica Delfina in lisica Zvitorepka*;
- Vid Pečjak: *Drežek in trije marsovčki*;
- Svetlana Makarovič: *Kosovirja na leteči žlici, Kam pa kam, kosovirja*;
- Bina Štampe Žmavc: *Kam je izginil sneg*.

9.4 O branju v nadaljevanjih

Pri metodi branja v nadaljevanjih gre za branje oz. pripovedovanje (ali kombinacijo obojega) daljših proznih besedil pri pouku, in sicer tako, da učitelj bere oz. pripoveduje v rednih presledkih eno ali dve poglavji besedila. Pri tej metodi je posebej pomembno, da so termini za branje, kolikor je mogoče, redni in da učenci vedo, kdaj bodo slišali nadaljevanje zgodbe. Če bodo namreč učenci vedeli, da jim bomo brali npr. vsak dan prvih petnajst minut pouka, se bodo v mislih pripravili na branje, drug z drugim govorili o tem, kaj se bo zgodilo naprej in se na tak način sami motivirali za nadaljevanje

zgodbe. Gre za metodo, ki ponovno odkriva premoč branja celotnega besedila nad branjem odlomkov, katerih so polna šolska berila. (prim. Kordigel Aberšek, 2008).

Branje v nadaljevanjih učencem omogoča razumevanje dogajalnega časa in prostora ter nudi veliko načinov za izražanje doživetega. Z branjem v nadaljevanjih dosežemo radovednost in napetost pri otrocih. »Kaj se bo zgodilo potem?« Pri otrocih spodbujamo zanimanje za poslušanje in razvijamo sposobnost pomnjenja: »Kaj se je zgodilo včeraj?« Ohranjanje pozornosti pa krepimo s tem, da izbiramo otrokom zanimive vsebine. Čas branja prilagodimo starosti in ga postopno podaljšujemo. Za branje v nadaljevanjih so primerne tudi Andersenove pravljice, pravljice bratov Grimm, *Trnuljčica*, nekoliko starejši bodo radi prisluhnili Dahlovi *Matildi*, *Piki Nogavički* pisateljice Astrid Lindgren. Otroci v šolo prinašajo svoje knjige in želijo, da jih prebiramo skupaj. Primeren čas, ki ga namenimo branju, je zjutraj – v jutranjem krogu, ko smo zbrani vsi skupaj in polni energije, ob koncu pouka ali pa v oddelku podaljšanega bivanja. To je odvisno od učinka, ki ga želimo z branjem doseči, starosti otrok in od vsebine zgodbe.

9.5 Učne priprave z analizami

OSNOVNA ŠOLA OŠ Ivana Skvarče	UČNA PRIPRAVA	PREDMET: SLOVENŠČINA
ZAP. ŠT. URE:1		RAZRED: 3. /OPB
MENTOR: dr. Igor Saksida		
ŠTUDENTKA: Karmen Hudi		
UČNA TEMA: književnost		
UČNA ENOTA: Maja Novak: <i>Vile za vsakdanjo rabo</i>		
POGLAVJE: Knjige in branje		
CILJI		
FUNKCIONALNI		IZOBRAŽEVALNI
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Učenci sprejemajo umetnostna besedila; ▪ govorijo o svojem razmerju do umetnostnih besedil; ▪ razlikujejo med literaturo za odrasle in mladinsko literaturo. 		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Učenci poznajo in ustrezno uporabljajo pojme: pisatelj, knjiga, ilustrator.
DIDAKTIČNI PRISTOPI		
METODE	OBLIKE	SREDSTVA
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ individualna ▪ skupinska 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ knjige Maje Novak ▪ slike pisateljic ▪ kartoni, pisala
<ul style="list-style-type: none"> ▪ razlaga 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ frontalna 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ volna, lepilo, škarje
<ul style="list-style-type: none"> ▪ doživljanje zaznavanje predstavljanje 		
POTEK UČNE URE		
UVODNI DEL Z MOTIVACIJO		
Z učenkami se posedemo v krog. Dobijo navodila za igrico, s katero se bomo sprostili in spoznali.		
Učenke se med seboj že poznajo, zato se pokličejo po imenih. Ritmično ploskajo in govorijo: tu sem Jasmina – violina, kje si Lara – kitara? Tu sem Lara – kitara, kje si ... Vsak imenu sošolca doda še rimo.		
GLAVNI DEL URE		
Učenkam pokažem slike različnih slovenskih pisateljic (Janja Vidmar, Desa Muck, Ela Peroci, Maja Novak). Poskušajo prepoznati pisateljice oziroma ugotoviti, katera izmed njih je Maja Novak. Učenkam predstavim pisateljico s pomočjo kratkega življenjepisa.		
Pokažem jim nekaj knjig Novakove. Učenke knjige prelistajo, preberejo kakšno poved, pogledajo ilustracije. Pokažem jim otroško in mladinsko pa tudi odraslo literaturo in knjigo, ki jo je Novakova prevedla. O knjigah se pogovorimo; učenke povedo, o čem pisateljica piše, knjige razdelimo v tiste za odrasle in tiste, ki so namenjene mlajšim bralcem. Svojo izbiro učenke poskušajo utemeljiti.		
Pokažem jim knjigo <i>Vile za vsakdanjo rabo</i> . Učenke povedo, o čem mislijo, da knjiga pripoveduje. Pomagam jim z vprašanji: Ali verjamete v vile?, Kakšne so?, Zakaj so vile za vsakdanjo rabo?, Mislite, da je knjiga pravljična ali resnična zgodba?.		

Učenkam razložim, da bomo vsak dan prebrali po eno poglavje v knjigi in se pozneje o tem pogovorili.
SINTEZA
Vsaka učenka pove, kaj si je zapomnila v današnji uri.
NALOGE ZA SAMOSTOJNO DELO UČENCEV
Na tablo rišejo vilo za vsakdanjo rabo; vsaka učenka nariše samo eno stvar (oko, uho, lase).
Učenke izdelajo knjižna kazala.

ANALIZA

Prva ura našega skupnega druženja je minila v prijetnem vzdušju. Učenke so spoznale Majo Novak, se seznanimi z njenimi knjigami. V njih sem želela vzbuditi interes za branje o vilah in predramiti njihovo domišljijo. To mi je tudi uspelo. Kot sem pričakovala, so jih najbolj pritegnile ilustracije. Začeli so se celo pogovarjati o verjetni vsebini knjige; prosili so me, da že kar začnemo brati. Torej je bil moj cilj, da jih navdušim za poslušanje, dosežen. Učenkam sem prebrala prvo stran, saj menim, da se je treba prilagoditi tudi njihovim željam. Pri risanju vile za vsakdanjo rabo so učenke narisale povsem običajno deklico in se pri tem zelo zabavale.

OSNOVNA ŠOLA OŠ Ivana Skvarče	UČNA PRIPRAVA	PREDMET: SLOVENŠČINA
ZAP. ŠT. URE:2		RAZRED: 3. /OPB
MENTOR: dr. Igor Saksida		
ŠTUDENTKA: Karmen Hudi		
UČNA TEMA: književnost		
UČNA ENOTA: Maja Novak: <i>Vile za vsakdanjo rabo</i>		
POGLAVJE: <i>Nadzgodba ali zgodba o zgodbah vilinske kraljice</i>		
CILJI		
FUNKCIONALNI	IZOBRAŽEVALNI	
<ul style="list-style-type: none">▪ Učenci poslušajo učiteljevo branje umetnostnega besedila;▪ razvijajo sposobnost branja, razumevanja in vrednotenja književnega besedila;▪ doživljajo in prepoznavajo komično književno perspektivo (humor);▪ ločijo med realnim in pravljичnim svetom.	<ul style="list-style-type: none">▪ Spoznajo pojem nadzgodba.	
DIDAKTIČNI PRISTOPI		
METODE	OBLIKE	SREDSTVA
<ul style="list-style-type: none">▪ delo z besedilom	<ul style="list-style-type: none">▪ individualna	<ul style="list-style-type: none">▪ knjiga
<ul style="list-style-type: none">▪ razlaga	<ul style="list-style-type: none">▪ frontalna	<ul style="list-style-type: none">▪ sveča
<ul style="list-style-type: none">▪ doživljanje zaznavanje predstavljanje		<ul style="list-style-type: none">▪ žoga
<ul style="list-style-type: none">▪ pisanje		
POTEK UČNE URE/umetnostno besedilo		
UVODNI DEL Z MOTIVACIJO		
Pogovarjamo se o knjigah. Postavim jih naslednja vprašanja:		
Ali radi berete knjige?		
Kakšne knjige so vam všeč?		
Imate raje obsežnejše knjige ali so vam ljubše krajše zgodbe?		
Ali imate tremo pred testi?		
Nosite s seboj kakšen predmet, ki vam prinaša srečo?		
Učenkam pokažem svoj kamenček, ki mi prinaša srečo.		
NAPOVED BESEDILA IN NJEGOVA UVRSTITEV		
V knjigi, ki jo bomo brali, je tudi predmet, ki prinaša srečo, in vsa zgodba se vrti okrog njega.		
Prosim učenke, da naj se udobno namestijo. Prižgem svečo in povem, da bo goreča sveča vedno znak za branje knjige in selitev v pravljичni svet.		
INTERPRETACIJSKO BRANJE BESEDILA		
Preberem besedilo. Učenke pozorno prisluhnejo prvemu poglavju. Med branjem jim pokažem ilustracije.		
ČUSTVENOSPOZNAVNI PREMOR		
Po koncu branja počakam, da učenke strnejo vtise o pravkar slišnem. Ta premor je		

pri od 8- do 9-letnih otrocih precej kratek. Ko vidim, da postanejo učenke nemirne, ugasnem svečo.
IZPOVED DOŽIVETJA
Kdor želi, lahko pove, kakšna se mu je zdela zgodba. Učenk ne silim h govorjenju. Spodbujam jih z vprašanji, če je potrebno.
INTERPRETACIJA
S pomočjo žogice, ki si jo učenke podajajo, na kratko obnovimo zgodbo. Učenka, ki ima žogo, pove eno poved vsebine in žogo vrže naslednji. Kdor ne ve, kaj bi povedal, lahko poda žogo naprej. Pazim, da so vključene vse učenke.
Naštejemo glavne junake in opišemo njihove lastnosti. Učenke povedo, kateri izmed junakov bi si želele biti same in zakaj.
Pogovarjamo se o najlepšem kraju na svetu.
NALOGE ZA SAMOSTOJNO DELO UČENCEV
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Učenke narišejo ali opišejo najljubši kraj na svetu.

ANALIZA

Učenke so me radovedno pričakale v razredu. Kar nekaj časa so potrebovale, da so se umirile. Z motivacijo o predmetu, ki prinaša srečo, sem pritegnila njihovo pozornost. Vse so začele govoriti o svojih kamenčkih, plišastih igračkah, o svinčnikih. Tako smo se dogovorili, da te predmete naslednjič prinesejo s seboj.

Med poslušanjem prvega poglavja so me učenke nekajkrat prekinile, ker niso razumele kakšne besede. Dogovorili smo se, da se o neznanih besedah pogovorimo, ko končam branje in ugasnem svečko. Metoda obnavljanja zgodbe z žogico se je dobro obnesla, saj so se morale učenke med seboj poslušati. Ob izpostavljanju najljubšega junaka so skoraj vse izbrale deklico Sabino.

OSNOVNA ŠOLA OŠ Ivana Skvarče	UČNA PRIPRAVA	PREDMET: SLOVENŠČINA
ZAP. ŠT. URE: 3		RAZRED: 3. /OPB
MENTOR: dr. Igor Saksida		
ŠTUDENTKA: Karmen Hudi		
UČNA TEMA: književnost		
UČNA ENOTA: Maja Novak: <i>Vile za vsakdanjo rabo</i>		
POGLAVJE: <i>Zgodba kraljice Akspraksinje</i>		
CILJI		
FUNKCIONALNI	IZOBRAŽEVALNI	
<ul style="list-style-type: none">▪ Učenci poslušajo učiteljevo branje umetnostnega besedila;▪ razvijajo sposobnost branja, razumevanja in vrednotenja književnega besedila;▪ doživljajo in prepoznavajo komično književno perspektivo (humor);▪ prepoznajo za pravljico značilne osebe, dogajanje in konec;▪ pišejo razlagalno zgodbo.	<ul style="list-style-type: none">▪ Spoznajo pojem fantastična pripoved;▪ opazijo razliko med pravljico in pripovedjo.	
DIDAKTIČNI PRISTOPI		
METODE	OBLIKE	SREDSTVA
<ul style="list-style-type: none">▪ delo z besedilom	<ul style="list-style-type: none">▪ individualna	<ul style="list-style-type: none">▪ knjiga
<ul style="list-style-type: none">▪ razlaga	<ul style="list-style-type: none">▪ frontalna	<ul style="list-style-type: none">▪ sveča
<ul style="list-style-type: none">▪ doživljanje zaznavanje predstavljanje		
<ul style="list-style-type: none">▪ pisanje		
POTEK UČNE URE/umetnostno besedilo		
UVODNI DEL URE Z MOTIVACIJO		
Zakaj ima Akspraksinja eno oko zelene in drugo oko modre barve?		
Učenke na kratko napišejo svoje ideje za različne barve Akspraksinjinih oči. Poberem liste z razlagami za različno barvo oči vilinske kraljice.		
NAPOVED BESEDILA IN NJEGOVA UVRSTITEV		
Povem, da bomo najprej slišali zgodbo iz Vilinskega kraljestva. Učenke opozorim, da naj dobro poslušajo zgodbo o različni barvi kraljičinih oči. Pokažem jim ilustracijo Akspraksinje z različnimi barvami oči.		
INTERPRETACIJSKO BRANJE BESEDILA		
Prižgem svečo. Preberem zgodbo.		
ČUSTVENOSPOZNAVNI PREMOR		
IZPOVED DOŽIVETJA		
Z učenkami obnovimo zgodbo o Vilinskem kraljestvu. Razložijo, zakaj ima Akspraksinja različne barve oči. Opišejo preostale osebe iz Vilinskega kraljestva: poveljnico straže Melvin Dorato, dvorno svetovalko Helenbor.		
INTERPRETACIJA		
Učenke preberejo še svoje razlage različnih barv kraljičinih oči.		

ANALIZA

Učenke so bile polni idej in so mi pripovedovale, zakaj ima Akspraksinja eno oko zeleno in drugo oko modro. Pozorno so prisluhnile zgodbi. Razložiti sem jim morala kar nekaj neznanih besed. Za razlago so najprej poskrbele učenke same, če niso ugotovile pomena besed iz konteksta, pa sem jim pomagala.

Na koncu ure so vse komaj čakale, da slišijo, katere razlage o Aksprakinjinih očeh so napisali. Da bi bilo branje zabavnejše, so si zgodbe izmenjale, da ni nihče bral svoje. Opazila sem, da so učenkam všeč ilustracije v knjigi, saj so me prosile, da jim pokažem ilustracijo iz naslednje zgodbe.

OSNOVNA ŠOLA OŠ Ivana Skvarče	UČNA PRIPRAVA	PREDMET: SLOVENŠČINA
ZAP. ŠT. URE: 4		RAZRED: 3. /OPB
MENTOR: dr. Igor Saksida		
ŠTUDENTKA: Karmen Hudi		
UČNA TEMA: književnost		
UČNA ENOTA: Maja Novak: <i>Vile za vsakdanjo rabo</i>		
POGLAVJE: <i>Nadzgodba se nadaljuje</i>		
CILJI		
FUNKCIONALNI		IZOBRAŽEVALNI
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Učenci poslušajo učiteljevo branje umetnostnega besedila; ▪ razvijajo sposobnost branja, razumevanja in vrednotenja književnega besedila; ▪ kritično vrednotijo pomembne izbrane odlomke; ▪ doživljajo in prepoznavajo komično književno perspektivo (humor); ▪ ločijo med realnim in pravljичnim svetom; ▪ poznajo potek književnega dogajanja. 		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Spoznajo pojem fantastična pripoved.
DIDAKTIČNI PRISTOPI		
METODE	OBLIKE	SREDSTVA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ delo z besedilom 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ individualna 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ knjiga
<ul style="list-style-type: none"> ▪ razlaga 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ frontalna 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ sveča
<ul style="list-style-type: none"> ▪ doživljanje zaznavanje predstavljanje 		<ul style="list-style-type: none"> ▪ učni listi
<ul style="list-style-type: none"> ▪ pisanje 		
POTEK UČNE URE/umetnostno besedilo		
UVODNI DEL Z MOTIVACIJO		
<p>Igramo se igro drži – ne drži.</p> <p>Učenkam govorim povedi o vsebini prejšnjega poglavja, kjer so spoznale Akspraksinjino zgodbo. Če trditev drži, stojijo, če je trditev napačna, pa učenke počepnejo.</p> <p>Tako se spomnimo prebranega.</p> <p>Trditve:</p> <p>V Vilinskem kraljestvu vlada debela Mojca.</p> <p>Vilinski državljani imajo kraljico Akspraksinjo zelo radi.</p> <p>Dvorna svetovalka je Helenbor.</p> <p>Akspraksinja se je želela poročiti.</p> <p>Snubit so jo prišli trije princi: lovec, jezdec in učenjak.</p> <p>Vsi trije so se na pamet naučili celoten vilinski protokol.</p> <p>Naslednji dan so bili snubci povabljeni na lov.</p>		

Dva sta prelomila obljube iz vilinskega protokola. Akspraksinja je med lovom tako hitro čarala, da je dobila rdeče lase in eno modro ter drugo zeleno oko. Akspraksinja se je poročila z učenjakom. Učenjak ji je s čarovnijo spremenil barvo las.
Tako je bila zgodba obnovljena.
NAPOVED BESEDILA IN NJEGOVA UVRSTITEV
Učenke vprašam, ali se spomnijo, kdo nastopa v nadzgodbi. Naštejemo: Sabino, Tomaža, Barbaro in debelo Mojco.
INTERPRETACIJSKO BRANJE BESEDILA
Prižgem svečo in preberem tretje poglavje, kjer se zgodba s pomočjo Barbare in debele Mojce zaplete.
ČUSTVENOSPOZNAVNI PREMOR
IZPOVED DOŽIVETJA
Zakaj je vilinska kraljica prišla k otrokom? Ali Sabina vrne kitajski kovanec? Zakaj ne? Kaj se zgodi s kovancem? Kaj se zgodi z Akspraksinjo?
INTERPRETACIJA
Pogovor o tem, zakaj vile niso popolne in zakaj ljudje nismo popolni.
Preberem nekaj odlomkov iz knjige. Tomaž: <i>»Ko bi namreč vile res obstajale, zagotovo ne bi bile debele ali strahopetne ali sitne. Nobene ne bi klicale Zmrda. Bile bi dobre in plemenite in lepe in pogumne; in prepričan sem, da bi spoštovale moške tako, kot si zaslužimo.«</i> Akspraksinja: <i>»Že prav. Pa si predstavljaš, kakšen dolgčas bi potem zavladal v Vilinskem kraljestvu? Ali sploh veš, kako nevarna stvar je dolgčas? Vile smo nesmrtni, dolgčas pa nas edini lahko pokonča; in ko bi bile popolne, nas od samega dolgčasa že zdavnaj ne bi bilo več.«</i>
8. NALOGE ZA SAMOSTOJNO DELO UČENCEV
▪ Učenke rešujejo učne liste.

ANALIZA

Z izvedbo učne ure sem bila zadovoljna. Učenke so me že pred učilnico pričakale polne vprašanj o knjigi, Akspraksinji; zanimalo jih je, kako se bo zgodba odvijala.

Uvodna motivacija je bila namenjena obnovitvi prejšnje zgodbe, hkrati pa so se učenke tudi razgibale. Zgodbo so si izvrstno zapomnile. Branje naslednjega poglavja je potekalo brez posebnosti. Ker se mi je zdela razlaga Akspraksinje o nujnosti napak pri vilah in ljudeh pomembna, smo več časa namenili pogovoru o tej temi. Pogovorili smo se tudi o pestrosti in zanimivosti sveta zaradi različnosti in drobnih napak, ki jih imamo prav vsi. Učenkam se je zdel zelo zanimiv tudi odlomek, kjer Tomaž izrazi svojo naklonjenost do Sabine. Na koncu ni manjkalo številnih ugibanj o tem, kam sta izginili ljubosumna Barbara s kovancem Sabinine mame in Akspraksinja. Ob koncu ure je vsaka učenka rešila učni list z vprašanji o prebranih prvih treh poglavjih. Pri tem niso imele težav.

OSNOVNA ŠOLA OŠ Ivana Skvarče	UČNA PRIPRAVA	PREDMET: SLOVENŠČINA
ZAP. ŠT. URE: 5		RAZRED: 3. /OPB
MENTOR: dr. Igor Saksida		
ŠTUDENTKA: Karmen Hudi		
UČNA TEMA: književnost		
UČNA ENOTA: Maja Novak: <i>Vile za vsakdanjo rabo</i>		
POGLAVJE: <i>Zgodba o psu Fingoldu</i>		
CILJI		
FUNKCIONALNI		IZOBRAŽEVALNI
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Učenci poslušajo učiteljevo branje umetnostnega besedila; ▪ razvijajo sposobnost branja, razumevanja in vrednotenja književnega besedila; ▪ doživljajo in prepoznavajo komično književno perspektivo (humor); ▪ likovno in literarno poustvarjajo besedilo. 		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Učenci prepoznajo elemente fantastične pripovedi; ▪ razumejo, kako se v knjigi izmenjujejo poglavja realnega in fantastičnega sveta.
DIDAKTIČNI PRISTOPI		
METODE	OBLIKE	SREDSTVA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ delo z besedilom 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ individualna 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ knjiga
<ul style="list-style-type: none"> ▪ razlaga 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ frontalna 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ sveča
<ul style="list-style-type: none"> ▪ doživljanje zaznavanje predstavljanje 		
<ul style="list-style-type: none"> ▪ pisanje 		
POTEK UČNE URE/umetnostno besedilo		
UVOD Z MOTIVACIJO		
Pregledamo učne liste, ki so jih učenke reševale prejšnjo uro.		
NAPOVED BESEDILA IN NJEGOVA UVRSTITEV		
<p>Učenke vprašam, ali smo prejšnji dan brali zgodbo iz Vilinskega kraljestva ali dogajanje v resničnem svetu, kjer nastopa deklica Sabina s prijatelji. Ugotovimo, da je tokrat spet na vrsti zgodba iz Vilinskega kraljestva. Učenke vprašam, kdo mislijo, da varuje mesto.</p> <p>Kratek pogovor.</p>		
INTERPRETACIJSKO BRANJE BESEDILA		
Preberem besedilo. Ker je zgodba zelo duhovita, med branjem imitiram Fingoldov lajež.		
ČUSTVENOSPOZNAVNI PREMOR		
IZPOVED DOŽIVETJA		
Tokrat učenke same druga drugi postavljajo vprašanja, s pomočjo katerih obnovijo zgodbo o psu Fingoldu.		
Pomagam jim samo po potrebi in jih malce usmerjam.		

NALOGE ZA SAMOSTOJNO DELO UČENCEV
Učenke izbirajo med dvema dejavnostma: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Risanje psa Fingolda, ki leži in je videti kot hrib nad Vilinskim kraljestvom. ▪ Kaj je Fingold napisal v pismu svoji mami?

ANALIZA

Učenke so si že prejšnjo uro zapomnile, da sledi zgodba o psu Fingoldu. To je v pogovoru napovedala Akspraksinja. Ura je bila zaradi zabavne zgodbe in imitiranja Fingoldovega laježa zelo sproščena in zanimiva. Kdor je želel, je lahko posnemal lajež psa Fingolda.

Učenke so same ugotovile, da se izmenjujejo nadzgodba in prigode iz Vilinskega kraljestva. Ogledali smo si tudi različnost pisav, ki še dodatno poudari, kdaj smo s Tomažem in Sabino v realnem svetu in kdaj prisluhnemo zgodbam vilinske kraljice.

Vse učenke so si za sklepno dejavnost izbrale risanje Fingolda, ogledali pa smo si tudi griče v okolici šole in se zabavali ob ugibanju, katerim živalim so podobni.

OSNOVNA ŠOLA OŠ Ivana Skvarče	UČNA PRIPRAVA	PREDMET: SLOVENŠČINA
ZAP. ŠT. URE: 6		RAZRED: 3. /OPB
MENTOR: dr. Igor Saksida		
ŠTUDENTKA: Karmen Hudi		
UČNA TEMA: književnost		
UČNA ENOTA: Maja Novak: <i>Vile za vsakdanjo rabo</i>		
POGLAVJE: <i>Še malo nadzgodbe. . . z veliko prijateljskega prepričevanja</i>		
CILJI		
FUNKCIONALNI	IZOBRAŽEVALNI	
<ul style="list-style-type: none">▪ Učenci poslušajo umetnostno besedilo, ki ga berejo sošolke;▪ Glasno, interpretativno berejo odlomke besedila;▪ razvijajo sposobnost branja, razumevanja in vrednotenja književnega besedila;▪ doživljajo in prepoznavajo komično književno perspektivo (humor);▪ ločijo med realnim in pravljичnim svetom.	<ul style="list-style-type: none">▪	
DIDAKTIČNI PRISTOPI		
METODE	OBLIKE	SREDSTVA
<ul style="list-style-type: none">▪ delo z besedilom	<ul style="list-style-type: none">▪ individualna	<ul style="list-style-type: none">▪ knjiga
<ul style="list-style-type: none">▪ razlaga	<ul style="list-style-type: none">▪ frontalna	<ul style="list-style-type: none">▪ sveča
<ul style="list-style-type: none">▪ doživljanje zaznavanje predstavljanje		
<ul style="list-style-type: none">▪ pisanje		
POTEK UČNE URE/umetnostno besedilo		
UVODNI DEL Z MOTIVACIJO		
Učenke vprašam, kam mislijo, da sta izginili Barbara s kitajskim kovancem in vilinska kraljica Akspraksinja. Ali ju bosta šla Tomaž in Sabina iskat? Kam? Ali bi ve, če bi bile Sabina, vse o Barbarini kraji kovanca in Akspraksinji povedale staršem? Zakaj da? Zakaj ne?		
NAPOVED BESEDILA IN NJEGOVA UVRSTITEV		
Določimo nekaj učenk, ki so dobre bralke, in tokrat nam one – izmenjujoč se – preberejo, kako se bosta Sabina in Tomaž lotila iskanja Vilinskega kraljestva.		
INTERPRETACIJSKO BRANJE BESEDILA		
Učenke prisluhnejo branju sošolk. Že prej jim označim odlomke, ki ji prebere posamezna učenka.		
ČUSTVENOSPOZNAVNI PREMOR		
IZPOVED DOŽIVETJA		
Ali se vam zdi Sabina pogumna? Kaj pa Tomaž? Zakaj Sabina misli, da je Vilinsko kraljestvo ravno tam, kjer je bila na počitnicah?		
INTERPRETACIJA		

Igramo se igrice: iskat grem vilinsko kraljestvo in s seboj vzamem ... Učenke povedo, kaj bi vzele s seboj, te stvari pa morajo biti iz pravljic in zgodb, ki jih poznajo. Našteti morajo tudi stvari, ki so jih omenili sošolci.
--

ANALIZA

Večinoma so učenke menile, da se bosta Sabina in Tomaž odpravila iskat Barbaro in Vilinsko kraljestvo. Če bi bile sami v podobni situaciji, bi samo ena izmed desetih deklic povedala staršem, kaj se je zgodilo. Drugi menijo, da Sabini in Tomažu odrasli ne bi verjeli, saj odrasli ne verjamejo v pravljice in vile.

V tej uri je imelo branje poseben pomen, saj so zgodbo izmenjaje prebrale tri dobre bralke. Ker je za tretješolce zgodba precej dolga, je vsaka deklica prebrala po tri odlomke.

Nad zgodbo sem izbrala za branje učenk, ker je v njej jezik preprostejši kot v zgodbah iz Vilinskega kraljestva. Deklice, ki so brale, so se počutile zelo pomembne. Ob branju sem jim sledila in pomagala, ko se je kaj zataknilo.

Tudi igrice ob koncu ure je bila zelo zabavna. Učenke bi s seboj vzele: krono, miške, sedem palčkov, čarobno palico. Tako smo vključili v uro tudi medbesedilnost, ki je značilna za fantastično pripoved. Toda te učenke kot neizkušene bralke tega v zgodbah niso opazile.

OSNOVNA ŠOLA OŠ Ivana Skvarče	UČNA PRIPRAVA	PREDMET: SLOVENŠČINA
ZAP. ŠT. URE: 7		RAZRED: 3. /OPB
MENTOR: dr. Igor Saksida		
ŠTUDENTKA: Karmen Hudi		
UČNA TEMA: književnost		
UČNA ENOTA: Maja Novak: <i>Vile za vsakdanjo rabo</i>		
POGLAVJE: <i>Zgodba o vilinskem mestu</i>		
CILJI		
FUNKCIONALNI		IZOBRAŽEVALNI
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Učenci poslušajo učiteljevo branje umetnostnega besedila; ▪ razvijajo sposobnost branja, razumevanja in vrednotenja književnega besedila; ▪ doživljajo in prepoznavajo komično književno perspektivo (humor); ▪ ločijo med realnim in pravljичnim svetom; ▪ se sporostijo ob vizualizaciji. 		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Spoznajo pojem fantastična pripoved.
DIDAKTIČNI PRISTOPI		
METODE	OBLIKE	SREDSTVA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ delo z besedilom 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ individualna 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ knjiga
<ul style="list-style-type: none"> ▪ razlaga 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ frontalna 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ sveča
<ul style="list-style-type: none"> ▪ doživljanje zaznavanje predstavljanje 		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sprostitutvene igre za vrtec in šolo (A. Uranjek)
<ul style="list-style-type: none"> ▪ pisanje 		
POTEK UČNE URE/umetnostno besedilo		
UVODNI DEL Z MOTIVACIJO		
<p>Tokrat se učenke sprostijo in pripravijo na zgodbo o nastanku Vilinskega kraljestva s pomočjo kratke vodene vizualizacije.</p> <p>Zatemnimo prostor. Učenke se udobno namestijo v poljubne položaje in zaprejo oči. Ob predvajanju zgoščenke s posnetki šumenja morja jim z mirnim glasom pripovedujem:</p> <p>Predstavljaš si, da se sprehajaš ob morju. Poletje je. Zelo je vroče. Sonce bo vsak hip zašlo. Nebo se lesketa v svoji modrini, obala se blešči. Čutiš, kako te sončni žarki prijetno grejejo, božajo tvoj obraz.</p> <p>Hodiš bosa ob vodi. Občutiš hladno vodo, slišiš šumenje valov, vonjaš slanost vode. Sedeš na obalo. Počasi se barve začnejo spreminjati. Sonce tone v morje.</p> <p>Počasi se s prijetne obale vrnite v razred. Odprite oči.</p> <p>Utišam valove.</p>		

Kdor želi, lahko pove, kako se je počutil ob morju.
NAPOVED BESEDILA IN NJEGOVA UVRSTITEV
Tudi Vilinsko kraljestvo leži ob morju. Prisluhnite zgodbi o njegovem nastanku.
INTERPRETACIJSKO BRANJE BESEDILA
Učenke prisluhnejo zgodbi.
ČUSTVENOSPOZNAVNI PREMOR
IZPOVED DOŽIVETJA
Vam je všeč Vilinsko kraljestvo? Bi živeli tam? Kateri lik bi bili? Zakaj?
INTERPRETACIJA
Vprašanja za učenke so tokrat napisana na listkih, ki jih po vrsti vlečejo in nanja odgovarjajo.
Kdo je postavil vilinsko mesto? Kirieli in Kor Leonina – Akspraksinjini starši.
Zakaj je bil Kirieli izčrpan in žalosten? Znova in znova je potoval z ladjo prek morja in nazaj.
Kaj si je želel? Rad bi postavil mesto, kjer bi bil vsak kamen drugačen in kjer bi počival do konca svojega večnega življenja.
Nekega dne je bil Kirieli nepazljiv in ladja je nasedla. Kdo ga je našel na obali? Hrčka Sigismund in Ignacij Zadovoljni.
Kakšno mesto si je zaželel Kirieli, da mu je Kor Leonina lahko izpolnila željo? Zaželel si je mesto, ki bo tako lepo, kot so stvari v srcu Kor Leonine.
Ali mu je Kor Leonina izpolnila željo? Kako? Da. Zamahnila je z roko in že je nastalo mesto, kjer ena hiša ni bila enaka drugi in je bila vsaka ulica pravljica zase.
NALOGE ZA SAMOSTOJNO DELO UČENCEV
<ul style="list-style-type: none"> Učenke narišejo vilinsko mesto ali mesto, za kakršno bi prosili vilo, izpolnjevalko želja.

ANALIZA

Vizualizacijo sem uporabila kot uvodno motivacijo, da bi se učenke pomirile in se čimbolj vživele v obmorski svet. Med pripovedovanjem so se nekatere učenke, ki so bile vedno nemirne, malce težje vživele in so vmes komentirale. Zato sem sedla poleg njih. Sicer pa je bila večini vizualizacija všeč, in na koncu so mi hitele pripovedovat, kje so bili. Zgodbi o Kirieliu so natančno prisluhnili. Tudi dejavnost z odgovarjanjem na vprašanja je minila brez težav; vsaka učenka je prišla na vrsto, med seboj pa so si lahko pomagale. Vilinsko mesto, kjer je vsaka hiša iz kamna drugačne barve, so si učenke zaželele risati v dveh skupinah. Tako je vsaka lahko prispevala svoje ideje in nastali sta zanimivi slike, ki smo ju razstavili v učilnici.

OSNOVNA ŠOLA OŠ Ivana Skvarče	UČNA PRIPRAVA	PREDMET: SLOVENŠČINA
ZAP. ŠT. URE: 8		RAZRED: 3. /OPB
MENTOR: dr. Igor Saksida		
ŠTUDENTKA: Karmen Hudi		
UČNA TEMA: književnost		
UČNA ENOTA: Maja Novak: <i>Vile za vsakdanjo rabo</i>		
POGLAVJE: <i>Nadzgodba se nadaljuje</i> (Se še kdo spomni, kako se je začela?)		
CILJI		
FUNKCIONALNI	IZOBRAŽEVALNI	
<ul style="list-style-type: none">▪ Učenci poslušajo učiteljevo branje umetnostnega besedila;▪ razvijajo sposobnost branja, razumevanja in vrednotenja književnega besedila;▪ doživljajo in prepoznavajo komično književno perspektivo (humor);▪ ločijo med realnim in pravljичnim svetom;▪ pišejo pravljice;▪ se vživljajo v književne osebe.	<ul style="list-style-type: none">▪ Spoznajo pojem fantastična pripoved.	
DIDAKTIČNI PRISTOPI		
METODE	OBLIKE	SREDSTVA
<ul style="list-style-type: none">▪ delo z besedilom	<ul style="list-style-type: none">▪ individualna	<ul style="list-style-type: none">▪ knjiga
<ul style="list-style-type: none">▪ razlaga	<ul style="list-style-type: none">▪ frontalna	<ul style="list-style-type: none">▪ sveča
<ul style="list-style-type: none">▪ doživljanje zaznavanje predstavljanje	<ul style="list-style-type: none">▪ skupinska	
<ul style="list-style-type: none">▪ pisanje		
POTEK UČNE URE/umetnostno besedilo		
UVODNI DEL Z MOTIVACIJO		
Učenkam preberem kar naslov poglavja, ki je hkrati s pomenljivim duhovitim podnaslovom tudi motivacija.		
Učenke povprašam, ali se spomnijo, kako se je zgodba začela in kaj se je dogajalo s Sabino in z njenimi prijatelji.		
Kje sta Sabina in Tomaž? Jima je uspelo priti na morje? Kaj se je zgodilo z Barbaro?		
NAPOVED BESEDILA IN NJEGOVA UVRSTITEV		
Učenkam povem, da bomo izvedeli, kaj počneta Sabina in Tomaž, prav tako pa bomo slišali, kaj se dogaja z Barbaro.		
INTERPRETACIJSKO BRANJE BESEDILA		
Učenke prisluhnejo zgodbi.		
ČUSTVENOSPOZNAVNI PREMOR		
Učenkam pokažem ilustracijo uboge Barbare, ki so jo ujele zmajke.		
IZPOVED DOŽIVETJA		

Kje sta Sabina in Tomaž? Ali sta njuni mami v skrbeh zanju? Zakaj? Bi si vi upali tako sami na morje? Ali je Sabina še jezna na Barbaro zaradi kraje kovanca?
Kako se počuti Barbara v jami? Kaj si želi?
NALOGE ZA SAMOSTOJNO DELO UČENCEV
<ul style="list-style-type: none"> Na koncu nadzgodbe zmaj obljubi, da bo Barbari povedal, kako so nastale zmajke. <p>Učenke v skupinah ali same napišejo, kako so nastale zmajke.</p>

ANALIZA

Učenke so ugotovile, da se zaradi izmenjavanja nadzgodbe in zgodb iz Vilinskega kraljestva kar nekoliko pozabi nadzgodba. To so mi povedale po duhovitem naslovu poglavja, kjer so bralci nagovorjeni, če se kdo še sploh spomni, kako se je zgodba začela.

Med pogovorom so učenke omenile, da je Barbara zaradi svoje prevzetnosti in kraje kovanca kaznovana. Ugrabile so jo ženice, ki so bile na vso moč podobne sosedi Hijacinti. Večina učenk je tudi menila, da je Barbara, ki ždi med zmaji in zmajkami v jami, že dovolj kaznovana.

Učenke so ob ilustraciji v skupinah napisale zgodbo o nastanku zlobnih zmajk.

OSNOVNA ŠOLA OŠ Ivana Skvarče	UČNA PRIPRAVA	PREDMET: SLOVENŠČINA
ZAP. ŠT. URE: 9		RAZRED: 3. /OPB
MENTOR: dr. Igor Saksida		
ŠTUDENTKA: Karmen Hudi		
UČNA TEMA: književnost		
UČNA ENOTA: Maja Novak: <i>Vile za vsakdanjo rabo</i>		
POGLAVJE: <i>Zmajeve zgodbe</i>		
CILJI		
FUNKCIONALNI	IZOBRAŽEVALNI	
<ul style="list-style-type: none">▪ Učenci poslušajo učiteljevo branje umetnostnega besedila;▪ razvijajo sposobnost branja, razumevanja in vrednotenja književnega besedila;▪ doživljajo in prepoznavajo komično književno perspektivo (humor);▪ ločijo med realnim in pravljичnim svetom;▪ del proznega besedila pretvorijo v dramskega;▪ v skupini dramatizirajo del besedila.	<ul style="list-style-type: none">▪ Spoznajo pojem fantastična pripoved;▪ Razlikujejo med proznim in dramskim besedilom.	
DIDAKTIČNI PRISTOPI		
METODE	OBLIKE	SREDSTVA
<ul style="list-style-type: none">▪ delo z besedilom	<ul style="list-style-type: none">▪ individualna	<ul style="list-style-type: none">▪ knjiga
<ul style="list-style-type: none">▪ razlaga	<ul style="list-style-type: none">▪ frontalna	<ul style="list-style-type: none">▪ sveča
<ul style="list-style-type: none">▪ doživljanje zaznavanje predstavljanje	<ul style="list-style-type: none">▪ skupinska	<ul style="list-style-type: none">▪ pripomočki za igro
POTEK UČNE URE/umetnostno besedilo		
UVODNI DEL Z MOTIVACIJO		
Učenke preberejo svoje zgodbe o nastanku zmajk. Preostale prisluhnejo in povedo, katera zgodba bi bila lahko resnična.		
NAPOVED BESEDILA IN NJEGOVA UVRSTITEV		
Povabim učenke, da prisluhnejo zgodbi zmaja, ki nesrečni Barbari pripoveduje, kako so nastale zmajke.		
INTERPRETACIJSKO BRANJE BESEDILA		
Učenke prisluhnejo zgodbi.		
ČUSTVENO SPOZNAVNI PREMOR		
Učenkam pokažem ilustracije. Tako si je zmaj na glavo nakopal tri ukazovalne princeske, ki so jih poimenovali zmajke.		
IZPOVED DOŽIVETJA		
Kakšna se vam je zdela zgodba o zmajkah? Je bila katera izmed vaših zgodb podobna? Kaj je bilo nenavadnega pri princeskah?		

INTERPRETACIJA
Učenke se razdelijo v dve skupini in se pripravijo na igranje kratkega prizora z zmajem in princeskami Marjo, Zarjo in Varjo. Na voljo imajo tudi nekaj pripomočkov. Dramatizacija.

ANALIZA

Na začetku ure smo za motivacijo prisluhnili zgodbam o nastanku zmajk. Učenke so izglasovale najljubšo zgodbo, za svojo pa niso smele glasovati. Po branju zmajeve zgodbe o nastanku zmajk smo se pogovorili o pravljичnem številu; zmaj je namreč ugrabil tri princeske. Učenkam se je zdelo nenavadno, da sta dve princeski brez ugovarjanja odšli z zmajem in da so se v kraljestvu strinjali, da zmaj odnese princeski.

Dramatizacija odlomka je bila zelo zanimiva; učenke so se potrudile pri igri, odlično so improvizirale. Na tablo so na lastno pobudo narisale sceno zmajeve jame in prav vse so sodelovale v igri.

OSNOVNA ŠOLA OŠ Ivana Skvarče	UČNA PRIPRAVA	PREDMET: SLOVENŠČINA
ZAP. ŠT. URE: 10		RAZRED: 3. /OPB
MENTOR: dr. Igor Saksida		
ŠTUDENTKA: Karmen Hudi		
UČNA TEMA: književnost		
UČNA ENOTA: Maja Novak: <i>Vile za vsakdanjo rabo</i>		
POGLAVJE: <i>Nadzugodba se začne počasi obračati na bolje</i>		
CILJI		
FUNKCIONALNI		IZOBRAŽEVALNI
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Učenci poslušajo učiteljevo branje umetnostnega besedila; ▪ razvijajo sposobnost branja, razumevanja in vrednotenja književnega besedila; ▪ doživljajo in prepoznavajo komično književno perspektivo (humor); ▪ ločijo med realnim in pravljичnim svetom; ▪ likovno poustvarjajo besedilo; ▪ nebesedno se vživljajo v književne osebe. 		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Spoznajo pojem fantastična pripoved.
DIDAKTIČNI PRISTOPI		
METODE	OBLIKE	SREDSTVA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ delo z besedilom 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ individualna 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ knjiga
<ul style="list-style-type: none"> ▪ razlaga 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ frontalna 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ sveča
<ul style="list-style-type: none"> ▪ doživljanje zaznavanje predstavljanje 		<ul style="list-style-type: none"> ▪ čarobna palica ▪ ogle ▪ papir
<ul style="list-style-type: none"> ▪ pisanje 		
UVODNI DEL Z MOTIVACIJO		
Igra: Vila čara. Eno izmed učenk določimo za vilo. Vila s čarobno palico, ogrinjalom in s klobukom začara učenke v različne like iz knjige. Učenke te like skušajo čim bolje posnemati. Skupaj določimo najboljšega, ki postane vila.		
NAPOVED BESEDILA IN NJEGOVA UVRSTITEV		
Ko so vsi na vrsti, vzamem klobuk in palico ter otroke spremenim v radovedne tretješolce, ki komaj čakajo, da izvedo, ali sta Sabina in Tomaž uspela najti vilinsko kraljestvo.		
INTERPRETACIJSKO BRANJE BESEDILA		
Preberem nadzugodbo.		
ČUSTVENOSPOZNAVNI PREMOR		
Preberem poved: »Risati je treba, ali pisati, ali skladati glasbo, skratka, početi tisto, kar znaš najbolje, pa čeprav je to samo sanjarjenje z odprtimi očmi. Torej sanjari in riši. «		

IZPOVED DOŽIVETJA
Kako je torej Sabina našla Vilinsko kraljestvo?
INTERPRETACIJA
Kdo vse je prišel v hiško na morju? Ali debela Mojca zdaj verjame v vile? Kdo je v resnici prijateljica Tomaževe babice? Kako bodo rešili Barbaro in kitajski kovanec? Čigava ideja je to? Koga je najbolj strah pomanjšanja?
NALOGE ZA SAMOSTOJNO DELO UČENCEV
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Učenke z ogljem rišejo poljubne motive iz Vilinskega kraljestva.

ANALIZA

Med uvodno igro vživljanja v like iz knjige so učenke večkrat izbrale psa Fingolda, razvijane princeske in seveda Akspraksinjo. Prevladovali so fantastični liki. Med pogovorom o tem, da vile obstajajo, ali verjamemo vanje, so učenke razmišljale tudi o obstoju Božička, Dedka Mraza, zobne miške. Ugotovili smo, da je lepo, če vsa fantastična bitja obstajajo in nam popestrijo dneve. Tudi Tomaževa sestra Mojca zdaj verjame v vile in se počuti neizmerno pomembno, ker lahko pogumno nadomešča generalico Melvin Dorato. Mojca se je bala odrasti, zato se je pretvarjala, da je starejša, in ni verjela v vile. Učenke so si zaželele, da bi doživele podobno pustolovščino kot Sabina in njeni prijatelji. Med analizo smo ugotovili, da so moški liki v zgodbi (Tomaž) precej bolj plašni kot dekleta. Glavna tema risanja z ogljem (tako je risala tudi Sabina) je bila hišica ob morju, polna vil.

OSNOVNA ŠOLA OŠ Ivana Skvarče	UČNA PRIPRAVA	PREDMET: SLOVENŠČINA
ZAP. ŠT. URE: 11		RAZRED: 3. /OPB
MENTOR: dr. Igor Saksida		
ŠTUDENTKA: Karmen Hudi		
UČNA TEMA: književnost		
UČNA ENOTA: Maja Novak: <i>Vile za vsakdanjo rabo</i>		
POGLAVJE: <i>Zgodba o Lužibusu in Mužibusu</i>		
CILJI		
FUNKCIONALNI	IZOBRAŽEVALNI	
<ul style="list-style-type: none">▪ Učenci poslušajo učiteljevo branje umetnostnega besedila;▪ razvijajo sposobnost branja, razumevanja in vrednotenja književnega besedila;▪ doživljajo in prepoznavajo komično književno perspektivo (humor);▪ ločijo med realnim in pravljичnim svetom;	<ul style="list-style-type: none">▪ Spoznajo pojem fantastična pripoved.	
DIDAKTIČNI PRISTOPI		
METODE	OBLIKE	SREDSTVA
<ul style="list-style-type: none">▪ delo z besedilom	<ul style="list-style-type: none">▪ individualna	<ul style="list-style-type: none">▪ knjiga
<ul style="list-style-type: none">▪ razlaga	<ul style="list-style-type: none">▪ frontalna	<ul style="list-style-type: none">▪ sveča
<ul style="list-style-type: none">▪ doživljanje zaznavanje predstavljanje		<ul style="list-style-type: none">▪ jezički iz papirja
POTEK UČNE URE/umetnostno besedilo		
UVODNI DEL Z MOTIVACIJO		
Učenke se razdelijo v pare. Dobijo navodila, naj razmislijo, kakšna sta Lužibus in Mužibuster kaj počneta v Vilinskem kraljestvu.		
Delo v dvojicah. Učenke povedo svoje ideje o Lužibusu in Mužibusu.		
NAPOVED BESEDILA IN NJEGOVA UVRSTITEV		
Povem, da bomo spoznali Lužibusa in Mužibusa ter Kontestino.		
INTERPRETACIJSKO PRIPOVEDOVANJE BESEDILA		
Tokrat učenkam zgodbo o navihanih hudičkih in jezikavi Kontestini učenkam pripovedujem.		
ČUSTVENOSPOZNAVNI PREMOR		
Učenke vprašam, kaj jim je ljubše – poslušanje branja ali pripovedovanja.		
IZPOVED DOŽIVETJA		
Kakšna sta se vam zdela hudička Lužibus in Mužibus? Bi se igrali z njima? Komu bi nagajali?		
INTERPRETACIJA		
Učenke poskušajo ponovno povedati zgodbo o Kontestini, Lužibusu in o Mužibusu. Vsaka pove po eno poved. Ker sta hudička navihana, mora imeti vsak stavek eno		

majčkeno navihano laž. Za vsak povedan stavek učenke dobijo po en hudičkov jeziček.
Začnem s stavkom: Kontestina je bila Akspraksinjina nečakinja in ni marala luž.

ANALIZA

Da bi vzbudila radovednost pri učenkah, sem jih razdelila v pare in povedala, da se junaka, ki ju bomo spoznali, imenujeta Lužibus in Mužibus. Same so morale ugotoviti, kdo sta junaka z nenavadnima imenoma. Naj naštejemo zanimivejše ideje: hrčka, avtobusa (zaradi končnice –bus), brata psa Fingolda, copata generalice MelvinDorate.

Ker sem želela primerjati odziv učenk na branje in tudi pripovedovanje fantastične pripovedi, sem to uro zgodbo o hudičkih pripovedovala. Učenkam je bilo pripovedovanje všeč, tudi meni je bilo prijetno, saj sem z njimi ves čas lahko imela očesni stik, njihova pozornost je bila večja. Žal pa ima pripovedovanje tudi pomanjkljivosti, saj se izgubi izjemna bogatost jezika Maje Novak. Zato je lažje pripovedovati nadzgodbo, zgodbe iz Vilinskega kraljestva pa pripovedovati. Kakorkoli že pa učitelj glede na starost, interese, razpoloženje v skupini sam izbira način podajanja zgodbe.

Učenke so zelo uživale v sklepni dejavnosti, ko so zgodbo obnavljale z majhnimi lažmi in si prislužile papirnate hudičkove jezike. Uro smo celo malce podaljšali. Ena izmed učenk je izjavila, da mi v igri lažemo za vsakdanjo rabo, saj naše laži nikomur ne škodijo.

OSNOVNA ŠOLA OŠ Ivana Skvarče	UČNA PRIPRAVA	PREDMET: SLOVENŠČINA
ZAP. ŠT. URE: 12		RAZRED: 3. /OPB
MENTOR: dr. Igor Saksida		
ŠTUDENTKA: Karmen Hudi		
UČNA TEMA: književnost		
UČNA ENOTA: Maja Novak: <i>Vile za vsakdanjo rabo</i>		
POGLAVJE: <i>Konec nadzgodbe</i>		
CILJI		
FUNKCIONALNI	IZOBRAŽEVALNI	
	<ul style="list-style-type: none">▪ Spoznajo pojem fantastična pripoved.	
DIDAKTIČNI PRISTOPI		
METODE	OBLIKE	SREDSTVA
<ul style="list-style-type: none">▪ delo z besedilom	<ul style="list-style-type: none">▪ individualna	<ul style="list-style-type: none">▪ knjiga
<ul style="list-style-type: none">▪ razlaga	<ul style="list-style-type: none">▪ frontalna	<ul style="list-style-type: none">▪ sveča
<ul style="list-style-type: none">▪ doživljanje zaznavanje predstavljanje	<ul style="list-style-type: none">▪ skupinska	
<ul style="list-style-type: none">▪ pisanje		
POTEK UČNE URE/umetnostno besedilo		
UVODNI DEL Z MOTIVACIJO		
Učenkam povem, da se bo zgodba končno razpletla, in pri branju tako pomembnega dela morajo seveda sodelovati. Razdelimo vloge: Sabina, Tomaž, Barbara, Mojca, Kirieli, Kor Leonina, Sabinina mama, pripovedovalec. Učenke si zaradi lažjega branja označijo svoje vloge.		
NAPOVED BESEDILA IN NJEGOVA UVRSTITEV		
Slovesno najavim razplet napete zgodbe, ki ga bodo pod budnim očesom vil in vilincev prebrale kar tretješolke same.		
INTERPRETACIJSKO BRANJE BESEDILA		
Branje učenk.		
ČUSTVENOSPOZNAVNI PREMOR		
Vse je res! Vile obstajajo! Verjamemo v vile! Hura!		
IZPOVED DOŽIVETJA		
Vsaka učenka pove svoje mnenje o razpletu zgodbe, pove tudi, kdo je njen najljubši lik iz resničnega sveta in Vilinskega kraljestva.		
INTERPRETACIJA		
Če učenke želijo, lahko ponovno po vlogah preberejo razplet zgodbe, lahko pa prisluhnejo mojemu branju.		

ANALIZA

Učenke so bile navdušene, da bodo lahko spet same prebrale razplet nadzgodbe. Predlagale so, da bi si izdelali pripomočke, da se bodo lažje vživele v vloge. Med pripravo pripomočkov sem učiteljico in učence podaljšanega bivanja, ki niso sodelovali

v našem projektu, povabila k poslušanju zgodbe. Sicer tega nisem načrtovala v pripravi na uro, vendar pa je treba biti prilagodljiv.

Učenke so si izdelale krone, nekatere so imeli lasulje, obleke, očala. Ponosno so prebrale svoje vloge in požele zaslužen aplavz. Nekaj učenk je obžalovalo, da se niso pridružile našemu projektu. To so bile učenke, ki so si branje predstavljale kot nekaj suhoparnega.

Vloge so si učenke še zamenjale in spet zaigrale. Ura je bila uspešna in zlasti spontana.

OSNOVNA ŠOLA OŠ Ivana Skvarče	UČNA PRIPRAVA	PREDMET: SLOVENŠČINA
ZAP. ŠT. URE: 13		RAZRED: 3. /OPB
MENTOR: dr. Igor Saksida		
ŠTUDENTKA: Karmen Hudi		
UČNA TEMA: književnost		
UČNA ENOTA: Maja Novak: <i>Vile za vsakdanjo rabo</i>		
POGLAVJE: <i>Zgodba o urah</i>		
CILJI		
FUNKCIONALNI		IZOBRAŽEVALNI
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Učenci poslušajo učiteljevo branje umetnostnega besedila; ▪ razvijajo sposobnost branja, razumevanja in vrednotenja književnega besedila; ▪ doživljajo in prepoznavajo komično književno perspektivo (humor); ▪ ločijo med realnim in pravljичnim svetom. 		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Spoznajo pojem fantastična pripoved.
DIDAKTIČNI PRISTOPI		
METODE	OBLIKE	SREDSTVA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ delo z besedilom 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ individualna 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ knjiga
<ul style="list-style-type: none"> ▪ razlaga 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ frontalna 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ sveča
<ul style="list-style-type: none"> ▪ doživljanje zaznavanje predstavljanje 		
<ul style="list-style-type: none"> ▪ pisanje 		
POTEK UČNE URE/umetnostno besedilo		
UVODNI DEL Z MOTIVACIJO		
<p>V razred prinesem kartonasto uro.</p> <p>Igrica: Ura je ... Že? Šele? Učenkam govorim, koliko je ura. Primer: Ura je sedem zjutraj.</p> <p>Že? Jaz pa tako sladko spim in sanjam o vilah. Šele? Pa tako rada bi že šla v šolo, da vidim prijatelje. Na vrsti so vse učenke.</p>		
NAPOVED BESEDILA IN NJEGOVA UVRSTITEV		
<p>Povem, da živi v Vilinskem kraljestvu Anuminas, izklicevalec ur. Ta pa ni najbolj priljubljen. Pa prisluhnimo, zakaj je tako.</p>		
INTERPRETACIJSKO BRANJE BESEDILA		
<p>Še zadnjič prižgem svečo, ki je znak za poslušanje. Učenci prisluhnejo branju zadnje zgodbe.</p>		
ČUSTVENOSPOZNAVNI PREMOR		
<p>Izjava: Ura je za vsakega, kolikor si sam želi.</p>		
IZPOVED DOŽIVETJA		
<p>Vsak učenec pove, za katero uro bi prosil izklicevalca ur Anuminasa, če bi bilo to</p>		

mogoče.
INTERPRETACIJA
Pogovarjamo se o pomembnosti časa in ur. Kaj bi bilo, če ne bi merili časa? Kako bi vedeli, kdaj morajo v šolo?
Učenke povedo, za koga v zgodbi je prepozno in za koga prezgodaj.
NALOGE ZA SAMOSTOJNO DELO UČENCEV
Učenkam razdelim učne liste z nalogami o prebrani knjigi. Rešijo učne liste; če imajo težave, jim pomagam.

ANALIZA

Učenke so bile ob vzrokih, da je prezgodaj/prepozno, zelo izvirne. Ena izmed učenk je celo rekla, da si želi, da bi bila ura dve, da bi spet prisluhnila zgodbam iz knjige Vile za vsakdanjo rabo. Taki stavki povedo, da so učenke knjigo res sprejele za svojo. Tudi poslušanje zgodbe je bilo povsem mirno, saj so se učenke navadile tihega sedenja.

Ugotovili smo, da je merjenje časa potrebno, lahko pa kakšen dan ne pogledujemo na uro (konec tedna, počitnice).

Z reševanjem učnega lista učenke niso imele težav.

OSNOVNA ŠOLA OŠ Ivana Skvarče	UČNA PRIPRAVA	PREDMET: SLOVENŠČINA
ZAP. ŠT. URE: 14		RAZRED: 3. /OPB
MENTOR: dr. Igor Saksida		
ŠTUDENTKA: Karmen Hudi		
UČNA TEMA: književnost		
UČNA ENOTA: Maja Novak: <i>Vile za vsakdanjo rabo</i>		
POGLAVJE: Analiza branja v nadaljevanjih		
CILJI		
FUNKCIONALNI	IZOBRAŽEVALNI	
<ul style="list-style-type: none">▪ Učenci razvijajo sposobnost, razumevanja in vrednotenja književnega besedila;▪ se identificirajo z umetniškim besedilom in privzamejo zorni kot posamezne književne osebe;▪ literarni svet povezujejo s svojim čustvenim in izkušenjskim svetom.	<ul style="list-style-type: none">▪	
DIDAKTIČNI PRISTOPI		
METODE	OBLIKE	SREDSTVA
<ul style="list-style-type: none">▪ delo z besedilom	<ul style="list-style-type: none">▪ skupinska	<ul style="list-style-type: none">▪ knjiga
<ul style="list-style-type: none">▪ razlaga		<ul style="list-style-type: none">▪ plakat
<ul style="list-style-type: none">▪ doživljanje zaznavanje predstavljanje		<ul style="list-style-type: none">▪ barvice, flomastri
<ul style="list-style-type: none">▪ pisanje		
POTEK UČNE URE/umetnostno besedilo		
UVODNI DEL Z MOTIVACIJO		
Igramo se igro: spremenite se v ...		
Akspraksinja(učenka) pove učenkam, v kateri lik iz znanih knjig naj se spremenijo. Če je lik iz naše knjige, se vanj spremenijo in ga imitirajo, če ne, pa povedo, iz katere knjige je.		
Primer: Spremenite se v Stražmuca (se spremenijo, ker je iz Vil za vsakdanjo rabo). Spremenite se v volka (se ne spremenijo, povedo, v kateri pravljici nastopa volk) Akspraksinja določi naslednjo kraljico.		
GLAVNI DEL URE		
Učenkam povem, da bodo izdelovale plakat o knjigi. Same si lahko izberejo, kaj bodo nanj napisale in narisale. Povem jim, da naj knjigo poskušajo predstaviti tako, da bodo tiste, ki bodo videle plakat, želele tudi same prebrati knjigo. Predlagam jim, naj tiste, ki dobro rišejo, kaj narišejo, kdor je spreten v rimah, lahko napiše kakšno rimo o vilah. Na plakat lahko napišejo glavne vloge, pisateljico, ilustratorja.		
Učenke same izdelujejo plakat. Po potrebi jih vodim in jim svetujem.		
ZAKLJUČNI DEL URE		

Na hodnik obesimo plakat. Vsaka učenka pove, kaj je njen prispevek ob plakatu. Ob sladoledu vsaka učenka pove, kaj ji bo od naših skupnih ur druženja najbolj ostalo v spominu.

Za zaključek jim razdelim knjižna kazala, ki so jih učenke izdelale prvo uro našega projekta skupnega branja. Na kazalih imajo napisane misli iz knjige.
--

ANALIZA

Igra je bila tudi v tej uri spet tista, ki se je učenke nikdar ne naveličajo. In prav je tako, saj je to dober način učenja, ponavljanja, sproščanja. Poleg igrice v pripravi so si učenke zaželele še nekaterih, ki smo jih izvedli v naših urah spoznavanja Vil za vsakdanjo rabo. Izdelale so plakat, malce mojega posredovanja je bilo potrebnega le pri delitvi nalog.

Učenke so si najbolj zapomnile zabavne zgodbe o Fingoldu, Lužibusu in o Mužibusu pa o zmajkah. Celotna knjiga jim je bila všeč, saj je precej drugačna od tistih, ki so jih že prebrale. Poudarile so, seveda s svojimi besedami, prepletanje fantastičnega in resničnega, humor, zaljubljenost.

Tudi način branja v nadaljevanjih je bil za vse novost. Izvedela sem, da so bile »vile« tudi večkratna tema njihovih pogovorov med odmori in tudi doma.

Zadovoljni smo se poslovili in si zaželeli prijetnih počitnic s kakšno dobro knjigo v rokah.

10. ZAKLJUČEK

Naj začnem s Pavčkovno mislijo, ki se mi je vtisnila v spomin med prebiranjem literature za diplomsko delo. »Če ne bomo brali, nas bo pobralo« (Pavček 2001).

In prav branje je bilo moje temeljno vodilo med pripravo diplomskega dela. Moj cilj je bil v prvi fazi spoznati slovensko pisateljico Majo Novak, saj njenih del prej nisem poznala. Po branju literature sem primerjala avtoričina mladinska dela in literaturo za odrasle, kjer kraljuje njen kriminalni roman. Raziskala sem literarno obdobje postmodernizma, v katerem Novakova ustvarja. Za njeno odraslo in tudi otroško oz. mladinsko literaturo je značilna izjemna kakovost jezika, ki močno izstopa. Literarni opus Maje Novak vsebuje številne citate znanih oseb iz zgodovine in tudi iz literarnih krogov. Novakova je izjemna poliglotka, saj obvlada številne tuje jezike. Odlično jih vpleta v svoje kriminalke in jim doda še kanček izvrstne ironije. Dela so prežeta s kakovostnim humorjem, ki je pogosto tudi družbenokritično naravnano.

V njeni literaturi je vedno v ospredju močen ženski lik, moški pa so vedno nekje v ozadju. Tudi živali, npr. mačke, so pogosto obravnavane v knjigah Maje Novak.

Pozneje sem se odločila tudi zaradi svojega poklica učiteljice preveriti, koliko in če sploh se knjige Novakove pojavljajo v učnem načrtu, koliko učiteljev jih prebira v razredu. Res je, da so dela Novakove precej zahtevna, vendar pa so zaradi svoje kakovosti, humorja in zlasti drugačnosti brez težav na knjižnih policah šolskih knjižnic.

Po pregledu učnega načrta sem ugotovila, da literature Novakove ni med priporočilnimi seznamami za učitelje. Seveda pa glede na avtonomnost učitelja lahko vsak učitelj sam poseže po kakovostni literaturi, kar knjige Maje Novak vsekakor so. Tudi v učnem načrtu je zapisano, da je izbira literature, ki jo bo obravnaval učitelj, stvar njegove osebne izbire, če bo le dosegel cilje, ki so navedeni v učnem načrtu. Vsak sam namreč pozna svoje učence, njihove bralne sposobnosti in interese ter na osnovi vseh teh meril med poplavo literature izbere ustrezno. Učenci lahko sodelujejo pri izbiri obravnavane literature za branje na deževen dan, branje v nadaljevanjih ali pa branje v oddelku podaljšanega bivanja.

V diplomskem delu sem fantastično pripoved Maje Novak z naslovom *Vile za vsakdanjo rabo* obravnavala v oddelku podaljšanega bivanja. V manjši skupini desetih tretješolk smo spoznali dogodivščine deklice Sabine in njenih prijateljev ter povsem običajne vile in njihov pravljичni svet. Ker knjiga obsega 12 poglavij, smo jo skupaj z učenkami spoznavali 14 zaporednih ur, in sicer kot branje v nadaljevanjih. Moj cilj je bil, da učence navdušim za branje te zanimive knjige. To mi je uspelo, saj so vse učenke z veseljem prihajale na naše ure skupnega druženja. Knjiga je vsebinsko in jezikovno precej zahtevna in ni primerna za samostojno branje od 8- do 9-letnih učencev. Ravno zato pa je branje v nadaljevanjih tista prava izbira, saj so učenci pripoved, kjer se prepletata fantastika in resničnost, spoznali v celoti in z mojo pomočjo.

Fantastična pripoved se glede na učni načrt sicer obravnava šele v 5. razredu, vendar pa so jo več kot dobro sprejeli tudi tretješolci. Včasih je treba učencem prebirati tudi zahtevnejšo, kakovostno literaturo, kar je ob ustrezni pripravi in motivaciji povsem izvedljivo. Zaradi zahtevnosti jezika sem učencem razložila posamezne neznane besede, eno poglavje sem jim pripovedovala, enega so glasno prebrali boljši bralci.

Zanimalo me je, kako branje v nadaljevanjih vpliva na motivacijo učencev. Ugotovila sem, da so bili učenci iz dneva v dan bolj motivirani, vsako uro so me na koncu spraševali, kaj sledi. Zelo so jih zanimale tudi ilustracije, na osnovi katerih so ugibali nadaljevanje zgodbe. Kakšne posebne motivacije torej nisem niti potrebovala in ni ga lepšega občutka za učitelja, če je že sama zgodba motivacija za poslušanje.

Analizirala sem tudi funkcionalne in izobraževalne cilje v predlogu novega učnega načrta za slovenščino (marec 2011). Ugotovila sem, da je mnoge izmed njih mogoče doseči s pomočjo knjige *Vile za vsakdanjo rabo*. Prav tako pa realizaciji večine ciljev ustrezajo tudi druga mladinska dela Maje Novak: *Ura zoologije*, *Kufajn*, *Kufina in kamela Bomblater* *Male živali velikih mest*.

Cilji diplomskega dela so bili doseženi. Spoznala sem literaturo slovenske postmodernistične pisateljice Maje Novak. Ugotovila sem, da njene kakovostne literature ni na priporočenih seznamih v učnem načrtu.

Nadalje sem izvedla projekt branja v nadaljevanjih. Tretješolcem sem brala delo *Vile za vsakdanjo rabo*, ki je bilo odlično sprejeto. Knjiga je za samostojno branje primerna v drugi in za slabše bralce v tretji triadi, kot branje v nadaljevanjih pa se jo vsekakor lahko obravnava tudi v tretjem razredu. Najbolj me je presenetila učenka, ki je po tretji uri branja fantastične pripovedi vprašala, kje bi lahko dobila to knjigo. Odgovorila sem ji, naj si jo izposodi v knjižnici. Deklica pa me je presenetila, saj si je želela knjigo kupiti, da bi jo imela zase. Dejstvo, da je ena izmed desetih deklic želela celo kupiti knjigo Maje Novak, dokazuje, da so njena dela primerna za obravnavo v osnovni šoli. Upam in želim si, da se katero izmed del Novakove kmalu znajde na seznamu za bralno značko, morda kot knjiga za domače branje v drugi ali tretji triadi ali pa na priporočilnih seznamih v učnem načrtu.

Vesela sem, da sem spoznala literarni opus slovenske postmodernistične pisateljice Maje Novak in s projektom branja v nadaljevanju navdušila skupino tretješolcev nad literaturo te izjemne pisateljice.

11. VIRI IN LITERATURA

11.1 VIRI

1. Novak, M. (1993). Izza kongresa ali umor v teritorialnih vodah. Maribor: Založba Obzorja.
2. Novak, M. (1994). Cimre. Maribor: Založba Obzorja.
3. Novak, M. (1995). Kufajn, Kufina in kamela Bombla. Ljubljana: DZS.
4. Novak, M. (1998). Karfanaum ali As killed. Ljubljana: Cankarjeva založba.
5. Novak, M. (1998). Vile za vsakdanjo rabo. Maribor: Založba Obzorja.
6. Novak, M. (1999). Male živali iz velikih mest. Ljubljana: Založba Karantanija.
7. Novak, M. (2000). Mačja kuga. Ljubljana: Študentska založba.
8. Novak, M. (2003). Ura zoologije. Ljubljana: Založba Mladika.

11.2 LITERATURA

1. Bogataj, M. (1994). Bolj burleska kot detektivka. *Dialogi*, št. 3/4.
2. Bogataj, M. (2001). Fantastično s satiričnim. *Literatura*, št. 115–116, str. 193–196.
3. Bogataj, M. (1995). Kri, pomešana s štoski in anagrami. *Literatura*, št. 53, str. 128–131.
4. Chesterton, vanDine in drugi (1982). Memento umori, Teorija detektivskega romana: zbornik uredila Slavoj Žižek in Rastko Močnik. Ljubljana: DZS.
5. Čater, D. (1999). *Spremna beseda k Malim živalim iz velikih mest*. Ljubljana: Založba Karantanija.
6. Čater, T. (1999). Pogovor s pisateljico: Simptom cesarjevih novih oblačil. *Otrok in družina*.
7. Črnigoj, U. (2002). *Spremna beseda k Mačji kugi*. Ljubljana: Študentska založba.
8. Haramija, D. (2009). Sedem pisav. Mariborska knjižnica, *Otrok in knjiga*.
9. Kobe, M. , (1997). *Pogledi na mladinsko književnost*. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.
10. Kordigel Aberšek, M. (2008). *Didaktika mladinske književnosti*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
11. Križaj Ortar, M. , Bešter, M. , Kordigel, M. , Saksida, I. in Mohor, M. (2005). *Učni načrt: program osnovnošolskega izobraževanja. Slovenščina*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.

12. Novak, M. , (1997). *Spremna beseda k zborniku ženskih zgodb: Ne bomo več pridne*. Ljubljana: Založba Mihelač.
13. Poznanovič Jezeršek, M. , Bešter Turk, M. , Pečjak, S. , Saksida, I. in drugi (2011). *Posodobljen učni načrt: program osnovnošolskega izobraževanja. Slovenščina*, elektronski vir.
14. Saksida, I. (1992). *Mladinska književnost pri pouku na razredni stopnji osnovne šole*. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.
15. Saksida, I. , (1994). *Mladinska književnost med literarno vedo in književno didaktiko*. Maribor: Založba Obzorja.
16. Saksida, I. , (1998). *Spremna beseda k Vilam za vsakdanjo rabo*. Maribor: Založba Obzorja.
17. Saksida, I. , (2005). *Bralni izzivi mladinske književnosti*. Domžale: Založba Izolit.
18. Pogačnik, J. , Borovnik, S. , Dolinar, D. , Poniž, D. , Saksida, I. , Stanovnik, M., Štuhec, M. , Zadavec, F. (2001). *Slovenska književnost III*. Ljubljana: Založba DZS.
19. Sever, U. (1995). Intervju z Majo Novak. *Revija Stop*, št. 45, str. 16–17.
20. Šprogar, J. (1995). Prva dama slovenskega zločina. *7D*, 24, št. 41, 11. 10. 1995, 18.
21. Uranjek, A. , (1995). *Sprostitutvene igre za vrtec in šolo*. Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše.
22. Virk, J. (1993). *Spremna beseda k Izza kongresa ali umor v teritorialnih vodah*. Maribor: Založba Obzorja.
23. Vončina, D. (2000). Mačja kuga. *Mladina*, 21. 8. 2001, str. 66.

12. PRILOGE

ime in priimek: PATRICIA ŽNIDA

Slišala si že tri poglavja knjige. Pozorno preberi vprašanja in reši spodnje naloge.

Kakšen je naslov knjige, ki jo beremo?

VILE ZA VSAKO DANJO RABO

Okroži ime in priimek pisateljice.

Janja Vidmar Maja Novak Desa Muck

Naštej junake, ki nastopajo v knjigi.

BARBARA, MOJCA, SABINA, TOMAŽ IN AKSPRAKSINJA

Opiši junaka, ki ti je najbolj všeč.

AKSPRAKSINJA: ZATO KER JE NAGA JIVA KER SE LAHKO SPREME NI V RAZLIČNE ŽIVALI.

Kako je ime vilinski kraljici? Obkroži.

Sneguljčica Helenbor Akspraksinja

Zakaj ima vilinska kraljica eno oko modro, drugo pa zeleno?

ZATO KER SE JE ŽE VELIKOKRAT SPREME NILA V SRNO, SOKOLA IN V LISICO.

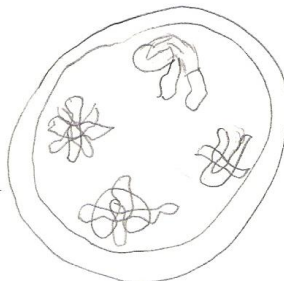
Kaj je Sabina vzela mami?

SABINA JE MAMI VZELA KITAJSKI KOVANEC.

Kaj se je zaradi tega zgodilo v vilinskem kraljestvu?

DA JE SONCE POSTALO RDEČE IN NOTRI ČRNA ČRTA

Nariši najljubši prizor iz knjige.

Priloga 1: Učni list

Zabaj ima vilinska kraljica Absracija eno
zeleno in modro oko?

Nekega dne je živel čarovnik, ki je vse
vile ujel in rekel: Vse morate imeti eno modro
in eno zeleno oko. Vse so rekle ne. Čarovnik
ni nič upošteval in je že skuhal juho
z največjim strupom na tej deželi. Ko
je že skuhaj juho je vsako po vrsti zastrupil.
In tako smo ustale vse vile z drugačnim
okom. In tako smo se tudi pomansale da nebi
videli naše oči. Zato sem danes tukaj da vam
povem celo zgodbo.

Priloga 2: Razlagalna zgodba

Kako so nastale zmajke

3 DEKLETA SO BILE ZELO JEZNE
IN ZELO HUDOBNE ZARADI TEGA
SO SE SPREMENILE V 3 ZMAJKE.

3 DEKLETA SO BILE HUDOBNE
IN NIKOGAR NISO IMELE RADE, ZATO
JIH JE AKSPRAKSINJA ZAČARALA
V 3 ZMAJKE.

ZMAJI SO JIH ŠČITILI A ZARADI
TEGA SO JIM ŠE NAPREJ UKAZOVALE
IN SO POSTALE ZMAJKE.

Priloga 3: Zgodba o nastanku zmajk

KAKO SO NASTALE ZMAJKE?

Nekoč so živele tri dobre vile, ki so znale čarati. Ena je bila Lucy, druga je bila Korleopatricija, tretja pa je bila Aleona. A čez nekaj časa je prišla hudobna čarovnica in vse tri vile spremenila v hudobne zmajovke. Ker so bile tako velike, jih je spremenila še v 36 zmajovk. Zato pa so si bile tako podobne. Hudobna čarovnica jih je peljala v luknjo, v kateri je bilo še 13 zmajev. Naročila jim je, da morajo varovati zmaje čene, jih bo spremenila nazaj v vile in jim vrгла v zmagljiv gobec.

Priloga 4: Zgodba o nastanku zmajk

Priloga 5: Vilinsko kraljestvo

Priloga 6: Orjaški pes Fingold

Maja Novak: Vile za vsakdanjo rabo

Branje v nadaljevanjih

Kateri junak/inja iz knjige bi si želala postati? Zakaj?

AKSPRAKSINJA. KER BI ZNALA ČARATI,
BILA BI KRALJICA IN BI SE
ZABAVALA.

Kaj ti je bilo v knjigi bolj všeč? Obkroži.

Nad zgodbo zgodbe iz vilinskega mesta oboje

Katera zgodba iz vilinskega mesta ti je bila najbolj všeč? Zakaj?

ZGODBA KRALJICE AKSPRAKSINJE.
KER ME JE ZANIMALO KAKŠE
OCI IMA.

Ti je bilo všeč branje v nadaljevanjih? Zakaj?

JA. ZATO KER ME JE ZANIMALO.

Si želiš prebrati še kakšno knjigo pisateljice Maje Novak?

JA ZVESELJEM.

Kakšne so se ti zdele ilustracije v knjigi?

ZELO LEPE IN VELIKO SO
POMENILE

Katera dejavnost, igra, pogovor ob branju knjige ti bo najbolj ostala v spominu?

DAN NOČ OSEBE, PISALI SMO
ZGODBE.

Kaj pomeni, da so vile za vsakdanjo rabo?

POMENI DA SO VRESNIO VILE
SAMO NEKI LJUDJE

Bi si želela doživeti podobno dogodivščino, kot Sabina in njeni prijatelji?

JA BI.

